

59. Aantekeningen, juli – september 2017

Pieter Wisse

59.1

In **NRC Handelsblad** van 1 juli 2017, katern **Opinie & Debat**, pleit Evgeny Morozov met zijn artikel **Het feodalisme van Google stuit je niet met een boete** (pp. 2-3) voor maatregelen tegen

een perverse vorm van datafeodalisme waarbij de voornaamste bron in bezit is van maar één of twee bedrijven.

Hij schetst o.a.

Googles moederbedrijf Alphabet [als één van zulke] dataplatforms[.]

Het betreft een

bedrijf [dat] zich tegenwoordig vooral richt op lucratieve en creatieve toepassingen voor de schat aan gegevens die het al heeft verzameld[. Zijn] toekomst [...] ligt zodoende in informatie-intensieve diensten[.]

Ter regulering van die markt stelt Morozov voor om

[a]lle gegevens van een land [te] verzamel[en] in een nationaal datafonds, gezamenlijk eigendom van alle burgers[.]

Dat klinkt bekend! In [Pentas politica](#) (2009) deed ik het voorstel voor een zgn registermacht. Vervolgens verwees ik ernaar in toelichtende passages van [iDNA-Manifest: beginselen van de open informatierechtsstaat](#) (zonder die toelichting vanaf 2005) resp. [Manifest voor informatieverkeer](#). Mijn voorstel vind ik principiëler, want politiek beargumenteerd. Ook is het – daardoor? – samenhangender. Zo vergist Morozov zich m.i. met toewijzing van “bron” en “bezit.” Het eerste manifestartikel stelt glashelder:

Informatie over de individuele (rechts)persoon is eigendom van diezelfde (rechts)persoon.

Niet een zgn dataplatform is “bron,” maar àlle gebruikers ervan zijn evenzovele bronnen en blijven eigenaren/bezitters van hùn resp. (rechts)persoonsinformatie. Wèl beheert het bedrijf met het dataplatform eventuele afschriften. Een “datafonds” in beheer van de formele registermacht à la Pentas Politica is echter niet (!) zoiets als “gezamenlijk eigendom van alle burgers.” Van persoonsinformatie bestaat “gezamenlijk eigendom” niet, punt. Nota bene, eigendom van persoonsinformatie blijft onvervreemdbaar pèr (rechts)persoon. Die ene bepaling vormt de hoeksteen voor optimaal geregeld maatschappelijk informatieverkeer.

Op 27 november 2009 schreef ik namens de stichting dotindividual (niet langer actief) dezelfde [brief aan zowel de minister van Binnenlandse Zaken en koninkrijksrelaties als de minister van Justitie](#). Dat leidde tot een gesprek met een bzk-beleidsambtenaar; daar hield dus het meteen op, omdat hij niet herkende welke “issues” de voorgestelde beleidswijziging zou oplossen ... Is het beste beleid niet wat problemen zoveel mogelijk zelfs vermijdt? De regulerende eigendomsbeschouwing

in genoemde brief was kennelijk aan hem voorbij gegaan. Ook Morozov is rijkelijk laat met zijn analyse, en kijkt nog steeds te beperkt en reactief.

59.2

Dank u zeer voor uw eerste reactie. Tja, achteraf bekeken is het natuurlijk logisch dat een structureel dekkend model van – dynamiek van – semiosis een verklaring van rizoom geeft, met nieuwe mogelijkheden van dien. Naar uw eventuele nader bericht kijk ik uit. Voor een gesprek bezoek ik u uiteraard graag.

[Zie ook [aantekening 58.120.](#)]

59.3

Ik heb er toch maar eens een woordenboek op nageslagen. Het gaat om “generieke infrastructuur.” Die aanduiding heb ik altijd een pleonasme gevonden, bovendien misleidend volgens de in overheidskring gebezigde opvatting. Want onder infrastructuur versta ik (im)materiële middelen c.q. voorzieningen voor maatschappelijk verkeer, principieel dus algeméén beschikbaar e.d. En generiek geef ik de betekenis van algemeen. Zo komt generieke infrastructuur dus neer op zoiets als algemene algemene voorzieningen. Dat klinkt inderdaad alvast dubbelop. In **Van Dale** (14e editie, 2005) vermeldt het lemma **infrastructuur** weliswaar een m.i. te beperkte opvatting, maar vooral wat er onder **generiek** staat bevestigt mijn kritiek. Wat door generiek als bijvoeglijk naamwoord gekwalificeerd wordt, aldus **Van Dale**,

betref[t] of [is] eigen aan een [...] soort[.]

Wat volgens de overheid kennelijk als een “soort” geldt, is ... overheid. Daartoe behoren talloze, zeg maar, organisaties. Ter facilitering van haar aandeel in informatieverkeer kan elke organisatie apart o.a. digitale voorzieningen treffen. Dat kòn ooit uiteraard niet anders, omdat de mogelijkheid van verbinding tussen computers ontbrak (wat overigens alweer erg lang geleden is).

Hardnekkig misverstand lijkt volgens mij aangezet door die aparte middelen van een netzo apart(e) organisatie(-onderdeel) infrastructuur te noemen. Zou het de associatie met techniek van digitalisering geweest zijn? Is voor een leek techniek altijd infrastructuur? Hoe dan ook, digitale voorzieningen pèr organisatie(-onderdeel) zijn ... specifiek. Kan dat niet handiger, zeker sinds digitale technologieën tevens – en vooral – verbindingen faciliteren? Kunnen meervoudige middelen, dwz apart pèr exemplaar van organisatie, worden vervangen door enkelvoudige middelen geldig voor resp. gedeeld door de gehele soort? Dan vervallen dus de talloze specifieke infrastructuren (zoals ze ten onrechte zijn gaan heten). Er komt zogezegd een generieke infrastructuur voor in de plaats, dwz bruikbaar voor en door àlle organisaties.

Ik blijf er bij, dat de toevoeging generiek minstens overbodig is. Zij verwacht, nogmaals, omdat er de suggestie van uitgaat, dat er tevens specifieke infrastructuur kan zijn. Onderscheid tussen specifiek en generiek kan voor van alles en nog wat opgaan, maar juist voor infrastructuur niet! Wat een organisatie(-onderdeel) aan aparte voorzieningen treft, verdient de naam infrastructuur helemaal niet, punt. Stel dat de overheid niet langer rept van generiek, maar het qua aanduiding houdt op infrastructuur. Mijn vele malen ernstiger bezwaar blijft, dat een véél te beperkte opvatting overheerst van de “soort” waaraan de veronderstelde voorzieningen “eigen” zijn. Nota bene, voor infrastructuur geldt maatschappelijk bereik. Allereerst

werkt het zelfs averechts om met voorzieningen te mikken op facilitering van slechts een zéér gering gedeelte van informatieverkeer, te weten waarbij overheidsorganisaties betrokken – moeten – zijn. Vervolgens is het domweg fout om die tot infrastructuur te bestempelen. Dàt is echter wat er helaas gebeurt onder de noemer van generieke digitale infrastructuur:

De Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) legt de basis voor de digitale transformatie van de Nederlandse overheid. De GDI bestaat uit digitale basisvoorzieningen waarmee overheidsorganisaties hun primaire processen kunnen inrichten. [website Digicommissaris, geraadpleegd op 4 juli 2017]

Het daagt kennelijk nog steeds niet, dat de ruimst denkbare oriëntatie pas productief kan zijn en dån de aanduiding met infrastructuur ook rechtvaardigt (en misverstand tot en met tot mislukking gedoemde, steeds kostbaarder, projecten vermijdt). Infrastructuur is aan de orde met facilitering van maatschappelijk (informatie)verkeer. De “soort” waaraan zulke voorzieningen “eigen” moeten zijn, is de burger in allerlei hoedanigheden. Digicommissaris komt echter niet verder dan retorische tegenstrijdigheden:

De overheid moet aansluiten op de ontwikkelingen in de samenleving, door ‘de mens centraal’ te stellen. Zij organiseert zich dan als het ware om de mens heen. Een goede informatiepositie is daarbij cruciaal. Dat betekent dat de mens zelf de regie heeft op zijn gegevens en de macht om te bepalen wie welke gegevens mag inzien en analyseren.

Volgens de zgn generieke digitale infrastructuur staat daadwerkelijk niet de mens, maar ‘de overheid centraal.’ De overheid verhult een elitair begrip voor dito “informatiepositie” enzovoort. Voor onze maatschappijvorm klopt dat niet. Als dat zo blijft, gaat het gaat voor burgers ook geheid vèrder mis.

59.4

Graag meld ik me hierbij aan voor een spoedig gesprek. Vergeefs heb ik achtereenvolgens diverse voorgangers van u als decaan geprobeerd ervan te overtuigen dat facilitering van zgn informatieverkeer allang een door-en-door infrastructurele benadering vergt resp. dat juist TBM volgens dat maatschappelijk perspectief studenten moet opleiden en onderzoek doen. Hopelijk begrijpt u wèl dat de ontwerpogave allang kwalitatief anders is mede als gevolg van alom beschikbare communicatiemiddelen. Dat maakt ordening van (informatie)verkeer immers tot primair ontwerp- tot en met inrichtingsobject. Vroeger was dat kleinschalig het aparte informatiesysteem met, vooruit, als eventueel vervolg de koppeling van verschillende van zulke systemen. En zo gaat het overal nog steeds ... precies verkeerd. Dat is vergelijkbaar met stedenbouw volgens huizenbouw. Vanaf alweer wat ruimere schaal is stedenbouwkunde nodig als extra discipline, uiteraard met gevolg van dien voor huizenbouwkunde. Wat informatieverkeer op maatschappelijke schaal betreft pleit ik dus voor zo'n aanvullende discipline, enzovoort. De belangrijkste oriëntatieslag geldt reële variëteit van betekenissen. Voor een apart informatiesysteem zijn betekenissen doorgaans redelijk onproblematisch. Dat heeft ertoe geleid, dat een informatiedrager klakkeloos wordt geïdentificeerd met ‘zijn’ betekenis. Zeg maar dat ertussen een 1:1-verhouding geacht wordt te bestaan. Die simplistische aanname werkt prompt averechts vanaf zelfs maar de minste schaalverruiming van verkeersstelsel. Denk aan de verwarring wanneer meerdere mensen hetzelfde woord door elkaar heen roepen, alsmaar luider. De kortste blik in een woordenboek verduidelijkt reeds dat een willekeurig

woord verschillende betekenissen kan 'dragen.' Voor eenduidigheid van betekenis is zo'n enkel woord onder die gewijzigde omstandigheden dus niet langer genoeg. Er moet altijd nodige en voldoende context bij. Voor een bepaalde betekenis moet de, zeg maar, informatiedrager in kwestie dus dienovereenkomstig uitgebreid zijn. Dat vergt op zijn beurt passende technische voorzieningen. In elk geval schiet – digitale – techniek die – nog overwegend impliciet – kleinschalig mikt op enkelvoudige betekenissenordering, dwz zonder reële variëteit, principieel tekort. Wie dat niet erkent, mist de nieuwe werkelijkheid van informatieverkeer en de noodzaak van passende infrastructuur. Graag vertel ik u er meer over. Langs de Vliet ben ik met de ouderwetse fiets zó van Voorburg in Delft. Oh ja, binnenkort ben ik 65 jaar, dus om een loopbaan oid gaat het mij niet. Naar uw reactie kijk ik uit.

ps

In 1978 studeerde ik bij prof. B.K. Brussaard af in bestuurlijke informatievoorziening, destijds aan de TH Delft ondergebracht bij de faculteit Wiskunde. In 2002 promoveerde ik aan de Universiteit van Amsterdam op het proefschrift **Semiosis & Sign Exchange**.

[emailbericht dd. 5 juli 2017 aan de decaan van de faculteit Techniek, Bestuur en Management, TU Delft]

59.5

onderwerp: van basisregistraties naar infrastructuur voor informatieverkeer

Hedenochtend pikte ik uit het nieuws op, dat het project BRP (BasisRegistratie Personen) gestaakt is. De tragiek is dat het nooit deugdelijk zelfs maar begon, en daar hoort uiteraard het voorafgaande geklungel inclusief geldverspilling gedurende tientallen jaren onder de noemer van Gemeentelijke BasisAdministratie (GBA) bij. Wat vooral nog steeds niet klopt, zijn simplistische veronderstellingen over identiteit. Dat betreft, nota bene, niet slechts persoonsidentiteit, maar algemeen identiteit(stelling) van, zeg maar, maatschappelijke sub- resp. objecten. BRP is daarom hoogstens exemplarisch voor het totale onvermogen om te voorzien in infrastructuur voor informatieverkeer.

Hoe het wèl lukt, is helemaal niet moeilijk ... mits met voorrang basale veronderstellingen wijzigen. Het lijkt mij toch alleszins redelijk te opperen, dat het na alom herhaalde mislukkingen loont om op z'n minst eens te overwegen of het wellicht daaraan ligt. Voor wie flexibiliteit echter mist, is inderdaad zelfs maar het idee van paradigmawissel extra moeilijk voorstelbaar, zo niet onmogelijk. In elk geval ben ik er tot dusver niet in geslaagd om verantwoordelijke besluitvormers ervan te overtuigen. Ik vestig ditmaal mijn hoop erop, dat u nog genoeg hebt van de instelling als wetenschapper en als doctor tevens o.a. wetenschapsfilosoof bent om praktisch gebruik van toepasselijke, vruchtbare grondslagen te bevorderen. Daarom waag ik als verantwoord en deskundig burger hierbij nog maar eens een poging. Ik wijs erop, dat ik me in dit korte bestek van een brief tot een aanzet beperk.

De fout die de overheid maakt, retoriek ten spijt, is haarzelf feitelijk centraal plaatsen voor voorzieningen voor informatieverkeer. Die noemt zij dan infrastructuur, maar dat is het natuurlijk niet. Wie weet dacht een beleidsambtenaar dat infrastructuur domweg een ander woord voor techniek is, met kolossale verwarring van dien. Heuse infrastructuur is pas aan de orde met facilitering van willekeurig (informatie)verkeer.

Voorts beseft de overheid maar niet, dat zij als zodanige eenheid helemaal niet ... bestaat. Naar de aard van – facilitering van – maatschappelijk verkeer is er

daarentegen een grote verscheidenheid aan overheidsorganisaties, op hun beurt nader ingedeeld, enzovoort. Voor de bijbehorende verscheidenheid aan (overheids)taken tellen dienovereenkomstige perspectieven op relevante sub- en objecten, vice versa. (Waar dat niet geldt, is een indeling blijkbaar nodeloos aangebracht.) Noodzakelijkerwijs verschillende perspectieven moeten echter tevens netzo nodig samenhang vertonen. Het naïeve idee is, dat een zgn basisregistratie daartoe dient. Waarom gaat dat toch alsmaar mis?

Wat ontbreekt, is principiële erkenning van reële verschillen volgens verschillende perspectieven. Variëteit van gedragingen annex betekenissen geldt natuurlijk nog véél sterker voor het complete maatschappelijk verkeer, zeg ook maar eerst en vooral tussen verkeersdeelnemers onderling in hun gevarieerde hoedanigheden (met, gaat u dat aub na, formeel slechts betrekkelijk zelden een bepaalde overheidsfunctionaris als zo'n deelnemer; telt u bijvoorbeeld eens het aantal politieagenten dat u ziet langfietsen op het totale aantal fietsers dat voorbij komt). Zodra dat wèl gebeurt, te weten erkenning van reële verschillen op verkeersschaal, vervalt de valse veronderstelling van gemeenschappelijke informatie over een sub-annex object. Daarentegen geldt sub-/objectgedrag resp. informatie erover radicaal volgens een bepaald perspectief (en tijdsduur): situationele resp. contextuele verbijzondering **met bijbehorende deelidentiteit**. Ofwel, feitelijk is óók wat o.a. als inhoud van BRP algemeen gedacht is, onherroepelijk perspectivisch van aard, dwz allesbehalve algemeen. Dat maakt het idee van basisregistraties zoals BRP innerlijk tegenstrijdig, kortom, praktisch ònuitvoerbaar. Het is niet anders. Nogmaals, het lukt pas volgens een kwalitatief andere theorie. Let wel, dat vormt tevens beginsel voor consistente opzet van netwerkbestuur, enzovoort.

Die theorie is vooral bij de huidige directeur Informatiesamenleving en Overheid van uw departement, drs. S.B. Luitjens, overigens allang en terdege bekend (omdat ik hem er sinds pakweg het jaar 2000 nadrukkelijk op wees in diverse van zijn vorige functies zoals ooit o.a. programmamanager Stroomlijning BasisGegevens; zie ook onze gezamenlijke publicaties **De klacht van de Keten, een Erasmiaans perspectief op Stroomlijning Basisgegevens** en **Informatieverkeer in publiek domein: schetsboek over architectuur en ontwikkelpaden voor de elektronische overheid**). Het is mij daarom een raadsel waarom hij – maar ik vrees hij zeker niet alleen – voornamelijk blijkbaar ervoor kiest om u anders en m.i. dus stelselmatig verkeerd te adviseren. Sluit u dat aub spoedig kort. In een nader gesprek ben ik u persoonlijk (!) daarbij graag behulpzaam. Mocht u het aan een ambtenaar overlaten, wordt het wederom niets (en kan ik mijn tijd beter gebruiken).

[brief dd. 6 juli 2017 aan dr. R.H.A. Plasterk, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties]

59.6

Ik had al geruime tijd het plan om over de – noodzaak van – koerswijziging voor infrastructuur voor informatieverkeer ook maar eens een brief aan de minister van BZK (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) te sturen. Gisterenochtend meende ik een toepasselijke aanleiding te herkennen in de melding, enkele woorden die tijdens het ochtendnieuws herhaaldelijk onderaan door het televisiebeeld schoven, dat minister Plasterk een project heeft laten staken. Zie [aantekening 59.5 hierboven] voor afschrift van de brief die ik dus alleen nog maar even hoefde te schrijven. Het blijft hopen op een kans. Ik heb nog overwogen om het commentaar

bij te sluiten, dat ik enkele weken geleden – kort na verschijning ervan – op het **Maak Waar!** schreef: zie daarvoor [aantekening 58.38](#), klopt, er is een nieuwe aflevering aantekeningen uit. Dat rapport is immers onder auspiciën van dezelfde directeur bij BZK opgesteld die ik in mijn brief noem. Inderdaad, een oude bekende. Ik bewaar o.a. die aantekening echter liever voor later, als het zover komt ... Nee, ook van deze brief verwacht ik geen opbouwend vervolg. Zo is het vooral de vraag hoelang Plasterk nog minister is. Verder zit ook – en juist – hij stellig in de zak van zijn ambtenaren. Ik kan dan weliswaar aandringen op persoonlijk contact met de minister, maar of hijzelf zelfs maar die brief ooit ziet, laat staan leest, is óók de – ditmaal dus helaas retorische – vraag. Wat ik verwacht, is een nietszeggend antwoord ondertekend door de directeur Informatiesamenleving en overheid. Het eenvoudigst kan hij zich er dus van afmaken door te wachten totdat Plasterk als minister wèg is en mij dan laten weten dat het persoonlijk gesprek waarom ik verzocht nu eenmaal onmogelijk is. Wat er wèl gaat gebeuren, is feitelijk voortzetting van het project. Hoezo gestaakt? Slechts de naam ervan zal veranderen, dwz van GBA in BRP, en dan nu van BRP in ... Vergiste ik me maar. Ik heb het er niet bij laten zitten, maar machteloos is en blijft het.

59.7

Inmiddels is aanmelding voor het indienen van een incidentele e-factuur wèl gelukt. Het lijkt mij echter wederom een stompzinnige, nodeloos kostbare doublure van voorzieningen. En – ook – voor de ondernemer is het èxtra werk. Als bedrijf beschikt Information Dynamics immers reeds over eHerkenning (wat overigens geld kost, en hier laat ik kritiek op eHerkenning maar even in het midden). Daarvoor heb ik nota bene een afschrift van KvK-inschrijving moeten opsturen. Voor onderhavige e-factuurvoorziening is het opgeven van het KvK-nummer genoeg, maar functioneel zie ik geen verschil. Onder de noemer van eHerkenning is de organisatiestatus allang getoetst. Ofwel, wat ligt er méér voor de hand dan om incidentele e-facturering standaard te groeperen onder de mogelijkheden met eHerkenning? Klaar! Daarentegen heerst bij de overheid kennelijk nog steeds volkomen onbenul over – ontbrekende – infrastructuur voor informatieverkeer.

59.8

Ik besef dat zo'n brief als die aan de minister van BZK niet helpt, maar ik zou het mijzelf verwijten géén poging ondernomen te hebben.

59.9

Ach, waarom niet? Die brief is, vrees ik, opnieuw aan blindemansogen gericht.

59.10

Wat wetenschap heet, is ook maar gedrag. En gedrag is subjectief-situationeel. O.a. voor wetenschap is, zoals de ondertitel luidt van **Striking the Mother Lode in Science** (Oxford University Press, 1992) door Paula Stephan en Sharon Levin, **The Importance of Age, Place, and Time** daarom natuurlijk een open deur. Hoewel de auteurs zich beperken tot universiteiten in de USA, geldt hun nadere analyse stellig ook voor Nederland èn is na vijftwintig jaar m.i. helaas onverminderd actueel. Het is dus inderdaad zeer onwaarschijnlijk dat een modelleermethode zoals [Metapatroon](#) ooit onder zgn moderne academische omstandigheden had kunnen worden uitgevonden, in elk geval nooit tijdig, net zoals het vrijwel onmogelijk is om die methode in het huidige klimaat van politiek, bestuur & markt aanvaard te krijgen. Nu is gedrag steeds een samenloop van situatie en subject. Wat subject ipv situatie

betreft, ontleen ik een verklaring voor stagnatie-na-uitvinding aan **Het introverte type: een stille kracht** (Ten Have, 2005, oorspronkelijk Engelstalig 2002) door Marti Olsen Laney. Het vergt een introvert temperament om veelomvattend te denken. Daarentegen vergt het bijna netzo exclusief een extravert temperament om de strijd om alsmaar hogere posities in organisaties – klopt, inclusief universiteiten – allereerst aan te gaan en vervolgens te winnen. Als zgn winnaars bepalen zij – doorgaans voor henzelf volkomen impliciet – welk referentiekader geldt. Nee, dat is subjectief situationisme dan niet. Zo verandert er kwalitatief niets ... Plato was naïef met zijn voorstel van filosoof als koning. Hoe dan wel? Een voorstel voor maatschappelijker positionering van academici deed ik met het opstel [Communicatievorm als wetenschapsnorm](#) (in: **PrimaVera**, working paper 2002-11, Universiteit van Amsterdam, 2002). Ook nooit iets mee gebeurd ...

59.11

Volgens mij is G.M. Nijssen typisch iemand die ooit dacht dat hij een baanbrekend idee had ... en van datzelfde idee overtuigd blijft. Klopt, dat heb ik ook. Maar een verschil is toch wel, dat ik andere ideeën blijf onderzoeken. Zo schafte ik **Kennis Gebaseerd Werken** (PNA Publishing, 2009) aan, toen ik onlangs op een exemplaar stuitte. Dat boek was mij tot dusver volkomen onbekend; Nijssen schreef het met A.Ch. B.M. le Cat. Hoewel – omdat? – ik een eerder werk van Nijssen ernstig tekort vond schieten, zie [Bescheidenheid](#) voor beknopt commentaar, was ik toch nieuwsgierig of hij van idee is veranderd en, zo ja, wat ik er eventueel van kan leren. Nee, ik heb er wederom niets opbouwends van geleerd, integendeel, want dat latere boek is m.i. principieel méér van hetzelfde. Dat vermeldt Nijssen zelf met trots. Het is allemaal

vanaf dag 1 gebaseerd geweest op een deelverzameling van natuurlijke taal. [**Kennis Gebaseerd Werken**, p. 226]

Op mijn beurt blijf ik er bij, dat Nijssen kennelijk ervan uitgaat dat digitale computers volgens zgn predicatenlogica functioneren. Dat heeft natuurlijk juist niets te maken met ... natuurlijke taal. Hoe dan ook, daaraan koppelt hij netzo impliciet de veronderstelling à la logisch atomisme dat er basale feiten zijn, en de rest is wat hem betreft dus inductie. Hoewel hij ze basaal noemt, beseft Nijssen dat geldigheid van zgn feiten beperkt is. Ter afbakening dient domein (waarvan de z.i. noodzakelijke definitie nota bene echter ontbreekt). Tja, dat komt ... feitelijk neer op de organisatie die eigen maatregelen voor informatievoorziening treft; daar kan je immers een factuur voor advisering enz. naartoe sturen. Kortom, het daagt nergens dat juist een noemer als domein dient om onwerkbaarheid van zijn methode op wat ruimere schaal te verhullen.

Mijn idee is in menig opzicht precies omgekeerd. Ik koester echter niet de illusie dat Nijssen cs daar belangstelling voor kan opbrengen. Dat blijkt al uit zijn onbenullige verwijzing naar de bundel **Eerlijk zullen we alles delen: verkenningen naar interoperabiliteit** (GBO.Overheid/Bureau Forum Standaardisatie, 2008) die ik samenstelde. Nijssen maakt er ten onrechte gretig een bevestiging van zijn methode van, omdat

[h]ierin staat dat alle betekenissen van uitingen van de Nederlandse overheid richting haar burgers eenduidig moeten worden opgesteld en tevens in al haar systemen ook zo verwerkt moeten worden. [**Kennis Gebaseerd Werken**, p. 15]

Hij heeft dus helemaal gemist, dat BFS voor interoperabiliteit een maatschappelijke verkeersoriëntatie voorstelde, stelselmatig dus met bijbehorend veelvoud van richtingen, met aandacht voor reële variëteit van betekenissen van dien. Ik geef toe, dat die koers – waartoe ik geadviseerd had – zelfs tijdens het verkennend stadium allang weer verlaten is. Daaruit volgt echter niet dat Nijssen gelijk heeft, maar zoals ik het zie wèl dat betrokken opdrachtgevers èn -nemers evenmin begrijpen wat informatieverkeer is resp. wat infrastructuur ter deugdelijke facilitering ervan vergt. In elk geval gaat het op de manier van Nijssen ... natuurlijk nooit lukken.

59.12

Mondige burgers, getemde professionals (Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn, 2003) is een bundel met prachtige opstellen van Evelien Tonkens. Ook informatiekundig ontwerpers kunnen er terecht voor m.i. evenwichtige schetsen van maatschappelijke verhoudingen. Nòg algemener bevordert serieuze lezing, als het goed is, een stelselmatige houding. Die lijkt vergaand zoek in de tot dusver gevolgde aanpak voor infrastructuur voor informatieverkeer. En het laatste opstel acht ik èxtra toepasselijk voor, over evenwichtige verhoudingen gesproken, beroepsmatige positionering van ontwerpers. Volgens Tonkens

kan het werk van de socioloog Freidson helpen. In zijn boek **Professionalism. The third logic** (2001) stelt hij dat professionals ingeklemd raken tussen de logica van de bureaucratie (het managementisme) en de logica van de vrije markt (het consumentisme). Vergeten is dat er een derde logica nodig is, namelijk die van professionals (professionalisme). [...] Elk van deze drie logica's [...] hebben hun eigen waarde, en moeten dus ook in hun eigen waarde erkend en gelaten worden. [**Mondige burgers, getemde professionals**, p. 142]

Wat informatie(verkeers)kundige professionals betreft, is er helaas zelfs niets “vergeten,” maar bestaat vooralsnog domweg géén ruimte om dat vak überhaupt te ontwikkelen.

59.13

Met de titel **Signature Event Context** schreef Jacques Derrida (1930-2004) aantekeningen voor een congresvoordracht in 1971. Nou ja, voor zover ik kan nagaan deed hij dat in de Franse taal. De Engelse vertaling ken ik uit de eerste aflevering van tijdschrift **Glyph** (Johns Hopkins Textual Studies, The Johns Hopkins University Press, 1977, pp. 172-197). Wat mij in de titel van Derrida's, zeg toch maar, opstel treft, zijn termen waarmee ik twee van de elementen van de semiotische enneade benoem, te weten signatuur en context. In dat enneadische verband blij ik ze echter anders resp. preciezer te gebruiken (want de enneade telt alles bijelkaar – dus – negen elementen). Ook voor analyse van genoemd opstel beveel ik daarom aan om allereerst terdege de enneade te leren kennen en zo door naar een structurele opvatting van – dynamiek van – semiosis. Zelf meen ik aldus grondig te herkennen waarmee Derrida reeds in die richting redeneert resp. wat hij nog onvoldoende ... differentieert. Bijvoorbeeld, wat hij vagelijk “mark” noemt, en op “sign” gaat hij zelfs nauwelijks in, geldt enneadisch als signatuur. Ik vind een teken principieel een configuratie van signatuur en context. Als ik Derrida goed begrijp, wijst hij met zoveel woorden (!) reeds op zulke willekeurige, vooruit, markering. Ook zgn intentionaliteit (enneade: motief) van de tekenvoortbrenger betreft hij erbij, maar ik mis die motivationele factor in zijn duiding van interpretatie. Het is natuurlijk niet alleen de spreker/schrijver in kwestie die iets wil; dat doet de intra- of intersubjectieve hoorder/lezer netzo natuurlijk eveneens! Enfin, zo kan ik met

commentaar dóórgaan, maar daarmee zou ik maar in – verdere – herhalingen vallen; zie o.a. de rubriek interdisciplinaire grondslagen in [Metapatroon, handboek stelselmatic informatieverkeer](#). Hier concludeer ik dat Derrida's tekst alweer veel minder onbegrijpelijk is, nota bene inclusief mogelijkheden tot beredenering van zijn ernstige afdwalingen die er m.i. nadrukkelijk óók zijn, tja, de kennelijke behoefte om als oorspronkelijk denker gevierd te worden leidt vaak tot klinkende onzin, dankzij een expliciet referentiekader zoals [enneade-voor-semiosis](#). Leerzame oefening, probeert u het aub zèlf.

59.14

Op mijn recente brief aan de minister van BZK – zie aantekening 59.5 voor afschrift – kreeg ik per omgaande een ontvangstbevestiging, ondertekend door de directeur Concernondersteuning, met haar mededeling dat

[d]e verwachting is dat u binnen drie weken antwoord krijgt. Als dit toch niet gaat lukken, laat ik u dat op tijd weten.

Wat mij betreft nogal op voorhand afsluitend staat er bij:

Het is mogelijk dat u per telefoon of e-mail al antwoord hebt gekregen van een medewerker van het ministerie. Als dat zo is, hoop ik dat u tevreden bent met het antwoord.

Volgens mij staat daar met zoveel woorden, dat het helemaal mijn probleem is indien ik met enig antwoord niet tevreden ben. De kans daarop wordt kennelijk uiterst reèel, zo niet groot, gehouden.

59.15

De aanduiding “data lake” is nieuw voor me, maar wat zij moet dekken is helaas slechts ‘meer’ van dezelfde onzin. Jouw voorstel(ling) met [Data Quake of Data Ache?](#) lijkt mij ingegeven door besef van machteloosheid. Zo van, if you cannot beat them, join them, en dan maar hopen dat je er ooit een opbouwende wending aan kunt geven. Iets ànders zou ik ook niet weten ... Maar mag ik je daarvoor tòch een verdere suggestie doen? Wanneer je de onzin overdrijft, wordt je wellicht – pas – ècht serieus genomen. :-) Wat denk je van virtual data lake? Jij vervangt de meermetafoor door die van magazijn. Zo kom je op de noodzaak van een systeem voor magazijnbeheer. Over virtueel gesproken, jijzèlf noemt dat nota bene een “systeem van onderling gerelateerde virtuele plekjes-op-de-vloer.” Duidelijk, maar is dat aanvullende beheersysteem niet gewoon een ..., jou welbekend, informatierotonde? Zie o.a. [Stelselmatic overzicht via informatiesleutels](#). Klopt, dat maakt zo'n èxtra ophoping, zeg ook maar duplicatie, in één magazijn overbodig; dankzij een rotonde vertonen voorheen gescheiden informatieverzamelingen immers samenhang. Precies, virtueel magazijn. Daarentegen stel jij met zoveel woorden – taktiek? – dat zo'n wèrkelijk centraal magazijn plùs deugdelijk systeem voor magazijnbeheer het overbodig – zelfs ongewenst? – maakt dat “een toeleverancier nog zelf z'n data (bij)houd[t].” Ik kan me echter niet voorstellen, dat je het ook meent. Zolang een organisatie voor informatie volledig zelfvoorzienend is, zou het eventueel kunnen. Maar een organisatie (lees feitelijk steeds: een medewerker in een hoedanigheid) is principieel deelnemer aan informatieverkeer, samen met àndere deelnemers van buiten de zgn eigen organisatie. Dat gaat natuurlijk nooit lukken, te weten dat zulke deelnemers hùn informatieverzamelingen opgeven omdat ze louter “toeleverancier” van de àndere organisatie met het ene datamagazijn zouden zijn.

Informatie en organisatie staan als het ware haaks op elkaar. Op reële schaal van informatieverkeer is een enkel datamagazijn per organisatie ter dekking van alle informatiebehoeften weliswaar denkbaar, maar onhaalbaar. Pogingen vergen dictatuur, en dan mislukken ze nog tragischer. Het gevaarlijke motief voor ook zoiets als “data lake” is almacht. Dat geeft niemand toe (als z/hij zich er überhaupt bewust van is). Een informatierotonde kan helpen ter bevordering van evenwichtige verhoudingen, met bijbehorend voordelig saldo voor iederéén. Over risico gesproken, doe een expliciet voorstel voor een rotonde. De onredelijke weerstand ‘vertelt’ je prompt m.i. luid en duidelijk over verhulling van motief.

59.16

Wie een domeinbegrip oid nodig heeft om logisch atomisme te redden, begrijpt logisch atomisme niet eens.

59.17

Kunsthistoricus J.L. (Hans) Locher geeft in het opstel **Inhoud, vorm, functie** (in: **Stilstaan bij wat zichtbaar is**, Waanders, 2006, pp. 113-159) uitleg over een schema annex model dat hij toeschrijft aan Henri van de Waal (1910-1972), ooit “[z]ijn leermeester aan de Leidse universiteit.” Het gaat om een driehoek op een groter vlak, waarbij

de driehoek [...] symbool [staat] voor het kunstwerk, met de hoeken als markering van inhoud, vorm [resp.] functie.[p. 113]

Nu begrijp ik wel dat kunsthistorici het vooral over kunst(werken) willen hebben, maar voor zo’n schema vind ik zulke toespitsing, nota bene zelfs op voorhand, nodeloos beperkend. Voorts kan dankzij een algemenere oriëntatie, in elk geval voorlopig, een oeverloze discussie achterwege blijven over wat kunst al dan niet is. Als, zeg maar, werk beschouw ik daarom een willekeurig teken. Maar van een teken vind ik verklaring enz. volgens aspecten c.q. eigenschappen zoals “inhoud, vorm en functie” dan weer, tja, feitelijk géén verklaring bieden. Mijn bezwaar betreft vooral de kennelijke veronderstelling dat een teken als geheel objectief bestaat, en met bijgevolg objectiviteit van zulke veronderstelde eigenschappen. Onvermijdelijk stelt de analyticus vervolgens vast, nou ja, als hij er wijs, eerlijk en moedig genoeg voor is, dat ze onmogelijk zijn te onderscheiden. Inderdaad, daardoor raakt m.i. ook Locher in de knoop.

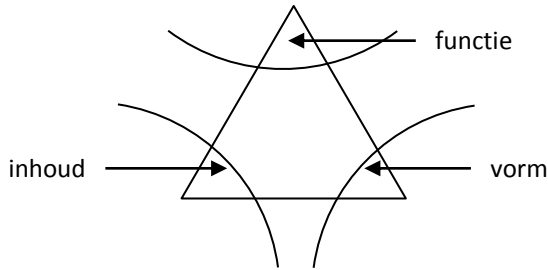
Allereerst benadruk ik echter graag wat mij wèl aanspreekt in Van de Waals driehoek. Nee, aldus Locher,

Van de Waal heeft zijn driehoek zelf niet gepubliceerd.[p. 114]

Van de Waal, dus steeds volgens Lochers weergave in **Inhoud, vorm, functie**, rekent nota bene tevens het vlak waarop de driehoek is getekend tot zijn model. Zeg ook maar à la Gestaltpsychologie, waar Locher overigens niet naar verwijst, althans niet expliciet, dat de driehoek op de voorgrond staat, terwijl de achtergrond nog ongedifferentieerd is.

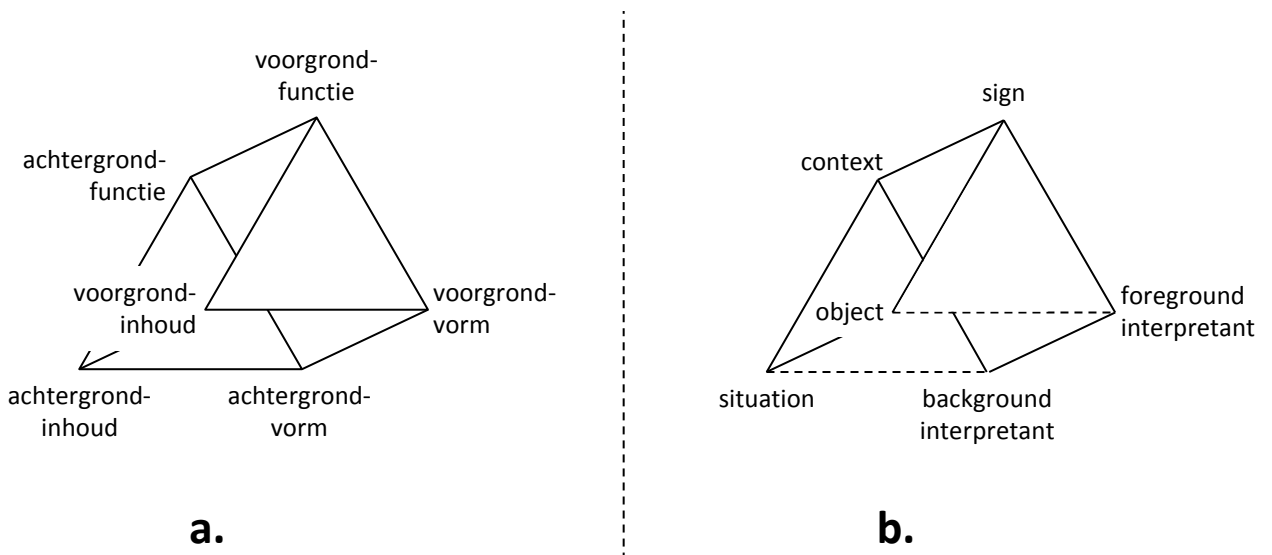
[Om]dat inhoud, vorm en functie van het kunstwerk nooit los staan van de wereld daaromheen,[p. 114]

komt Van de Waal op het idee om die invloed te categoriseren; voor indeling volgt hij de eigenschappen die hij toeschrijft aan het kunstwerk. Zo brengt hij tevens tekening in de achtergrond aan. Wat hier als figuur 1 afgebeeld staat, is overgenomen uit het opstel van Locher (p. 114).

figuur 1

Structureel levert dat een hexade op. Een driehoek is immers een triade. Van de Waal verdubbelt de triade als het ware. Ik verduidelijk hier die procedure slechts door de oorspronkelijke triade expliciet op de voorgrond te plaatsen en de aanvullende triade op de achtergrond. Zo'n dubbele triade is inderdaad een hexade. Daardoor verdwijnt het tekenvlak vergaand als impliciet onderdeel van het model. De wereldaspecten verschijnen als hoek(gebied)en van de aanvullende driehoek. Figuur 2.a toont een hexade met benamingen van de hoekpunten afgeleid van het model van Van de Waal. Als figuur 2.b heb ik afbeelding 2.7.4 uit mijn boek [Semiosis & Sign Exchange](#) (Information Dynamics, 2002) overgenomen.

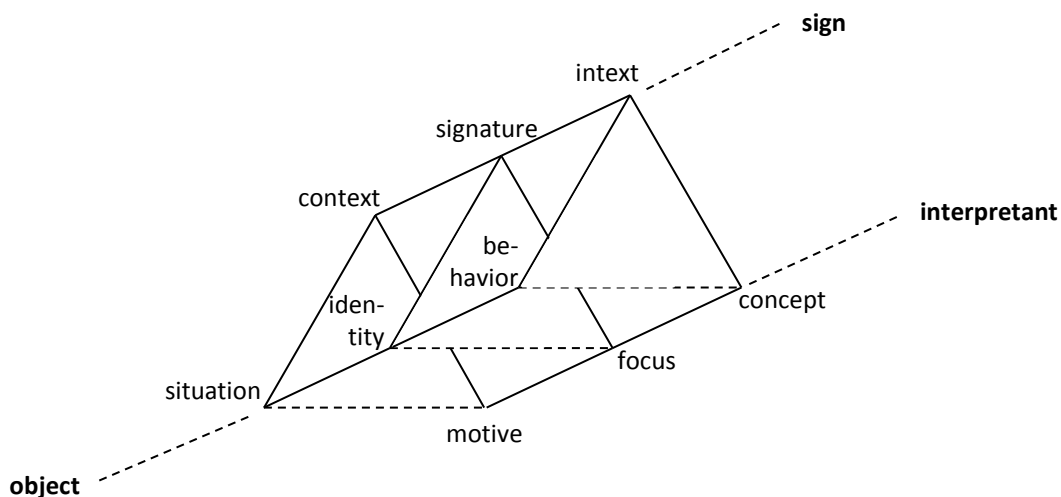
figuur 2

Wat ik maar even mijn hexade noem, heb ik eveneens door verdubbeling ontleend aan een driehoeksmodel, te weten van de triade die wordt toegeschreven aan C.S. Peirce (1839-1914). Peirce maakt weliswaar tevens melding van grond, maar verklaart die differentiërende factor niet nader. Zonder uitsluitel door hem maakte ik er drie soorten van grond van, overeenkomstig de drie elementen van Peirce's oorspronkelijke triade. Dezelfde procedure van categorisering, zij het met "de wereld [er]omheen" ipv (achter)grond, herken ik nu in het model van Van de Waal (zoals Locher het beschrijft). Dát spreekt me er dus in aan. En wat bij Van de Waal neerkomt op een hexade, zoals figuur 2.a als equivalent van figuur 1 aangeeft, heeft hij eerder bedacht dan ik Peirce's triade tot een hexade uitbreidde. Van de Waal overleed in 1972; in 1999 ontwierp ik een hexade, en zo door naar een enneade (zie verderop).

Dan wijs ik nu op verschillen. Of? Het begint ermee, dat volgens Peirce een teken één van de drie elementen is die volgens een triade onlosmakelijk verbonden zijn. Over eventuele aspecten e.d. van een teken beweert hij in dat verband echter niets. Bij Van de Waal is dat anders. Daar stelt de gehele driehoek een kunstwerk (algemener: teken) voor en aspecten zijn daardoor wèl uitgedrukt:

Inhoud, vorm en functie [van een kunstwerk] zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.[p. 117]

Peirce stelt dat een teken bemiddelt tussen object en interpretant. Ofwel, ruw gezegd, via een teken heeft iemand weet (interpretant) van iets (object). Ergens onmiddellijk weet van hebben is principieel onmogelijk. Dat is in wat andere bewoordingen natuurlijk een herhaling van de stelling van Immanuel Kant (1724-1804), te weten (!) dat het zgn Ding an sich onkenbaar is. Waarop ik inhaakte, is Peirce's kwalificering van tekenbemiddeling; er bestaat volgens hem netzo principieel verschil overeenkomstig grond. Wat bedoelt hij daar echter precies mee? Als m.i. zekere uitweg(en) breidde ik de hexade tot een enneade uit. Figuur 3 komt structureel overeen met afbeelding 4.5.2 in **Semiosis & Sign Exchange**. Hier toon ik de latere versie met gewijzigde naam voor enkele elementen en explicitering van dimensies/momenten van semiosis; voor de namen van die enneadische dimensies heb ik dezelfde namen gekozen als waarmee Peirce zijn triadische elementen aanduidt.

figuur 3

Op basis van deze enneade kan semiosis veel specifieker worden verondersteld dan Peirce doet. Hij meent dat semiosis teken(ver)werking is. Daar ben ik uitgebreid op ingegaan in hoofdstuk 2 van **Semiosis & Sign Exchange**. Voor analyse van Van de Waals driehoek – die feitelijk dus geen triade, maar een hexade is – benadruk ik hier, dat Peirce's idee van tekenbemiddeling vooral cognitieve strekking heeft, zeg algemener ook maar psychologisch. Hij beschouwt semiosis exemplarisch voor individuele cognitie, dwz intrasubjectief. Maar een teken dient tevens het ene individu (lees ook: subject) voor communicatie met een ander individu, enzovoort. Dat is sociaal, intersubjectief. Voor zulke bemiddeling gaat objectiviteit van teken echter niet op. Het ene individu kan zich immers gedragen op manier waarvan z/hij meent dat het – resultaat ervan – door een ander individu als teken opgevat moet

worden. Dat andere individu 'volgt' haar/zijn eigen semiosis. Dat leidt eventueel tot haar/zijn ervaring van een teken, enzovoort; zie ook o.a. [Gevorderde tekenleer voor beginners](#). Aan de orde is

het betrekken van verworven kennis van zaken in wat ik in het kunstwerk kan zien.[p. 126]

Dat verschilt nu eenmaal (!) per samenloop van subject en situatie (inclusief tijdstip). Met zulke onbepaaldheid is Locher voor zgn kunstwerken uiteraard bekend. Hij licht enkele voorbeelden toe. Daaruit blijkt dat wat doorgaans als, zeg maar, het kunstwerk zèlf geldt, nooit voldoende is voor ... Waarvoor eigenlijk? Als Locher in elk geval mij iets duidelijk maakt, is het dat hij er inderdaad een eigen interpretatie op nahoudt. Van hoe hij de indeling volgens "inhoud, vorm en functie" benut, word ik structureel echter niets wijzer. Sterker nog, ik krijg zelfs de indruk dat Locher een werk meer àls kunst waardeert, naarmate hij die veronderstelde aspecten elkaar ziet doordringen, dwz als

relatieve onderscheidingen die voortdurend door elkaar heen slaan.[p. 147]

Nogmaals, wat wordt daar duidelijker van? Als een onderscheid niet houdbaar blijkt, laat zo'n eerder verwarrende indeling ajb achterwege. Ik vind daarentegen het soort onlosmakelijkheid dat Peirce onder semiosis verstaat wel helpen ter verklaring, enzovoort. Uit de algemenere insteek volgens teken ipv kunstwerk volgt, dat een teken als bemiddelend verschijnsel voor semiosis al – om dat woord toch maar te gebruiken – vorm is, niets meer of minder. Daarom treedt onherroepelijk verwarring op door van die vorm vervolgens ònvormige aspecten zoals inhoud en functie te veronderstellen. Zoals ik Peirce begrijp, houdt hij dat wèl uit-elkaar-in-samenhang. In het verlengde daarvan biedt de enneade nogeens extra aanknopingspunten. Ontleend aan het wilsbegrip van Arthur Schopenhauer (1788-1860) vormt (!) motief een eneadisch element. Dat is het aanknopingspunt voor de stelling, dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is (Engels: every sign is a request for compliance; zie verder **Semiosis & Sign Exchange**). Een teken is voor het ene subject dus een middel om een ander subject, maar nota bene meestal zichzelf, te bewegen tot bepaald gedrag. Inhoud is niet iets dat in een vorm kan zitten. Een teken is geen doosje oid. Inhoud, voor wie prijs stelt op dat woord, is het gehele spoor vanaf gemotiveerd begrip tot en met situationeel gedrag. Volgens Lochers

hantering van de driehoek van Van de Waal moet 'inhoud' [...] open worden begrepen en wordt daarmee niet verwezen naar iets waarmee het kunstwerk gevuld zou zijn, maar naar wat de kunstenaar laat zien.[p. 146]

Mijn taalopvatting luidt dat wat iemand "laat zien" altijd (!) gebeurt ten dienste van wat z/hij met het teken in kwestie wil bereiken. Dat is, vooruit, de functie ervan voor de voortbrenger van een teken (en associeer ik niet met "open"). Voor wie met tekenverkeer – iets dús als – een teken ervaart, heeft het de functie (lees ook: is middel) om het eigen gedrag eventueel te wijzigen. Dat gebeurt dan vaak met wat van haar/zijn kant ook weer vooral, zeg maar, tekengedrag is, enzovoort. Om dat over en weer te laten sporen, vergt opvoeding en –leiding (met gevaar van voortgaand gebruik van gebaande sporen, terwijl ze allang achterhaald geraakt zijn). Let ook op de ont koppeling waartoe een teken als bestendige(r) vorm kan leiden. En als we niet onder etikettering als kunst uitkomen, verdient het dan wellicht voorkeur om als zodanig juist de tekens te bestempelen waarvan we ons niets behoeven aan te trekken, waardoor we ons niet tot gedrag verplicht voelen, dus waarmee we ons

voor eigen (re)actie vergaand vrij ervaren? Op dynamiek van wat als kunst geldt resp. als kunst geld opbrengt, ging ik o.a. in [Variëteitkunstemaker](#) reeds in. De makers van de kunstwerken die Locher bespreekt, hebben er natuurlijk niet mee gemikt om zijn commentaar erop uit te lokken. Ofwel, als beschouwer geeft hij er grotendeels zijn eigen “functie” aan. En met zijn commentaar in het opstel **Inhoud, vorm, functie** heeft hij op zijn beurt een bedoeling gehad, maar het lijkt mij sterk dat hij wil(de) dat ik erover zou schrijven zoals ik hier gedaan heb. En waarom schrijf ik dit eigenlijk dan weer? Een motief blijft naar zijn aard verhuld (want zodra je er, nogal pleonastisch uitgedrukt, begrip van denkt te hebben is het géén motief meer, enzovoort). Ik houd het erop, dat ik Van de Waals driehoek terdege wilde begrijpen. Ik zag toen ik Lochers bundel op dat hoofdstuk opensloeg niet zomaar een driehoek, maar de mogelijkheid van vergelijking resp. toets van – dynamiek volgens – enneadische semiotiek. Als ik de enneade aanprijst, wil ik dat verantwoord doen, dwz met nodige en voldoende redenen. Dit is, kortom, verslag van onderzoek. Ik wil er ook weer niet erg veel tijd aan besteden. Daarom blijft het nogal onafgewerkt bij een zgn aantekening. Ik vermoed dat desondanks een zorgvuldiger analyse van de driehoek van Van de Waal niet eerder gemaakt is.

59.18

Toen wij elkaar twee dagen geleden spraken had ik, zoals ik zei, ervoor nèt een begin gemaakt met een zgn aantekening. Inmiddels ben ik er alweer klaar mee; zie [nr 59.17]. Wanneer ik vind opnieuw een aardige hoeveelheid aantekeningen bijelkaar te hebben geschreven, vormt zo’n verzameling de volgende aflevering die verschijnt op mijn website in [de gelijknamige rubriek](#), enzovoort.

Op dat informele genre mik ik intussen vrijwel exclusief met verder onderzoek c.q. verslaggeving ervan. Zo schiet ikzelf tenminste behoorlijk op. En voor contact erover maakt het m.i. helemaal niets uit, want dat lukte op àndere manier(en) ook al niet, integendeel. Tja, ook daarvan doe ik verlag met aantekeningen; dat komt dan eenvoudigweg neer op afschrift van brief of emailbericht in kwestie. Ik ben blijkbaar hoopvol – ander woord voor kinderlijk? ijdele hoop? – genoeg om te denken dat ooit iemand het de moeite waard vindt om kennis te nemen van zowel paradigma als verzoeken tot inschikkelijkheid ermee. Wanneer zulk materiaal niet eens beschikbaar is, houdt het uiteraard meteen op.

59.19

Via Digilnkoop heb ik zojuist een factuur verstuurd. Weliswaar kreeg ik – eventjes maar – een melding “verstuurd” te zien, maar zèlf kan ik e.e.a. niet meer terugvinden. Wanneer die mogelijkheid wel degelijk bestaat, is die in elk geval goed verstopt. Het is blijkbaar nog altijd moeilijk om een website zó te maken dat de feitelijke gebruiker ervan overzicht over zijn handeling houdt ...

59.20

Neem tegenstanders in een voetbalwedstrijd. Wat is de bal? Voor spelers van de ene ploeg is het een ding dat het ene doel zoveel mogelijk in moet gaan èn het andere doel zoveel mogelijk uit moet blijven, terwijl het voor spelers van de andere ploeg precies andersom is. En dan verandert ook dat weer van de eerste naar de tweede helft van de wedstrijd. Vanwege verschillende gedragingen betekent bal dus steeds iets anders. Dat spreekt voor iedereen vanzelf, ook voor de toeschouwers, enzovoort (omdat we jòng dat zo leren). Niemand doet er moeilijk over, integendeel. Wel beschouwd is het dus juist moeilijk te begrijpen, dat die reële variëteit

doorgaans met zoveel woorden wordt ontkend zodra zgn wetenschap aan de orde is of, algemener, bescherming resp. bevordering van bevoorrechte positie in maatschappelijke verhoudingen. Ook dat is vooral aangeleerd. Dat is de fictie van verabsolutering van kennis, alsof die l0s van gedragingen staat, zelfs ver verheven is.

59.21

Hierbij verwijs ik u naar onderstaand bericht[, te weten een melding,] van Logius. Blijkbaar werkt e-facturering via Didilnkoop niet met LDCR. En ik begrijp dat met "klantorganisatie" de opdrachtgever bedoeld is. Ter kortsluiting heb ik daarom als bijlage uw bestelling bijgevoegd. Voorts stuur ik een pdf met de factuur in kwestie, waarbij u dit bericht als mijn ondertekening ervan gelieve te beschouwen. Zonder uw tegenbericht ga ik ervan uit de factuur langs deze weg alsnog correct te hebben ingediend.

59.22

Tjonge, wat ging dat in elk geval voor mij nog eenvoudig met een factuur per brief(post). Ik ben toch niet de eerste die het langs deze weg, dwz via zoiets als een portal van Didilnkoop, met LDCR probeert? Het lijkt erop, dat daartussen – ergens? – niet in verbinding is voorzien. Overigens sluit ik niet uit, dat ik iets 'fout' deed, want zoals ik je al schreef is dat portal zodanig belabberd opgezet dat je geen idee hebt waarmee je eigenlijk bezig bent, grrr. Mijn aanmelding, m.i. überhaupt overbodig voor wie reeds beschikt over eHerkenning, lukte aanvankelijk evenmin (en pas enkele weken later w0l; ook geen idee waarom). Laat je ajb weten, indien ik 0ndere actie moet ondernemen?

59.23

De zgn driehoek van Van de Waal helpt al voor besef waar0m je aantekening 59.17 "pittig" vindt. Wat hij met een driehoek voorstelt, moet je dan beperkt t0t die ene aantekening opvatten. Maar hoe begrijpelijk is dat verhaal op, zeg maar, zichzelf? Het is zelfs passender om ervan uit te gaan dat louter die tekst volstrekt 0nbegrijpelijk is. Stel je bijvoorbeeld iemand voor die geen Nederlands spreekt resp. leest. Kortom, voor begrip moet er altijd wat bij, sterker nog, veel en veel m00r dan je aanvankelijk geneigd bent te veronderstellen.

Als je het model bekijkt dat Locher aan Van de Waal toeschrijft, zie je dat Van de Waal een kunstwerk – ik veralgemeniseer dat dus tot teken – ter duiding door de beoordelaar van zo'n werk als het ware aangevuld ziet. Ik gaf al aan, dat ik verslaggeving van onderzoek inmiddels vrijwel tot aantekeningen beperk, met o.a. beknoptheid van dien. Voor iemand die zo'n aantekening leest, vergt dat dus inderdaad nogeens 0ntra aanvulling. Dat is er onvermijdelijk "pittig" aan. Zoals gezegd, de maatregel om mij van aantekeningen te bedienen tref ik om ook weer zelf beter met zulk onderzoek te kunnen opschieten. Want wat zou ik me voor voorlichting van lezers inspannen als ze er domweg niet zijn? En allerlei teksten van voorlichtend karakter schreef ik trouwens allang. Waarom zou ik ze blijven herhalen voor een publiek dat er ... niet is? En ook al zou dat er w0l zijn, dan moeten verwijzingen – kunnen – volstaan. Het houdt op, wanneer niemand daarmee als het ware een begrijpelijk genoeg begin opzoekt. Het probleem met begrijpelijkheid zit 'm echter principieel in wijziging van ... principes. Een 0nder paradigma met bijbehorende begrippen valt nu eenmaal niet toe te lichten volgens het ene paradigma met zijn begrippen.

Ook zònder de opgave van paradigmawissel zegt louter een teken (enneade: signatuur) nog helemaal niets. Voor dat noodzakelijke méér volgt Van de Waal hetzelfde onderscheid als hij laat gelden voor het kunstwerk, zeg maar weer even, op zichzelf. Of Van de Waal dat ooit zèlf bedacht, kan ik uit het opstel van Locher niet opmaken. Ik elk geval herken ik daarin dezelfde procedure van modelontwerp die ik toepaste op de driehoek volgens Peirce, in eerste aanleg resulterend in een hexade. Die vergelijking helpt om vast te stellen dat de zgn driehoek van Van de Waal formeel géén driehoek is, maar een – driedimensionale – zeshoek. Is dat belangrijk?

Wat ik eraan heb, is dat daardoor een relevante vergelijking met de enneade mogelijk is. Beter gezegd, ik kan de enneade aanbevelen ter vervanging van de hexade van Van de Waal. Om dat advies te kunnen waarderen is echter allereerst een paradigmawissel annex -sprong noodzakelijk. Het voornaamste verschil is, dat Van de Waal m.i. het kunstwerk de centrale plaats geeft, nou ja, lijkt te geven, want vervolgens kan de kunsthistoricus (lees: hijzèlf) opvallen door haar/zijn deskundige, geïnspireerde e.d. bijdragen voor unieke duiding. Wat met zoveel woorden als hoogste doel voorgesteld is, betreft kennis. Volgens de enneade zijn doel en middel niet objectief gescheiden. Kennis is middel voor gedrag-als-doel, terwijl dat gedrag op zijn beurt middel is voor situationele-(aan)passing-als-doel, terwijl situationele ervaring middel is voor kennis-als-doel, enzovoort. Het gedragsmoment ontbreekt ook nog bij Van de Waal. Daardoor ontgaat hem de reële dynamiek waarvan voorts kennis onlosmakelijk moment vormt. Om dat à la Nietzsche eeuwige wederkeer te noemen is overdreven, maar acht ik wel het beginsel van subjectief situationisme. Het wordt dus alleen maar pittiger ...

59.24

Moet je er kennelijk tòch verstand van hebben om te weten wàt precies aan de plaatsing van het apparaat moet veranderen. Onder nogmaals voorrijden kom ik dus niet uit. De druk ligt bij mij.

59.25

Na terugkeer trof ik een vervolgbrief aan van de directeur Concernondersteuning, wederom namens de minister van BZK. Datum: 24 juli 2017. Zij laat weten:

Voor een goed antwoord heb ik drie weken extra tijd nodig. Ik vertrouw erop dat u daar begrip voor hebt.

Wellicht is domweg de ambtenaar die met het opstellen van de concepttekst belast is met vakantie; dat lijkt mij dan vrijwel zeker de BZK-directeur Informatiesamenleving en Overheid. Ik heb me door deze aankondiging echter ook bedacht, dat BZK (lees: genoemde directeur) mijn brief aan Plasterk dd. 6 juli jl., zie aantekening 59.5, vooral in verband brengt met mijn eveneens schriftelijke klachten over plagiaat, subsidiefraude en corruptie (waar bedoelde directeur in eerdere functies nauw bij betrokken was; zie deel 1: [Hoofd op hol](#) en deel 2: [Met klachten over integriteit enzovoort moet je blijkbaar geen haast hebben](#) van **Zwartboek consortium E.**). Dat was, en is, echter helemaal mijn bedoeling met die laatste brief niet, maar ik kan me voorstellen dat die directeur 'm zo opvat (waardoor hij kan blijven volhouden, zeg maar, methodisch niets te veranderen met gebrekkige/ontbrekende infrastructuur voor informatieverkeer - een olopende verspilling - van dien; dat zou voor hèm het gemakkelijkst zijn, zoals eerder gedekt

voor landsadvocaat e.d.). In elk geval verwacht ik dus juist géén "goed antwoord," maar wie weet ...

59.26

Late reactie, sorry, eerder op de dag van je bericht vertrokken en zojuist weer terug (en daartussen geen email gezien). Aan het werk. Je hebt gelijk, "herinneringen." Op mijn netvlies staan vooral de blikken campingboter. Het lijkt me een product dat niet meer bestaat. Ongelofelijk trouwens, wat er in de eerste kampeerjaren allemaal in één auto (mee)ging. Trots hebben we op de voorste tentstok nog jarenlang het vaantje van het anwb-kampeeropleidingskamp te Ommen laten wapperen. Of verbeeld ik me dat nu? Hoe dan ook, eerst dat kamp in Ommen en het aldus verdiende wapperen later in Frankrijk enzo. Nam inclusief aluminium stok(je) natuurlijk niet veel plaats in, en ook het gewicht bleef aldus beperkt. Over herinneringen gesproken, ik weet niet meer of dat vaantje in de desbetreffende tentzak meegevoerd werd, of toch in de enkele fietstas tot welk volume ieder kind wat betreft persoonlijke spullen, nota bene inclusief de twee boeken die je per (grote) vakantie mocht inkopen, Spectrum-pockets dus, klopt, ook goedkoop, strikt was gerantsoeneerd. Met slecht weer had ik ze binnen twee dagen uit, en aan een zaklantaarn waarvan de batterij al na enkele minuten 'op' was had je ook niets. Wat ik wil zeggen, is dat het vaantje stond voor onthoudingsplicht. Dus, o.a. zitten op een zeiltje ... Ja, op die manier past alles plus proviand voor zes personen nog in één kofferbak (en ook en vooral op dat pakken was terdege geoefend, met in de beginjaren als finale test het jaarlijkse pinksterkamperen met bevriende families). Het duurde niet lang of er gingen ketterse krukjes mee, en zo door naar twee ouderlijke klapstoelen met, toe maar, armsteunen. Bij mijn weten heeft mijn vader op één ervan, ik bedoel zo'n klapstoel, nog jarenlang in zijn bewerkelijke achtertuin zitten roken. Dergelijke luxe-voorzieningen namen meer plaats in dan wat er gaandeweg minder aan vertrouwde mondvoorraad verstouwd moest worden. De passende uitbreiding van vervoerscapaciteit laat zich raden: imperiaal, klein aanhangwagentje, grotere aanhangwagen met imperiaal. De bungalowtent was zelfs vol-le-dig in strijd met de Ommense kampeerorthodoxie en met een gehuurde caravan, weliswaar merk Otten, maar toch, was de afvalligheid onomkeerbaar voltooid, met schaamte van dien. Heeft daarom nu niemand van ons meer zin in ècht kamperen?

59.27

Zo zie je maar weer, wat een groot verschil luttele jaren tijdens jeugd maken als het vermogen tot herinneren gaat. Zijn 'we' ná die caravan weer met (de) tent(en) op pad geweest? Ga ik abusievelijk uit van stadia met caravan als laatste kampeerverblijf? Nou ja, een herinnering is onvermijdelijk een reconstructie. Gelukkig kunnen we fotoalbums raadplegen.

59.28

Over **Het scherp van de snede** (Prometheus, 2010) stellen samenstellers Pierre Vinken en Hans van den Bergh met hun ondertitel, dat de ruim 800 pagina's "De Nederlandse literatuur in meer dan honderd polemieken" bieden. Meteen in het Voorwoord vernauwen zij de betekenis van polemiek (en m.i. dus ten onrechte beweren zij daar "de term breder op [te vatten]"). Er moet volgens hen sprake zijn van "persoonlijke woede of wrok." Dat maakt een tekst in, zeg maar, maatschappelijk opzicht meestal echter juist oninteressant, zelfs irrelevant. Die vernauwing sluit praktisch ook een zinvolle discussie uit. Ofwel, polemiek als uitwisseling van –

schriftelijke uitdrukkingen van – opvattingen vind ik iets anders. Ook bevat de bundel niet zozeer literatuur, maar vooral om wat allerlei zgn schrijvers buiten hun literaire werk kwijt willen. Voor publicatie krijgen zij als schrijver inderdaad gemakkelijker gelegenheid. Op zo'n gebundelde hoop gaat het echter gauw vervelen.

Gelukkig zitten er enkele hoofdstukken tussen met inhoudelijker kritiek en suggesties. Daarvan noem ik **Beweren en bewijzen zijn twee** (pp. 430-437, oorspronkelijk 1967) van Peter Andriessse. Met zoveel woorden verklaart Andriessse waarom polemieek problematisch is. Dat komt door onvermijdelijke

'**waansystemen**': innerlijk consistente redeneringen omtrent de veronderstelde werkelijkheid, gebaseerd op enkele aksiomaas of dogmaas die **niet bewezen** kunnen worden. [...] Welk waansysteem men als model van de werkelijkheid aanvaardt, hangt af van de paplepel en soortgelijke factoren. Een belangrijk kenmerk van waansystemen is, dat de aanhangers ervan onbeïnvloedbaar zijn voor argumenten ontleend aan andere waansystemen.

Andriessse doet natuurlijk tòch een poging, en terecht. Maar omdat hij daarvoor als het ware opschuift naar zgn metacommunicatie, beseft hij terdege dat,

[a]ls het [waan]systeem krachtig en [intern] koherent is, [...] men minder snel geneigd [zal] zijn om zijn mening te herzien. De dissonante mening van een tegenstander wordt dan bestreden door: a) te zeggen dat de tegenstander een lul is die uit zijn nek zwamt [...], dat hij slecht schrijft (een veel gebruikt argument in polemieken: stukjes van tegenstanders zijn bijna altijd in kreupele taal geschreven) en dat hij bovendien geen verstand van zaken heeft, of b) door te gaan met discussiëren en proberen de ander te overtuigen, of c) steun te zoeken bij anderen die er dezelfde mening op nahouden [...].

Andriessse vermeldt pas tot slot wat vrijwel iedereen doet die wordt aangesproken, maar zich domweg machtiger waant. Zo iemand

trekt zich liever terug uit de discussie, dat is de gemakkelijkste manier om je waansysteem te redden.

Let op, weigering van deelname aan polemieek, over snede gesproken, verscherpt onderdrukking.

59.29

Volgens een "ideaalbeeld," zo stelt C.A. van Peursen in **Filosofie van de wetenschappen** (Martinus Nijhoff, 1986, p. 16), geldt voor wetenschap dat zij

1. louter beschrijvend en verklarend [is], [dwz beoefenaren] houd[en] zich alleen met de feiten bezig. [...]
2. van de theorie [...] uitgaat.
3. objectief [is]. [...]
4. meer op abstractie gericht [is, met universaliteit van dien].

Met m.i. valse voorzichtigheid – en nota bene daardoor misleidend – merkt Van Peursen erover op, dat het juist (pp. 16-17)

een misleidend beeld [is] volgens sommigen; immers:

1. Zijn de 'feiten' die de wetenschap beschrijft niet reeds mede door een theorie bepaald, en is zulk een theorie zelf al niet een soort voorschrift (prescriptief)?
2. Wanneer men verder een theorie onderzoekt, liggen daarin dan niet, veelal impliciet, bepaalde vooronderstellingen en/of vooroordelen, zelfs een bepaald wereldbeeld, besloten?
3. Is wetenschap wel zo objectief? [... K]an men werkelijk het subject [...] elimineren?

4. Komt wetenschap niet binnen een specifieke cultuur op, waarvan het toch de kenmerken blijft dragen?

Onduidelijk is, of Van Peursen zich al dan niet tot “sommigen” rekent. En zo’n kwantitatieve ... kwalificatie heeft trouwens niets met kwaliteit te maken. Ik ben er met subjectief situationisme volstrekt duidelijk over. Klopt, dat houdt relativering in van o.a. ... wetenschap. Zie ook mijn opstel [Communicatievorm als wetenschapsnorm](#) (in: **PrimaVera**, working paper 2002-11, Universiteit van Amsterdam, 2002).

59.30

Het idee om “de data [te laten] staan waar-ie staat” lijkt mij inderdaad, zie ook aantekening 59.15, precies de informatierotonde voorzien van het vooralsnog populairdere etiket virtual data lake ...

59.31

Van het een komt het ander, enzovoort. Een gestileerd model van die dynamiek is de enneade. Hoe dat werkt, laat zich grofweg voorstellen door een opstelling van twee enneades, zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#). De ene doorgang van semiosis resulteert in situationeel gedrag. Uit intra- c.q. intersubjectieve opvatting als teken volgt de andere doorgang, enzovoort. Voor de voortgezette afwisseling staat een Möbius-ring symbool. Dit strookt m.i. met een samenvatting die Vincent Descombes geeft van “die gesamte Philosophie Merleau-Pontys.” Dat staat in **Das Selbe und das Andere, Fünfundvierzig Jahre Philosophie in Frankreich 1933-1978** (Suhrkamp, 1981, oorspronkelijk Franstalig 1979). Descombes vermeldt, dat Maurice Merleau-Ponty (1908-1961)

[d]ie Alternativen der klassischen Philosophie [...] zurück[weist]: der Mensch, so wie er existiert [...], ist weder [...] eine Sache, ein materielles Ding im Sinne der Wissenschaft [...], noch [...] eine **res cogitans**, souveräne Freiheit [...]. [p. 69]

Een mens leeft (algemener: iets bestaat) strikt zelfstandig noch strikt afhankelijk. Sterker nog, uitgaande van gedrag kunnen we vervolgens onderscheid maken tussen enerzijds ob- resp. subject anderzijds situatie. Omgekeerd duiden we specifiek gedrag dan – pas – als samenloop van factoren volgens het nota bene gemaakte, met willekeur van dien, onderscheid. Op hun beurt kunnen we elke veronderstelde factor ook weer als gedrag opvatten. Dat roept de vraag op naar de factoren waarvan dat als samenloop geldt, enzovoort. Voor zulke ontleding trekken we ergens een praktische grens: horizon. [Metapatroon](#) is een methode die modellering volgens het beginsel van situationele gedragsverbijzondering faciliteert:

Ein Verhalten ist nicht die **Reaktion** auf einen **Stimulus**, sondern die **Antwort**, zu der eine Situation **auffordert**. Man muß demnach dem Organismus, dessen Verhalten man beobachtet, eine Fähigkeit zugestehen, die Situation als eine Frage aufzufassen, die er beantworten wird. [p. 71]

(De veronderstelling van) dat actieve aandeel van een subject aan samenloop is in de enneade opgenomen als – het element – motief. Wat ik dus met een Möbius-ring tot uitdrukking vind komen, is dialectiek als afwisseling ipv verzoening (lees ook: compromis). Naar verluidt ziet Merleau-Ponty

die Auflösung der Antithesen [...] **weder** in einer beide Gesichtspunkten versöhnenden Synthese **noch** in einer Verwerfung der Voraussetzung, auf der die Antithese fußt. [p. 69]

Wat mij betreft is dialoog daarvoor overigens een toepasselijker aanduiding (dan dialectiek). Want,

die Lösung wird »dazwischen«, in einer »endlichen«, das heißt unvollkommenen und prekären Synthese gesucht.[p. 69]

Ik ben het grondig met Merleau-Ponty eens, althans zoals Descombes aangeeft,

daß das »Verhalten« [...] nicht »analytisch« erklärbar ist, sondern »dialektischer« Erklärung bedürftig.[p. 70]

Met zoveel woorden wijst Merleau-Ponty atomisme met bijbehorend simplisme af. Zijn kritiek is onverkort relevant voor infrastructuur voor informatieverkeer (die immers reële variëteit van gedragingen door ook nog eens gevarieerde deelnemers moet faciliteren):

Die analytische Erklärung vereinfacht im allgemeinen diesen Komplex, indem sie von dem Prinzip ausgeht, daß das Ganze aus der Vereinigung seiner einzelnen, einander äußerlichen Teile entsteht.[pp. 70-71]

59.32

Ter verklaring – en zo door naar stelselmatige modellering – van variëteit oriënteer ik me zo principieel mogelijk op gedrag. Die insteek benut Maurice Merleau-Ponty (1942-1961) reeds voor zijn

goal [...] to understand the relations of consciousness and nature: organic, psychological or even social.[**The Structure of Behavior**, Beacon Press, 1967, oorspronkelijk Franstalig 1942, p. 3]

Als noodzakelijke kritiek op atomisme is zijn verhaal onverminderd actueel, en dus belangrijk. Zijn nieuwe voorstel(ling) vind ik echter nog onduidelijk, nota bene hier achteraf gezien vergeleken met enneadische semiotiek annex subjectief situationisme. Daardoor biedt hij geen grondslag voor formele methodische praktijk, zoals met de enneade wèl het geval is voor – conceptueel modelleren – volgens [Metapatroon](#). De opzet waarbij Merleau-Ponty uitvoerig resultaten van empirisch onderzoek aanhaalt, doet mij overigens sterk, en positief, denken aan **The Principles of Psychology**, oorspronkelijk verschenen in 1890, van William James. Merleau-Ponty noemt hem niet; zie [William James als voorbeeldige randfiguur](#) voor een commentaar dat ik op James' werk schreef. Een onderzoeker waarop Merleau-Ponty zich nadrukkelijk beroept is Frederik Buytendijk; over diens werk schreef ik het opstel [Semiotische bewegingsleer voor maatschappelijk informatieverkeer](#). Waarop Merleau-Ponty met **The Structure of Behavior** m.i. terecht mikt, is een doorbraak:

[A]mong contemporary thinkers in France, there exist side by side a philosophy, on the one hand, which makes of every nature an objective unity constituted vis-à-vis consciousness and, on the other, sciences which treat the organism and consciousness as two orders of reality and, in their reciprocal relation, as "effects" and as "causes." [p. 4] Most authors act as if it were sufficient to **correct** the atomism by the notions of **integration** and **coordination**. [p. 76]

Daarentegen zoekt Merleau-Ponty naar een antwoord

to these questions by starting "from below" and by an analysis of the notion of behavior. [p. 4] By going through behaviorism, [...] one gains at least in being able to introduce consciousness, not as psychological reality or as cause, but as structure. [p. 5] Its center is everywhere and nowhere. [p. 31] From the moment behavior is

considered "in its unity" [...], one is no longer [exclusively] dealing with a material reality nor, moreover, with a mental reality, but with a significative whole or a structure which properly belongs neither to the external world nor to internal life.[p. 182]

Ik vermijd de term bewustzijn liever, en geef de voorkeur aan cognitief vermogen. Zulk vermogen associeer ik met een individu, zeg ook maar subject (waarvoor Merleau-Ponty vaak de term organisme gebruikt). Een subject bepaalt grotendeels zelfs onbewust zijn gedrag ermee. Als ik Merleau-Ponty goed begrijp, doelt hij met structuur op de ordening van omvattende dynamiek. In de enneade is de afwisseling van momenten noodgedwongen statisch afgebeeld met evenzovele dimensies. Gedrag is een element langs de feitelijke dimensie. Alle overige elementen van de enneade zijn er onlosmakelijk mee verbonden. Daarvan behoort motief als element tot de dimensie van cognitie (lees ook: interpretatie). Met – de positionering van – dat element heb ik een knoop doorgehakt, waaromheen ik ook Merleau-Ponty met verwijzing naar "form" nog meen te zien aarzelen. Vitalisme wijst hij af, maar met intentionaliteit stemt hij in. Voor de betekenis die hij eraan geeft, is de term bewustzijn inderdaad ongelukkig, zo niet misleidend, maar verder kan ik Merleau-Ponty goed volgen waar hij stelt dat

consciousness is a network of significative intentions which are sometimes clear to themselves and sometimes, on the contrary, lived rather than known.[p. 173]

Hierbij plaats ik wel het voorbehoud, dat een motief als zodanig onkenbaar is. Dat lukt – pas – qua begrip (lees ook: concept) volgens, zie enneade, ander motief, want

to be situated within a certain point of view necessarily involves not seeing that point of view itself[. p. 217 W]e ourselves do not grasp the true meaning of our life, [...] because we understand our lived states only through an idea which is not adequate for them.[p. 221]

Enfin, indien erkenning van teleologie onontkoombaar is, kunnen we er niet omheen draaien in een structuurmodel van gedragsdynamiek, hoe beperkt zo'n model verder ook moet blijven. Omdat Merleau-Ponty géén plaatjes tekent, zoals [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#), valt het minder gauw op dat hij dat cruciale punt vermijdt. Daarom schiet ook hij opbouwend tekort resp. mis. Desondanks merk hij over bedoelde dynamiek van alles en nog wat op dat volgens mij wèl klopt resp. aanleiding vormt om atomistische modelleermethoden te vervangen door een methode, zoals Metapatroon, die geschikt is voor weergave van interdependentie. Over de vergelijking van dynamiek met een Möbius-ring, zie hierboven ook aantekening 59.31.

Since all the movements of the organism are always conditioned by external influences, one can, if one wishes, readily treat behavior as an effect of the milieu. But in the same way, since all the stimulations which the organism receives have in turn been possible only by its preceding movements which have culminated in exposing the receptor organ to the external influences, one could also say that the behavior is the first cause of all the stimulations. Thus the form of the excitant is created by the organism itself, by its proper manner of offering itself to actions from the outside. [...] It is the organism itself [...] which chooses the stimuli in the physical world to which it will be sensitive.[p. 13 T]he relations between the organism and its milieu are not relations of linear causality but of circular causality.[p. 15] For the excitation itself is already a response, not an effect imported from outside the organism; it is the first act of its proper functioning.[p. 31] This dynamic and circular process would assure the flexible regulation which is needed in order to account for effective behavior.[p. 46] There appears here a new kind of analysis which no longer consists in isolating elements but in understanding the character of a whole and its

immanent law[. p. 65 i.e. a law having] no meaning outside the limits of the dynamics structure considered, and which [...] assigns its properties to each internal point so much so that they will never be absolute properties[. p. 138] The relation of structure and law [...] is a relation of reciprocal inclusion.[p. 141] Behavior no longer **has** only one signification, it **is** itself signification.[p. 122] Situation and reaction are linked internally by their common participation in a structure in which the mode of activity proper to the organism is expressed. Hence they cannot be placed one after the other as cause and effect: they are two moments of a circular process.[p. 130] The relations of the organic individual and its milieu are truly dialectical relations [...] and this dialectic brings about the appearance of new relations[. p. 148] With respect to the organism [stimuli] play the role of occasions rather than of cause; the reactions depends on their vital significance rather than on the [ir] material properties [...]. Hence, between the variables upon which the conduct actually depends and this conduct itself there appears a relation of meaning, an intrinsic relation. [... Behavior has a meaning and depends on the vital significance of situations[, i.e. entailing] an embodied dialectic which radiates over a milieu immanent to it.[p. 161] Beyond the artificial opposition between the innate and the acquired, [...] it is a question of describing the emergence of an indecomposable signification in the moment of experience itself[, p. 170 exhibiting] the capacity of going beyond created structures in order to create others.[p. 175]

Volgens de enneade is een teken een configuratie van signatuur en context (plus intext). Een aparte signatuur bestaat als teken niet, punt. Maar wat enneadisch slechts als signatuur geldt, wordt doorgaans juist als het volledige teken opgevat. Abusievelijk wekt dat de schijn van meerduidigheid. Zo stelt ook Merleau-Ponty vast dat

the same external action will have a variable effect according to the context of the preceding and following actions.[p. 14] The variation of the response in the presence of analogous stimuli is related to the meaning of the situations in which they appear[. p. 45] The classical theory [...] is led by the force of things to burden itself with auxiliary hypotheses which are [...] in contradiction with it, just as the Ptolemaic system revealed its inadequacy by the large number of **ad hoc** suppositions which became necessary in order to make it accord with the facts.[p. 16]

Gestalt-psychologie veronderstelt reeds ruimer verband, want

a figure owes its characteristic appearance to the ground from which it emerges[. p. 23]

De verwarring verdwijnt pas structureel door context tot onderdeel van een teken te bestempelen. Voor een evenwichtig structuurmodel van omvattende dynamiek vergt dat dienovereenkomstige elementen langs de twee andere dimensies: situatie resp. motief. Merleau-Ponty lijkt wel degelijk de noodzaak van rijkere structurering te beseffen:

[I]t can be said that the excitant [...] is a constellation, an order, a whole[. p. 14] If there are things for me, that is, perspectival beings, reference to a point from which I see them is included in their perspectival character itself.[p. 217]

Voor “excitant” lees ik daar uiteraard: teken. En uit focus als element van cognitief moment spreekt, dat

[e]verything happens as if the nervous system could not do two things at once.[p. 21]

In tegenstelling tot Merleau-Ponty veronderstel ik cognitief echter géén

different types or levels of organization[, p. 91]

die volgen uit

[t]he analysis of perception[. p. 91]

Analyse van zgn waarneming kan en moet m.i. consequent enneadisch gebeuren. Ik zie geen noodzaak voor onderscheid tussen “syncretic,” “amovable” en “symbolic forms.” Een ander onderscheid maak ik wel principieel, te weten tussen oorzaaksoorten; zie o.a. [Multiple axiomatization in information management](#). Enigszins vergelijkbaar (?) stelt Merleau-Ponty dat

matter, life and mind must participate unequally in the nature of form[, pp. 132-133 for they] must be understood as three orders of significations.[p. 137]

Bij Merleau-Ponty vermoed ik een marxistische insteek. Althans, hij benadrukt dat

human work inaugurates a third dialectic.[p. 162]

Maar dat is toch ook ... gedrag, met dialectiek resp. dia-enneadische dynamiek van dien? Voor wat Merleau-Ponty

[p]roperly human acts [p. 163]

noemt, is afgaande op zijn voorbeeld de inzet van (hulp)middelen kenmerkend. Dat doet me denken aan Marshall McLuhan die media beschouwt als evenzovele verlengstukken van mensen; zie [aantekening 55.132](#) voor enig – kort – commentaar op McLuhans werk. En waarom Merleau-Ponty waarneming als thema zo nadrukkelijk opvoert, kan ik verder niet ontdekken. Mee eens, uiteraard,

perception should be integrated [...] into the dialectic of actions and reactions.[p. 162 It] is a moment of the living dialectic of a concrete subject; it participates in its total structure[. p. 166] Perceptual behavior [...] can [be] underst[oo]d [...] only as a dialectic, the moments of which are [...] phenomenal objects and actions.[p. 205 It is] the act which makes us know existences[. p. 224]

Is het wellicht dat hij onder die noemer de – dynamiek van – samenloop van subject en situatie het eenvoudigst herkenbaar acht? Of is deze suggestie reeds een vertekening volgens de enneade als referentiekader? Hoe dan ook,

it should be possible – and it is necessary – to classify behavior, no longer into elementary and complex behavior as has often been done, but according to whether the structure in behavior is submerged in the content or, on the contrary, emerges from it to become, at the limit, the proper theme of activity.[p. 103]

De enneade plaatst gedrag in een omvattender structuur. Vervolgens laat zich – eventueel te veronderstellen – structuur van gedrag recursief duiden, ofwel de structuur waarin een gedeelte verschijnt is steeds gelijkvormig, enzovoort. Daarvoor dient Metapatroon als methode, te weten

[recognizing] the same **thing** in [...] different functions and[or] visible [...] under a plurality of aspects. [p. 175] Thus the objective description of behavior uncovers in it a more or less articulated structure, a more or less rich interior signification and reference to “situations” [..., pp. 109-110 a] “multiplicity of perspective” [...] making possible all substitutions of points of view[. p. 122] Thus behavior is constituted of relations[. p. 127]

Waar ik meen te begrijpen wat Merleau-Ponty onder “form” verstaat, benadert zijn omschrijving, tja, volgens mij nog gebrekkig, wat ik als teken beschouw, dwz

a visible or sonorous configuration [...] in which the sensory value of each element is determined by its function in the whole and varies with it.[p. 168]

Mijn kritiek ten spijt, in èlk geval is dat vorm- annex tekenbegrip al door-en-door structureel resp. structuralistisch. Nota bene,

[t]his power of choosing and varying points of view permits [us] to create instruments, not under the pressure of a **de facto** situation, but for a virtual use and especially to fabricate others.[p. 175]

Zo is het stelselmatig bereik van Metapatroon met eenduidige ordening van veranderlijke betekenissenvariëteit onmisbaar voor ontwerp enz. van adequate infrastructuur voor informatieverkeer. Daarover heeft Merleau-Ponty het niet, nogmaals, oorspronkelijk in het frans verscheen **The Structure of Behavior** in 1942, maar – ook – zijn werk wijst allang op de noodzaak om de modelleertheorie en – praktijk volgens atomisme te verlaten. Die is totaal òngeschikt voor, zeg maar, structuur van reëel informatieverkeer op maatschappelijke schaal. En om Metapatroon als levensvatbare methode te begrijpen geeft Merleau-Ponty eveneens relevante aanwijzingen. Wat passende variëteit voor hem echter nog in de weg zit, is zijn idee over

the thing itself[, i.e.,] the paradoxical relation of the “aspects” to the thing, of the “manifestations” to that which is manifested by them and beyond them.[pp. 186-187] I cannot simply identify what I perceive and the thing itself.[p. 211]

Dat blijft een paradox zolang er aan de veronderstellingen niets verandert. In **Metapattern: context and time in information models** (Addison-Wesley, 2001; zie ook [The pattern of metapattern: ontological formalization of context and time for open interconnection](#)) heb ik daarom een formele kunstgreep gedaan. Die lijkt inderdaad contraintuïtief, maar ja, voor deugdelijke axioma's is het meestal niet anders; zij bepalen wat verder redelijk telt en daarvoor zijn ze naar hun aard ònredelijk. Als evenzovele, zeg maar, itselfes gelden louter partiële objecten, èlk met specifiek situationeel gedrag. Hun overkoepeld object is daarentegen gedragsmatig leeg (want anders zou het eveneens een partieel object zijn). Wat formeel ervoor overblijft, is wat ik aanduid als nul-identiteit. Samenhang tussen partiële objecten tot, vooruit, ruimer object is gevestigd door hun gelijkkluidende verwijzingen met nul-identiteit. Dit werkt bevrijdend. Voor wat traditioneel geldt als ding-op-zich vervalt prompt het onmogelijke onderzoek naar zgn essentiële c.q. transcendentale eigenschappen. Er kan a priori een nul-identiteit worden toegekend, klaar. Vervolgens gaat het om dingen-met-eigenschappen, beter gezegd dingen-met-gedrag. Daarvoor telt steeds een samenloop van ding met situatie, zo nodig herhaald verbijzonderd. Die samenloop maakt het ding aldaar, in die situatie dus, partieel. Omdat Merleau-Ponty géén oplossing voor de paradox in kwestie biedt, krijgt hij zijn analyse niet consistent. Veelbetekenend houdt hij het erop, dat

[t]his is not the place to analyze further the paradoxical relation[, p. 187]

terwijl juist op dåt punt een doorbraak nodig is voor theorie die wèrkelijk praktisch bruikbaar is! Klopt, achteraf resp. dankzij een afgerond rijker referentiekader is het altijd eenvoudig – verder – analyseren. Maar Merleau-Ponty was wel degelijk al héél dichtbij, zoals o.a. blijkt uit zijn bewering dat

[o]ur intentions find their natural clothing or their embodiment in movements and are expressed in them as the thing is expressed in its perspectival aspects.[p. 188]

Op het kritieke punt van een, zeg maar, gevuld ding-op-zich blijft hij echter atomisme aanhangen, ik vermoed zònder dat hij het beseft. Hij erkent dat

a perception which would be coextensive with sensible things is inconceivable; and it is not physically but logically that it is impossible.[p. 212]

Prima, maar hij schrikt er kennelijk voor terug om – in het Nederlands ligt de woordspeling voor de hand – waarneming voor ... waar te nemen, en om voor ding vervolgens maar iets te verzinnen dat erbij past. Met een ogenschijnlijk minimale wijziging van axioma's, dwz de strikte beperking van ding-op-zich tot nul-identiteit, laat zich structuur ònbeperkt samenhangend duiden, modelleren, enzovoort.

59.33

Voor een indruk van mijn pogingen, tot dusver steeds vergeefs, om een bijdrage te leveren aan structurele verbetering van informatieverkeer voor de regeling waarvan de Belastingdienst opgesteld staat, kan [aantekening 57.21](#) dienen. Je treft er verwijzingen aan naar mijn initiatief tot resp. aandeel aan correspondentie met minister(ie) van Financiën van alweer tien jaar geleden ... Overigens kreeg ik van NRC Handelsblad op mijn recente emailbericht überhaupt geen reactie.

59.34

Merleau-Ponty's **Phenomenology of Perception** (Routledge Kegan & Paul, 1979, oorspronkelijk Franstalig 1945) is – nog – uitvoeriger dan **The Structure of Behavior**. De strekking vind ik echter onveranderd. Wat Merleau-Ponty onder de noemer van fenomenologie voorstelt als filosofie, beschouw ik algemener èn concreter als enneadische semiosis met dynamiek van dien, dwz

where the paths of my various experiences intersect, and also where my own and other people's intersect and engage each other [...]. [...] The phenomenological world is not the bringing to explicit expression of a pre-existent being, but the laying down of being. [...] It rests on itself, or rather provides its own foundation [...], being [...] a dialogue or infinite meditation [...]. The unfinished nature of phenomenology [is] not to be taken as a sign of failure, [it is] inevitable [and i]n this way it merges into the general effort of modern thought.[**Phenomenology of Perception**, pp. xix-xxi]

Waarin Merleau-Ponty m.i. nog niet radicaal en bijgevolg consistent genoeg is, ondanks zijn aanname voor **The Structure of Behavior**, betreft o.a. het aandeel van – principieel subjectief – motief in gedrag; zie aantekening 59.32 voor mijn opmerking terzake. Volgens mij houdt hij het daardoor toch ook op een nogal traditionele taalopvatting, althans vergeleken met mijn stelling dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is (Engels: every sign is a request for compliance, [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#)). Ik herken onvoldoende dialogische duiding in de bewering, dat

language [...] is the subject's taking up of a position in the world of his meanings.[**Phenomenology of Perception**, p. 193]

Het gaat niet zozeer om

a certain structural co-ordination of experience, a certain modulation of existence[. p. 193]

Waarop het ene subject juist en altijd precies mikt, zo is in elk geval mijn idee van taalgebruik, is gedrag door een ànder subject resp. vervolgens van hemzelf. Dat het vrijwel nooit lukt, nota bene, is iets ànders. Ook Merleau-Ponty maakt het veel te ingewikkeld ... Met de enneade als referentiekader valt pas operationeel te begrijpen hoe – en waarom – het zoal werkt met

this open and indefinite power of giving significance – that is, both of apprehending and conveying a meaning – by which man transcends himself towards a new form of behaviour, or towards other people, or towards his own thought, through his body and his speech.[p. 194]

En dat maakt tegelijk duidelijk, dat het praktisch voor “power” met “open and indefinite” vaak tegenvalt. Dat is inderdaad zachtjes uitgedrukt.

Verderop in **Phenomenology of Perception** stelt Merleau-Ponty:

As for the meaning of the word, I learn it as I learn to use a tool, by seeing it used in the context of a certain situation.[p. 403]

Allereerst merk ik op, dat “in the context of a [...] situation” volgens de enneade elementen vermeldt die op die manier onverenigbaar zijn. Het woordgebruik is gedrag, en dat gebeurt in een situatie, klaar. Maar er is geen ‘sprake’ van een enkel woord, maar van een teken. En dat teken is een configuratie van signatuur en context. Daarbij is het woord in kwestie – doorgaans – slechts de signatuur. Omdat Merleau-Ponty context niet tot het teken rekent, moet ook hij proberen om betekenisvariëteit feitelijk onder de noemer van louter een signatuur geordend te krijgen. Dat lukt dus nooit, maar leidt intussen tot een nodeloos ingewikkeld c.q. redelijk onbegrijpelijk annex inconsistent verhaal.

59.35

Dan heb ik er meteen ook maar **Phenomenology, Language & Sociology** (Heinemann, samensteller J. O’Neill, 1974) bijgehaald, een bundel met opstellen van Maurice Merleau-Ponty. O’Neill heeft een inleiding toegevoegd. Daarin wijst hij erop dat wat Merleau-Ponty oppert, is

the possibility of avoiding the antitheses of idealism and realism [...]. I understand the world because there is for me near and far, foreground and horizon, and hence a landscape in which things can appear and acquire significance. And this is because my subjectivity is in the world through the body which is the original source of perspective and the possibility of situations.[p. xviii]

Maar wat is er dan subjectief aan de wisseling van – ervaring van – situaties? Zeg ook maar, hoe werkt dat? Daarvoor telt de enneade motief als onlosmakelijk element. Langs de dimensie (lees ook: volgens het moment) van het teken dient context bemiddeling. En dankzij contextuele verbijzondering kunnen relevante (ervarings)verschillen eenduidig in één model van betekenisvariëteit geordend zijn. Dat is synthese. Merleau-Ponty komt daar niet aan toe; hij is nog vooral bezig met – kritische – analyse. Overigens kan zulke analyse uiteraard treffender zijn naarmate daarvoor een rijker axiomatisch stelsel wordt benut: paradigmawissel. Met behulp van de semiotische enneade valt Merleau-Ponty’s werk te duiden, achteraf dus, als aanzet tot zo’n wissel. De vraag is natuurlijk of de enneade wél voltooiing betreft ... Ik elk geval kunnen we er praktisch van alles en nog wat mee. Daarvoor zijn met de enneade, inclusief aanwijzingen voor dynamiek van semiosis, nodige en voldoende elementen in samenhang verondersteld.

Zo’n axiomatische heroverweging heeft Merleau-Ponty echter niet radicaal genoeg gemaakt (waardoor ook hij niet ontkomt aan plaatselijke toevoegingen van zgn hulptheorieën, met afbreuk aan consistentie van dien). Tegelijk vaak ik ervoor mij louter kritisch uit te drukken over het werk van Merleau-Ponty. Zijn aanzet is wel degelijk gedragsmatig in de richting van praktische, opbouwende omgang tot resp. met variëteit. Tja, ik vrees dat verder bijna niemand daar zelfs maar aan toe is, al

helemaal niet met informatiekunde (dat daardoor feitelijk geen v&ak verdient te heten). Uit de inleiding door O'Neill vind ik ook o.a. de volgende zin interessant, maar structureel op z'n minst ontoereikend:

By its nature, perception naturally admits the ambiguous and the shifting and is shaped by its context.[p. xxiii]

Ik laat in het midden dat “[b]y its nature [...] naturally” dubbelop is. Volgens de enneade is het qua teken een signatuur dat “admits the ambiguous.” Verandering van focus, met gemotiveerd concept van dien, is kortweg “shifting.” Een gemotiveerd concept is nooit dubbelzinnig. Er komt – poging tot – netzo eenduidig situationeel gedrag mee overeen resp. een teken als configuratie van signatuur en context. Het is dus niet zo dat waarneming of, beter gezegd, semiosis “is shaped” door context. Context is veeleer één van de onlosmakelijke elementen van semiosis. Met hoe Merleau-Ponty fenomenologie als het ware positioneert, nogmaals, ben ik het op hoofdlijn eens. Zijn nadere model van – dynamiek van – waarneming, nou ja, voor zover hij überhaupt samenhangende detaillering biedt, vind ik echter praktisch onbruikbaar. Mijn indruk is dat hij weliswaar een andere voorstelling wil doen, maar begrijpelijk wil blijven ..., waardoor zo'n verhaal voor mensen met gevestigde mening wellicht aanvaardbaar lijkt, maar stellig juist extra onbegrijpelijk is ... Van een heuse paradigmawissel zijn tijdgenoten moeilijk, zo niet onmogelijk, te overtuigen. In elk geval zie ik Merleau-Ponty die wissel toch niet volledig (voor)doen. Ook zijn opstel **On the Phenomenology of Language** (in: **Phenomenology, Language & Sociology**, pp. 81-94) mis ik de gedragsoriëntatie, en dus verder niets, punt, van taal- of, beter gezegd, tekengebruik.

59.36

In 1956, dat is nota bene méér dan zestig jaren geleden, verscheen een boek(je) van J.O. Urmson (1915-2012). Op het laatste station vóór de papiercontainer resp. afvalverwerking, ik bedoel de tafels op een boekenmarkt waar boeken voor één euro te koop liggen, redde ik onlangs een exemplaar van **Philosophical Analysis** (Oxford University Press, herdruk 1965). Daarin beoordeelt Urmson, zoals de ondertitel luidt, “its development between the two world wars,” te weten van logisch atomisme en het daarmee vergaand verwante logisch positivisme. Hij rekent ze allebei tot de “analytic movement.” Volgens Urmson was het daarmee snel voorbij, want

[i]n the later thirties [...] a new view of philosophical method, together with a new philosophical practice, was being evolved[. p. vii]

Nee, dat blijkt nog steeds niet tot informatiekunde doorgedrongen. Met de gangbare theorie en praktijk van informatiemodellering als zgn analyse zijn ‘we’ daar achterlijk bezig. Want onveranderd, en contraproductief, is

[l]anguage [...] conceived as a clear-cut truth-functional structure, securely based on atomic propositions[. p 159 T]he analysis which [...] ha[s] been the central activity [is] impossible of achievement except in comparatively trivial cases[. pp. 159-160 ...] This could not be the way to reveal either the structure of the world or the structure of our language.[p. 160 ...] If we attempt to treat the primitive sort of description just mentioned as the paradigm [...], disaster follows.[p. 198]

Met opbouwende kritiek, dwz voorstel voor passender methode, krijg ook ik er nog steeds geen verandering in. Ach, wie ben ik? Vooruit, kijk het anders bij Urmson na, ofwel

Mijn eerste voorstel voor een kwalitatief àndere methode stamt uit 1991, zie [Multicontextueel paradigma voor objectgerichtheid: naar de vijfde objectvorm voor flexibiliteit van informatievoorziening](#). Enkele jaren later gaf ik die methode, formeel ongewijzigd, de naam [Metapatroon](#). Let wel, daarvoor wijken de grondslagen onder de noemer van subjectief situationisme annex enneadische semiotiek vervolgens ook weer sterk af van wat Urmson destijds als nieuwe richting aangeeft. Ik wil hier vooral kwijt, dat informatiekunde dus nog steeds op het dwaalspoor zit dat als zodanig voor filosofie door Urmson allang achterhaald verklaard is. En informatiekundig ontwerpen in de zin van modellering van relevante betekenissen vind ik toch ècht vooral zoiets als toegepaste filosofie. Voor zover mij bekend, besteden informatiekundige opleidingen daaraan echter totaal géén aandacht (en daarom is van informatiekunde, laat staan van informatieverkeerskunde, feitelijk nog geen sprake). En voor opdrachtgevers moet het allemaal praktisch, maar zij beseffen niet hoe ònpraktisch een valse methode is. Zo prutsen ‘we’ verspillend maar door.

59.37

In **Philosophical Analysis** voert J.O. Urmson de “analytic movement” terug op – werk van – Bertrand Russell (1872-1970). Als ik het hier ruw samenvat, Russell dacht wiskunde een logische grondslag verschaft te hebben, waarna hij dat ook algeméén aannam, dus voor de werkelijkheid. Wat apart bestaat, een atoom, laat zich eenduidig met een eigennaam benoemen, vice versa. Zoals Urmson vertelt, vond Russell dat bij nader inzien niet opgaan voor alle eigennamen resp. verwante uitdrukkingen. Dergelijke uitdrukkingen noemde (!) hij “incomplete symbols.” Urmson citeert Russells omschrijving:

By an incomplete symbol we mean a symbol which is not supposed to have any meaning in isolation, but is only defined in certain contexts.[in: **Philosophical Analysis**, p. 28]

Kennelijk beschouwt Russell “meaning in isolation” as the norm. Dat is inderdaad kenmerkend voor logisch atomisme. Volgens enneadische semiotiek is dat echter onzin. Wat voor Russell als symbool telt, is beperkt tot signatuur. En als teken is een signatuur per definitie ònvolledig, netzoals een context dat is. Daarentegen bestaat een volledig teken altijd uit een configuratie van signatuur èn context, zeg figuur èn grond à la Gestalt-psychologie. Wèg is prompt “considerable confusion” die Urmson associeert met Russells, mijn woorden, simplistische wereldbeeld. Ik herhaal, zie ook aantekening 59.36, dat Urmson nog geen rijker paradigma schetst (wat zijn bedoeling ook niet was).

59.38

Als contragram: de grond van de figuur is de figuur van de grond.

59.39

Waarop J.O. Urmson mij met **Philosophical Analysis** (Oxford University Press, herdruk 1965, oorspronkelijk 1956) opmerkzaam gemaakt heeft, is deels principiële verwantschap van mijn werk met **Tractatus Logico-philosophicus** van Ludwig Wittgenstein (1889-1951). Urmson verwijst naar wat Aristoteles beschouwt als “first substance” en voegt eraan toe, dat

this first substance is apparently a very difficult logical abstraction, hard to think of as independent and prior to all else.[**Philosophical Analysis**, p. 58]

Volgens Urmson heeft dat probleem Wittgenstein geleid tot de veronderstelling, dat

objects cannot be thought of except in the context of a possible atomic fact. [Wittgenstein] denies that the basic, independent realities out of which the world is composed can be such as [first substances], and makes his basic element in the world facts.[**Philosophical Analysis**, p. 58]

Ofwel, voor Wittgenstein – aldus Urmson –

a fact is not just a collection of [atomic] elements.[**Philosophical Analysis**, p. 58]

In mijn woorden, Wittgenstein erkent weliswaar elementen in een feit, maar het feit verbindt ze onlosmakelijk (terwijl Russell die elementen atomair resp. ... elementair acht; daarin verschillen hun wereldbeelden dus principieel). Urmson:

Wittgenstein took the fact as the basic entity. [...] The difficulty which many find in interpreting the non-symbolic parts of the **Tractatus** is very largely due to the fact that they do not realize how thoroughly metaphysical it is.[**Philosophical Analysis**, p. 59]

Dankzij Urmsons aanwijzingen besef ik o.a. dat het verschil tussen het vroege en late werk van Wittgenstein minder radicaal is dan vaak verondersteld wordt. In **Tractatus**, zo stelt Urmson m.i. overtuigend,

Wittgenstein, [by] anticipating the difficulties which were later to be generally felt, had seen all this from the first.[**Philosophical Analysis**, p. 135]

Na een kort voorwoord telt **Tractatus Logico-philosophicus** (Routledge & Kegan Paul, tweetalig Duits-Engels, herdruk 1971, oorspronkelijk 1922) beweringen annex (veronder)stellingen. In een voetnoot verklaart Wittgenstein hun verband:

The decimal figures as numbers of the separate propositions indicate the logical importance of the propositions, the emphasis laid upon them in my exposition.[**Tractatus Logico-philosophicus**, p. 31]

Met een volgnummer geeft Wittgenstein dus aan, dat hij een nadere bewering doet en welke algemenere bewering hij ermee voorziet van commentaar, enzovoort. Urmson vestigt nogeens de aandacht op

statements in the **Tractatus**, which have often been imperfectly understood [by] select[ing] quotations from the first few pages of that book[. **Philosophical Analysis**, p. 55]

Nu pas, nogmaals, dankzij Urmson, drong tot me door dat Wittgenstein vrijwel meteen stelt, dat

2.01 An atomic fact is a combination of objects (entities, things).[**Tractatus Logico-philosophicus**, p. 31]

En ik (h)erken daardoor dat mijn veel latere ontwerp van grondslagen óók dat punt van Wittgenstein omvat en verrijkt (zoals het opzettelijk doet met het begrip dat C.S. Peirce van semiosis schetst resp. A. Schopenhauer van wereld-als-wil-en-voorstelling; zie [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#)). Mijn bezwaar tegen “a combination of objects,” althans, indien niet nader geduid, is dat – nog steeds – geen structuur eenduidig valt te veronderstellen. Daarom beperk ik mij tot gedrag als ... feit. En gedrag schrijf ik toe aan een object. Omdat daarbij een willekeurig aantal andere objecten betrokken kan zijn, nota bene elk eveneens met gedrag, zou het gedrag van het ene object tot evenzovele deelgedragingen

moeten worden ontleed, vice versa. Dat vermijd ik door die willekeurige verzameling van andere objecten te verdichten: situatie. Ofwel, gedrag 'is' samenloop van object en situatie. Dit beginsel laat zich herhalen. Zo kunnen beide samenstellende (f)actoren van gedrag worden opgevat als resp. uitkomsten van voorafgaande samenloop, enzovoort. Om oneindige regressie te vermijden moet daar een grens aan gesteld zijn, inderdaad willekeurig met veranderlijkheid van dien: horizon. In, zeg maar, andere richting kan een bepaalde samenloop gelden als één van beide (f)actoren voor verdere verbijzondering, eveneens enzovoort, zij het dat hier geen grens nodig is. Niets geldt atomair, alles verschijnt betrekkelijk. Zulke structurering volgens recursiviteit van samenloop van object en situatie kan door-en-door methodisch gefaciliteerd worden: [Metapatroon](#) (Engels: Metapattern). Met gedrag-als-feit komt het inderdaad op neer, dat

1.2 The world divides into facts.[**Tractatus Logico-philosophicus**, p. 31]

Mijn indruk is dat Wittgenstein zich tòch niet radicaal genoeg bekeert tot feit. Intrigerend vind ik dan weer waartoe hij zoiets als het ding zèlf beperkt ziet:

2.011 It is essential to a thing that it can be a constituent part of an atomic fact.[**Tractatus Logico-philosophicus**, p. 31]

Indien daaruit volgt, dat hij verder niets algemeen geldig acht voor een object, komt mijn formalisering onder de noemer van nul-identiteit daar ... feitelijk op neer. Maar volgens mij ontgaat het hem door zijn verdere oriëntatie volgens object, nota bene zijn principiële gepositioneerde bewering over vooropstelling van feit ten spijt, dat bepaling van betrokken objecten principieel een willekeurig karakter heeft en houdt. Bijvoorbeeld Niels Bohr gaat wèl zo ver, vandaar zijn complementariteitsbeginsel (maar spreekt zich bij mijn weten niet uit over geldigheid buiten natuurkunde); zie daarover verder o.a. mijn opstel [Metapattern for complementarity modeling](#). Zo vind ik het tegenstrijdig – en stelselmatig contraproductief – dat Wittgenstein vervolgens beweert, dat

2.02 The object is simple[, i.e. 2.021 they] form the substance of the world. Therefore they cannot be compound.[**Tractatus Logico-philosophicus**, p. 35]

Naar mijn idee is een object daarentegen principieel samengesteld, te weten uit samenlopen met verschillende situaties voor dito gedragingen. Oh ja, Wittgenstein komt in **Tractatus Logico-philosophicus** m.i. evenmin toe aan consistente integratie van subjectiviteit en taal(gebruik). Al zeg ik het zelf, dat is met de zgn semiotische enneade beter gelukt, want praktisch ruim toepasbaar. Eén van de dimensies van de enneade ben ik overigens in het Engels pas – ook wel – (f)act gaan noemen nav werk van William James; zie mijn opstel [William James als voorbeeldige randfiguur](#). Hoe dan ook is het atomisme van Wittgenstein – volgens sommige passages – zowat tegenovergesteld aan dat van Russell. Want volgens Wittgenstein,

2.0121 [...] we cannot think of an object apart from the possibility of its connexion with other things.[**Tractatus Logico-philosophicus**, p. 33]

In diezelfde bewering staat dat Wittgenstein “an atomic fact” beschouwt als “context” voor “think[ing] of an object.” Ik heb betrokken begrippen dus onderling verschoven, en vergeleken met Wittgensteins theorie begrippen toegevoegd resulterend in de enneade. (Nog) uitgaande van Russells atomisme wijdde ik het opstel [The ontological atom of behavior: toward a logic for information modeling beyond the](#)

[classics](#) aan een vergelijking. Tenslotte wijs ik hier op de verwante betekenissen van de Engelse termen act en behaviour. Daarom vind ik (f)act relevant als aanduiding van de enneadische object- annex gedragsdimensie. Van belang lijkt mij voorts dat Wittgenstein oorspronkelijk in het Duits schreef. De Engelse term is – pas – de vertaling van het Duitse woord Tatsache. Daarin komt de handelings- c.q. gedragsoriëntatie nog duidelijker tot uitdrukking. Desondanks richt Wittgenstein zich met **Tractatus Logico-philosophicus** op taal als beschrijvingsmiddel, en als het ware in één moeite door op wat ermee onmogelijk valt te beschrijven (en wat ook Wittgenstein dus nooit kan lukken). In **Philosophical Investigations**, postuum verschenen, vestigt hij veeleer in pragmatische zin aandacht op gebruik van taal; daarover schreef ik eerder het opstel [Wittgensteins onderzoeken semiotisch onderzocht](#).

59.40

De enige reden dat hoedanigheid nog steeds niet als basisbegrip geldt voor ontwerp enz. van voorzieningen voor informatieverkeer moet welhaast zijn dat verspreide opdrachtgevers ten onrechte helemaal géén verkeer zien, laat staan maatschappelijk, in waaraan zij met informatie – hun medewerkers laten – deelnemen, nota bene samen met allerlei andere deelnemers. Onder dergelijke noemers, te weten van maatschappelijk verkeer, cultuur ..., is het beginsel van rollenverdeling enz. echter allang (!) bekend. Eerder stuurde ik je enkele berichten met relevante omschrijvingen, voorzien van enig commentaar; in [aantekeningen 58](#), zie nrs 34, 36, 37, 49, 50, 96, 97, 109 en 110. Ik heb nòg zo'n bron ontdekt. Prachtig! Ik vond 'm als een hoofdstuk in deel 1 van **Het sociale leven in al zijn facetten** (Van Gorcum, driedelig handboek onder redactie van Sj. Groenman, W.R. Heere en E.V.W. Vercruyjsse, 1958-1959, pp. 383-400). De desbetreffende hoofdstuktekst verscheen eerder in 1955 als tijdschriftartikel: **Kanttekeningen bij het onderzoek naar de sociale stratificatie** door Th.J. IJzerman. Destijds oriënteert IJzerman zich reeds volgens

onze moderne, zeer verikkelde maatschappij[, p. 384 dwz] een grotere differentiatie[. p. 385 D]e sociale werkelijkheid [laat] zich nu eenmaal niet in een simplistisch, wetenschappelijk abstraherend schema [...] passen.[p. 398]

Hij vervolgt,

in de werkelijkheid van het leven hebben wij in het sociaal verkeer te maken met mensen. Onze contacten met de mensen zijn echter altijd beperkt tot een contact in een bepaalde sociale situatie. Wij ontmoeten mensen in elke concrete situatie altijd in een specifieke hoedanigheid [p. 387 en wij] waarden [...] personen [...] alleen voorzover ze [door ons] worden gekend en dat is dus gewoonlijk slechts in beperkte zin, namelijk in die hoedanigheden, waarin men heb in bepaalde sociale situaties ontmoet. Men oordeels niet over iemand als totale persoonlijkheid, maar over een beperkt aspect van zijn persoon.[p. 388]

Omdat IJzerman keurig wil aangeven dat hij het ook niet allemaal zèlf heeft verzonnen, gebruikt hij vervolgens vooral termen uit internationale vakliteratuur. Zo vervangt hij hoedanigheid door positie, maar handhaaft de betekenis:

Sociologisch gesproken zijn het niet personen, waarmee wij in het sociaal verkeer te maken hebben, maar mensen in een sociale positie.[p. 388]

Overigens geef ik voorkeur aan – de term – hoedanigheid. Ik heb lange tijd – de term – positie (Engels: position) gebruikt, maar heb ervaren dat daarmee – inmiddels? –

enkelvoud en vastheid wordt geassocieerd (wat – hopelijk? – met hoedanigheid minder gebeurt). In citaten staat hier uiteraard de woordkeuze van IJzerman weergegeven. Hij geeft tevens een kort overzicht van hoe enkele andere auteurs op verschillende manieren samenhang duiden tussen o.a. positie, status, functie en rol. Hij stelt vast dat

de termen sociale positie, status en rol vaak door elkaar [worden] gebruikt[. p. 388]

Volgens mij concentreert IJzerman zich vooral structureel, en daarvoor beperkt hij zich m.i. terecht tot posities (hoedanigheden). Interessant vind ik dan, hoe hij erkent dat deelnemers vaak voldoende ‘ruimte’ moeten hebben voor nadere aanpassing van hun gedrag aan feitelijk verkeersverloop:

Niet voor alle posities zijn de rechten en plichten nauwkeurig geformuleerd. De mate van nauwkeurigheid en de wijze van formulering wisselt[. p. 389] In de omschrijving van een positie [wordt] vaak een zekere marge van vrijheid van handelen [...] opengelaten. [...] De mate van individuele en algemeen toegestane vrijheid op zich vormt gewoonlijk ook weer een onderdeel van de verwachtingen en van de rechten van een positie en is daarom dus tevens van betekenis bij de sociale waardering van die positie.[p. 390]

En het is ook altijd maar weer, hoe deelnemers elkáár als zodanig opvatten:

Uiteraard zijn de verwachtingen met betrekking tot de rechten en plichten van een positie niet altijd voor iedereen hetzelfde. Ook deze verwachtingen zijn weerafhankelijk van de positie, waarin men zich bevindt.[p. 390]

Wat mij betreft geeft IJzerman met uitleg van zulke

bijzondere verwikkeling[, p. 397]

dwz over en weer afhankelijk, tevens een zeer passende aanduiding van de moeilijkheidsgraad van rechtspraak, met de rechter in kwestie natuurlijk ook weer ‘in’ een hoedanigheid (positie). En ook over en weer is positionele informatie alsmaar belangrijker

[i]n een ver gedifferentieerde maatschappij, waar [...] persoonlijke contacten tussen de mensen schaarser worden[, want] men [weet] in toenemende mate steeds minder van anderen af.[p. 390] Men kan hieruit de algemene regel formuleren: hoe minder kennis men heeft omtrent andere personen, des te meer zal [kennis van] hun positie bepalend zijn voor de sociale waardering jegens deze personen[. p. 391]

Kenmerkend voor “verwikkelde maatschappij” is,

dat een persoon nooit één positie heeft, maar vele tegelijk.[p. 391]

En nòg meer achtereenvolgens, ook weer “tegelijk” met al dan niet andere posities ... Over positionele voorwaardelijkheid merkt IJzerman op,

dat bepaalde posities vaak vereend zijn in één persoon; met andere woorden, er bestaan bundels posities.[p. 391]

Ook hoe dat met “bundels” zit, laat zich volgens het model van [Informatieverkeer op stelselschaal](#) precies ontleden resp. samenstellen. Ongelofelijk actueel, dat verhaal van IJzerman uit 1955, nietwaar?

59.41

Of ik 'm snap? De auteur van dat tekstje **De IT-architectuur van morgen** (in: **AG Connect**, 10 augustus 2017) is Rik Maes. Als promotor liet hij mijn proefschrift **Semiosis & Sign Exchange** (2002) doorgaan, hoera, dat dus wèl, maar ik geloof

niet dat hij er veel van begreep. Volgens mij ging Maes vooral af op, kort ervóór, publicatie van mijn boek **Metapattern**. Let wel, ik neem aan zònder ook daar kennis van te nemen, laat staan zorgvuldig. Het maakte prompt stellig genoeg indruk op hem dat de gereputeerde Amerikaanse uitgeverij Addison-Wesley daartoe besloten had. Tja, wat kon hèm nog gebeuren? En elke promovendus levert de universiteit in kwestie geld op; omdat ik met een kant en klaar manuscript voor een proefschrift kwam aanzetten, was dat in mijn geval dus wel erg eenvoudig 'verdient.'

Hij goochelt nog steeds met tegenstrijdigheid, noem het maar postmodern en zo. Dat blijft helaas aantrekkelijk voor een publiek dat er evenmin iets van begrijpt. Ook Maes mist nog dat informatie primair voorzieningen voor verkeer vergt, met prioriteit voor ontwerp enz. van dien. Dat moet leiden tot onderscheid tussen infrastructuur (algemeen) en overige middelen (apart), met uiteraard daartussen samenhang. Onder de noemer van IT-architectuur gooit Maes het echter nog allemaal op één hoop. Maar om dan over "infrastructuren," nota bene meervoud, te schrijven, klopt uiteraard niet. Voor relevant verkeersbereik telt één infrastructuur, punt. Over reële variëteit van betekenissen resp. een passende methode voor eenduidige ordening, dwz het onderwerp van o.a. mijn proefschrift, begint hij niet eens, nog steeds niet. En destijds heb ik hem er al eens op gewezen dat zijn inrichtingstheorie à la negenvlak mank gaat aan, met een Engelstalige uitdrukking, organisation bias. Dat is met dit tekstje van zijn hand onverminderd zo. Waarom toch? Ik vrees dat het komt omdat daar sponsors gekweekt kunnen worden. Inderdaad, het gaat alsmaar om geld. Aan de meeste daadwerkelijke deelnemers aan maatschappelijk informatieverkeer, zeg maar burgers, valt niets te ... verdienen. Ach, waarom zouden ze dan meetellen? Door zulke commerciële bijziendheid, waar – vooral? – zgn wetenschappers dus ook aan lijden, blijven we helaas door populair bedoeld geleuter bestookt worden, en verandert er qua infrastructuur voor informatieverkeer nog steeds ... niets.

59.42

O.a. in [Reële variëteit van deelnemers volgens hoedanigheden in informatieverkeer](#) relativeer ik hoedanigheid resp. constitutie. (Ook) voor verbeelding van zulke dynamiek leent zich de zgn Möbius-ring. Zeg ook maar dat een bepaalde hoedanigheid in constitutioneel opzicht een intermediair karakter heeft. Enerzijds is zij geconstitueerd, anderzijds kàn zij – vervolgens – constituerend (mee)werken voor nadere hoedanigheden, enzovoort.

Toen ik onlangs een exemplaar zag van **Het Constitutionele Theater, Bijdrage aan een discoursstheorie van het constitutionalisme** (proefschrift, 2003) van Olaf Tans, vond ik de titel dus veelbelovend. Inmiddels heb ik de inhoud erop nagelezen. Daarin herken ik die principiële relativering, recursiviteit enzovoort, laat staan een uitgewerkt model ervan zoals [Informatieverkeer op stelselschaal](#) reeds toont, echter niet. Wat probeert Tans eigenlijk te verduidelijken? Mijn indruk is o.a. dat hij uitgaat van een zeer beperkt begrip van constitutie, zich semiotisch naïef opstelt en daardoor inherente voorlopigheid van ontwerpresultaat niet beseft. Wat hij zoal mist, is dat fictie òmslaat in werkelijkheid, en zo terug naar fictie, enzovoort. Nogmaals, à la Möbius-ring. Als teken is ook en vooral een zgn constitutie altijd 'maar' een verzoek tot inschikkelijkheid. Dat is er géén theater aan resp. geldt tevens voor zgn theater.

59.43

Ik blijf erbij dat het nogal eenvoudig is om voor informatiekunde allerlei relevante lessen te trekken. Raadpleeg literatuur over, zeg maar, gebouwde omgeving. Eventueel geparafraseerd blijkt e.e.a. tevens toepasselijk voor – ontwerp enz. van – voorzieningen voor informatieverkeer (nog ervan afgezien dat het verband van gebouwde omgeving met maatschappelijk verkeer uiteraard informatieverkeer omvat). Ditmaal put ik uit **Planning zonder overheid, een toekomst voor planning** (Uitgeverij 010, 2006) onder redactie van L. Boelens, T. Spit en B. Wissink. Het is een bundel. Van W. Salet is het hoofdstuk **Radicale modernisering en nieuwe beslotenheid, Nieuwe macro- en microsociologische verbanden in de stedelijke ruimte** (pp. 66-82). Salet stelt dat we ons voor

stedelijke ontwikkeling [...] niet [moeten] blindstaren op kenmerken van stedelijke vorm, maar dien[en ...] te bezinnen op de mate van integratie van particuliere interacties in collectieve kaders.[p. 68]

Dus, wie zijn daadwèrkelijke deelnemers aan maatschappelijk (informatie)verkeer en hoe faciliteert infrastructuur hun verhoudingen optimaal?

[Tot] de wisselwerking tussen macro- en microsociologische verbanden in de stedelijke ruimte [p. 67 behoort] dat het stedelijk leven vanwege de combinatie van de toenemende mobiliteit en de aanhoudende individualisering steeds meer gedesintegreerd is geraakt. Althans [...] verschoof de sociale integratie in de loop der tijd [...] naar externe verbanden, die steeds meer door wisselende contacten [...] geconditioneerd worden.[p. 68]

Naar mijn idee gaat daaraan uitbreiding van infrastructuur gepaard, want

sociale beheersing [is] steeds meer via exterieure verbanden gaan lopen[. ...] Sociale normen worden steeds meer – via exterieure kaders – professioneel gevestigd en moeten vandaaruit ook gehandhaafd worden.[p. 68]

Kortom,

processen van modernisering en individualisering drukken hun stempel op de ruimtelijke organisatie van de stad [p. 74]

resp. infrastructuur voor informatieverkeer. Deelnemers aan maatschappelijk (informatie)verkeer moeten per saldo méér ipv minder ruimte verkrijgen voor hun “particuliere interacties” met – facilitering van – reële betekenisvariëteit van dien. Salet wijst op

verruiming van keuzemogelijkheden.[p. 76] Er zal daarom minder directe structurering via planning mogelijk zijn, men zal althans het concept van planning op zulke complexiteit moeten instellen. De toegenomen differentiatie [...] moeten we daarmee niet beschouwen als een probleem van ‘verloren eenheid’, maar als [...] een nieuwe conditionerende structuur.[p. 79] Het gevestigde stramien van de inrichtingsplanning, waarbij de overheid de programmatische inhoud van [...] ontwikkeling uit eigen koker via bestemmingen en programma’s kan aangeven, beantwoordt in het geheel niet aan de maatschappelijke dynamiek die burgers en bedrijven vanuit betrekkelijk autonome – en niet primair territoriaal gebonden – drijfveren doet voortbewegen.[p. 80] In een eindeloos systeem van uitbreiding en ruil [kan men] steeds meer een eigen handelingsdomein [...] selecteren[. p. 81]

Echter, zolang de verantwoordelijke instantie(s) voor infrastructuur, overheid dus, die behoefte niet beseffen c.q. feitelijk weigeren er met voorzieningen in te ... voorzien,

[verdraagt d]eze voorwaarde [...] zich moeizaam met het [...] proces van ‘veruiterlijking[.]’[p. 69] Zowel de kennis als het beheersingsvermogen van de

overheid schieten tekort in de huidige pluralistische samenleving. Er zijn nieuwe vraagstukken aan de orde[. p. 80]

Ofwel, gebrekkige infrastructuur

kan de sociale en politieke participatie [...] sterk frustreren.[p. 69] Territoir is geen constante meer [..., m]eenvoudige bindingen zullen overwinnen.[p. 78]

Dus, hoewel

[d]e meervormigheid van de samenleving [sterk toeneemt en daardoor] steeds moeilijker doorgrond kan worden[, p. 70]

mag dat uiteraard géén reden zijn om van weersomstuit reële variëteit af te wijzen. Nota bene, veranderlijke betekenisvariëteit op stelselschaal van informatieverkeer kan methodisch met [Metapatroon](#) redelijk worden bijgehouden:

In het tijdperk van het radicale moderne moet je telkens opnieuw je positie bepalen in de bewegende krachten van rationale mondialisering enerzijds en van de omringende dagelijkse leefwereld anderzijds.[p. 71]

In individuele bewegingen van verkeersdeelname komt natuurlijk alles samen ... En met variëteit groeit allereerst per deelnemer behoefte aan overzicht. Anders raakt z/hij gauw gedesoriënteerd.

59.44

Opnieuw over hoedanigheden in verkeer gesproken, L. Boelens en B. de Jong wijzen er in hun bijdrage aan de bundel **Planning zonder overheid, een toekomst voor planning** op, dat volgens

[d]e 'actor-network'-theorie [...] ontwikkelingen niet zozeer of uitsluitend begrepen kunnen worden via een min of meer enkelvoudig, lineair verband tussen iemand die iets wil realiseren [...] en het uiteindelijk resultaat [...], maar eigenlijk altijd en ook in toenemende mate het resultaat is van een complex van factoren die zich in netwerken organiseren [...]. [...] Dus, om te begrijpen waarom een bepaalde ontwikkeling nu wel of niet tot stand komt[t], dan wel succesvol is moet men eigenlijk de structuur en agentuur van de achterliggende netwerken ontrafelen. Daarbij zijn niet alleen de betreffende actoren, maar ook de wijze waarop ze georganiseerd zijn cruciaal, alsmede welk netwerk men met de betreffende actor heeft [...] of hoe men een en ander insteekt [...].[pp. 88-89]

Voilà, [Informatieverkeer op stelselschaal](#) is – het model van – een m.i. zelfs alweer verbeterde, want zowel explicietere als omvattender, theorie.

In weer een andere bijdrage aan genoemde bundel benadrukt L. Reinders

de plasticiteit van het urbane bestaan[. ...] De gebruikers van een stad laten zich [...] niet zomaar passen in de rasters en patronen van een planner of architect. [...] Zij gebruiken] door middel van culturele praktijken de stedelijke ruimte [...] om hun sociale bestaan vorm te geven. [Aldus] transformeren zij hun leefomgeving tot een cultureel domein.[p. 120]

Wat mij betreft bevordert infrastructuur verkeersmatig

de actieve rol van mensen[, dus hoe zij] zich een omgeving toe-eigenen, omvormen en van betekenis voorzien.[p. 121] Infrastructuur is] een onlosmakelijk onderdeel van het sociale verkeer en de vorming van [...] identiteiten.[p. 128]

Dat is overigens per individu (lees ook: subject) geen enkelvoudige identiteit resp. betekenis, integendeel. Mèt hoedanigheden zijn betekenissen grenzeloos meervoudig: subjectief situationisme. Ook volgens Reinders

is een geplande ruimte [...] immers nooit neutraal.[p. 121] Aan de andere kant zijn echter [...] gebruikers niet vrij om ruimte naar eigen believen ongegeneerd in te richten. Hun ruimtelijk denken en handelen wordt [...] mede geconditioneerd door de materiële en conceptuele ruimte waarin zij zich begeven.[p. 122]

Ik herhaal: subjectief situationisme. Zo bedoelt [Metapatroon](#)

de aandacht [... te] verleg[gen] naar [informatie]ruimtelijke strategieën en praktijken [...].[p. 122]

Daarvoor wijst Reinders op

etnografisch[e] perspectieven[, te weten d]e methode [...] gedreven door een benadering waarbij door middel van participerend onderzoek en levensechte beschrijvingen alledaagse activiteiten en symbolische constructies worden onderzocht.[p. 123]

Als het goed is, doet een informatie(verkeers)kundig ontwerper niet anders, zie bijvoorbeeld ook [Civiele informatiekunde vergelijkenderwijs](#). Maar helaas bestaat dat (ontwerp)vak als zodanig nog niet eens ... De houding van (overheids)planners van infrastructuur voor informatieverkeer is vooralsnog wereldvreemd, terwijl

het sociale gedrag van [deelnemers] als het ware op straat [ligt], voor eenieder waarneembaar[. p. 129]

Dringend nodig is daarom

aanpassing van het planologisch denken en handelen.[p. 130] Gesloten denksystemen, deterministische verklaringen, grote verhalen en totalitaire theorieën [moeten] worden [...] verlaten voor een fijnmaziger inzicht in de complexe rol van [informatie]ruimte als object van politieke strijd en geleefde identiteitsvorming.[p. 131]

Zie o.a. [Infrastructuurkunde](#). Het is ook voor infrastructuur voor informatieverkeer allang de hoogste tijd, zoals L. Boelens en B. Wissink in hun bijdrage het punt van Reinders herhalen,

dat kennis van het handelen van mensen [...] word[t] verbonden met [...] inrichtingsvraagstukken. [...] E]en afstandelijke [...] interpretatie [...] waarin 'gewone mensen' ontbreken of slechts figureren als passieve deelnemers van door 'hogerhand' geleide [...] processen [werkt averechts].[pp. 157-158]

Daarbij merkt m.i. wat geldt als infrastructuur de karakteristieke bemoeienis van overheid, zie o.a. ook [Strategische verschuiving door moment\(um\) van infrastructuur: de beurt aan informatietechnologie](#). Van infrastructuur vind ik planning enz. zonder overheid altijd onzin, dus ook in de toekomst. Voor informatieverkeer heerst echter alom nog vooral onbenul over de door-en-door infrastructurele opgave. De veralgemenisering tot infrastructuur mis ik overigens ook in **Planning zonder overheid, een toekomst voor planning**, waardoor inzichten en aanbevelingen nodeloos beperkt gemikt blijven. Hier trek ik ze graag ruimer.

59.45

Wat volgt is een voorbeeld van verdere verkenning naar stelselmatige betekenissenordening. Dat gebeurt – dus – met Metapatroon als modelleermethode/-taal; voor methodische toelichting, zie verder [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#). Voor deze aantekening, overigens reeds begin april 2017 gemaakt, is het verslag van het modelleerproces zoveel mogelijk onbewerkt overgenomen. Dat maakt de voorgestelde overwegingen voor stelselmatig bereik inzichtelijker en aldus gericht commentaar ter verbetering

mogelijk.

De voordelen van stelselmatig overzicht à la Metapatroon zijn reeds met eerdere maatregelen voor stroomlijning van informatieverkeer mbt – financieel beheer van – rechtspraak aangetoond. Allereerst dankzij toevoeging van een zgn informatierotonde volstaan minimale wijzigingen; aangesloten informatieverzamelingen blijven structureel zelfs óngewijzigd. Ook voor nabije toekomst is de verwachting gewettigd, dat nodige verbetering wederom verder valt te bereiken door samenhang te vestigen tussen reeds bestaande informatieverzamelingen. Nogmaals, dat vergt allereerst begripsmatig overzicht op relevante schaal van terzake maatschappelijk (informatie)verkeer.

Volgens artikel 40 van de **Wet op de rechtsbijstand**

[is d]e rechtzoekende [...] geen kosten verschuldigd voor het uitbrengen van een exploit of het opmaken van een proces-verbaal in een zaak waarin op grond van deze wet rechtsbijstand wordt verleend, noch voor de bijstand bij de tenuitvoerlegging van de in een zodanige zaak gegeven uitspraak.

In dit verband is een exploit (lemma in: **Fockema Andreae's Juridisch Woordenboek**, vijfde druk, 1985) een

mededeling door een deurwaarder, ambtshalve of in bijzondere opdracht, gedaan aan een betrokkene persoonlijk of aan zijn domicilie; en de daarvan opgestelde verklaring, akte.

Indien “op grond van deze wet rechtsbijstand wordt verleend,” krijgt de deurwaarder het exploit vergoed door de rechtspraak. (En de rechtspraak verrekenet die kosten vervolgens met de Raad voor Rechtsbijstand; een alternatief zou uiteraard zijn, dat deurwaarders dergelijke exploiten direct declareren bij de Raad voor Rechtsbijstand, maar dat is hier niet aan de orde.)

De Raad voor Rechtsbijstand (hier verder kortweg: RRb) geeft met eigen medewerkers zelf geen onmiddellijke rechtsbijstand. Dat is als het ware uitbesteed. Er valt overigens – ook – iets voor te zeggen om RRb te beschouwen als uitvoeringsorganisatie van de volksverzekering voor rechtsbijstand. Burgers, mits ze o.a. aan gestelde voorwaarden voor inkomen en vermogen voldoen (en wanneer hun belang voldoende gegrond kan zijn), kunnen kosten van rechtsbijstand grotendeels vergoed krijgen.

RRb faciliteert zulke bijstand – vooral – van geval tot geval met subsidie aan de zgn rechtzoekende in kwestie. In hoofdzaak gaat het om de kosten van een – wat hier ruwweg heet – onmiddellijke rechtsbijstandverlener. Afgezien van een eigen bijdrage die de rechtzoekende aan zijn rechtsbijstandverlener verschuldigd is, krijgt die verlener ‘verder’ door de RRb betaald voor zijn diensten terzake; daarvoor geldt een normtarief.

Maar ónderdeel van zulke bijstand annex subsidie kan dus, via de rechtspraak, tevens betaling van eventuele exploiten terzake zijn. Dat hangt allemaal af van dezelfde beschikking over subsidie: toevoeging.

RRb verstrekt subsidie, dwz verleent toevoeging, op aanvraag. Formeel geldt de rechtzoekende als aanvrager, terwijl zijn onmiddellijke rechtsbijstandverlener netzo formeel gehouden is die aanvraag in te dienen. Dat laat zich uit de wet opmaken ... Dergelijke kortsluiting tussen RRb en rechtsbijstandverlener ligt overigens voor de hand, omdat het gaat om subsidie voor bijstand die leidt tot betaling aan de desbetreffende bijstandsverlener. Met betaling in eerste aanleg aan de

rechtzoekende zou het geld praktisch een omweg maken, met eventuele moeilijkheden van dien. (Ter vergelijking, dat 'loopt' met het persoonsgebonden budget in de zorg dus anders.)

Bovenstaande kenschets bedoelt te verduidelijken, dat – ook – voor adequate beoordeling van een kosteloos exploit een ruimer kader relevant is. Het is – zoals altijd – de stelselmatige opgave om nodig en voldoende uitgewerkt te modelleren wat allemaal relevant is. Dan blijkt o.a. de wet, in dit geval de **Wet op de rechtsbijstand**, onvoldoende precies.

Neem het begrip rechtzoekende. Volgens de wet, artikel 1, is dat

degene die op grond van onvoldoende financiële draagkracht aanspraak kan maken op rechtsbijstand of mediation, voorzover in deze wet en de daarop berustende bepalingen geregeld, alsmede degene die zijn schade wil vorderen als slachtoffer van een misdrijf tegen de zeden of een geweldsmisdrijf.

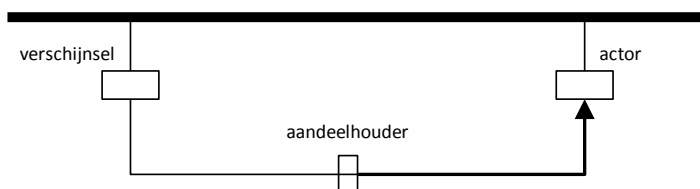
Het beperkte bereik van deze definitie is met de aanhef van artikel 1 aangegeven. Naar verluidt geldt zij “[i]n deze wet en de daarop berustende bepalingen.” Met andere woorden, stelselmatig bereik vergt heroverweging. Want algeme(e)n(er) beschouwd zijn méér mensen rechtzoekend. Wat dat artikel 1 omschrijft, is dus zoiets als RRb-rechtzoekende, ofwel een deelverzameling van wie stelselmatig(er) allemaal rechtzoekend kan zijn. O.a. voor optimaal hergebruik van informatie is die ruimere oriëntatie onmisbaar. (Anders wordt steeds voor een beperkte noemer eigenschapinformatie apart en daardoor feitelijk herhaald bijgehouden, met o.a. kans op afwijkingen resp. fouten en noodzaak tot afstemming van dien).

Voor de aanzet voor verdere verkenning, zie figuur 1, zijn twee elementen (lees ook: knooppunten) ontleend aan een eerder model.

figuur 1

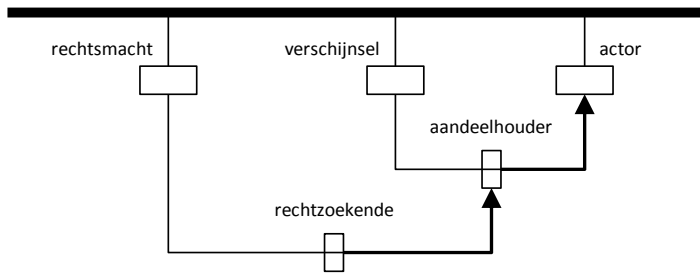
Dat lijkt inderdaad nog helemaal niets met kosteloze exploit van doen te hebben. Maar dat komt ... Voor een actor kan een verschijnsel een situatie zijn waarbij hij (nota bene, lees overal uiteraard ook: zij) betrokken is. Zijn betrokkenheid kan variëren van actief tot passief. Hoe dan ook heeft hij dan (een) aandeel aan het verschijnsel. Dus komt voor actor-in-verschijnsel de kortere aanduiding aandeelhouder in aanmerking; zie figuur 2.

figuur 2

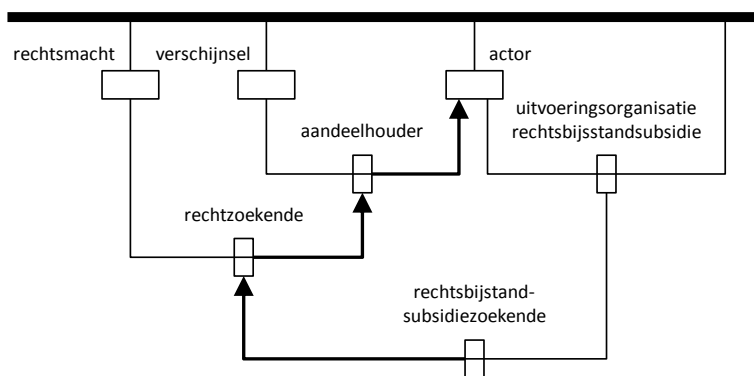
Als aandeelhouder kan iemand menen dat hem onrecht is gebeurd. Als hij dat wil en/of moet laten veranderen, moet hij zich daarvoor tot een concrete rechtsmacht

wenden. In relatie tot zo'n rechtsmacht is hij eventueel rechtzoekende. In figuur 3 zijn deze uitbreidingen toegevoegd.

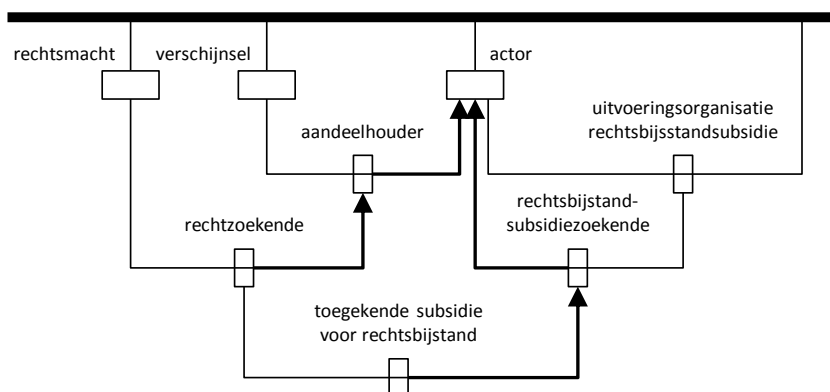

figuur 3

Voor het gemak is hier vooralsnog aangenomen, dat l0s van enige rechtsmacht een actor ingesteld kan worden als uitvoeringsorganisatie – voor verstrekking van – rechtsbijstandsubsidies. Een rechtzoekende die zich tot zo'n organisatie wendt, is 'pas' de rechtzoekende zoals bedoeld in de Wet op de rechtsbijstand, en dan moet die organisatie RRb zijn. In figuur 4 is dat allemaal variabel gehouden. Een stelselmatige opzet is immers niet vastgepind op een wat ruimer opgevat telt als 0nkele verschijningsvorm.

figuur 4

figuur 5

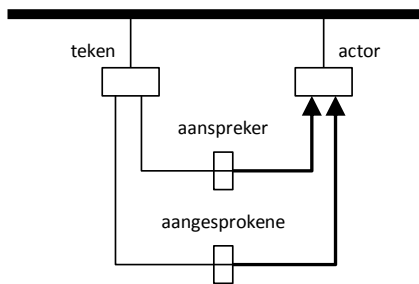
Het is overigens een vergissing om, zoals voor het model in figuur 4 nog is verondersteld, klakkeloos een subsidiezoekende als verbijzondering te beschouwen

van zoekende. De uitvoeringsorganisatie in kwestie is er nu nèt om na te gaan of dergelijk verband inderdaad aan de orde is (want zo niet, nog afgezien van overige criteria zoals mbt inkomen en vermogen, dan géén subsidie). Daarom klopt het model in figuur 5 alweer beter (lees: stelselmatiger). Het gaat immers pas aanvullend (!) om erkenning-qua-subsidieverlening door de uitvoeringsorganisatie van een rechtsbelang van wie (om) die subsidie voor rechtsbijstand (ver)zoekt.

Uiteraard komt er bij – toekenning van – subsidie op rechtsbijstand, de zgn toevoeging, méér kijken dan figuur 5 suggereert.

Voor stelselmatige opzet moet het echter altijd óók de vraag zijn, of toespitsing op een bepaald thema – zoals hier rechtsbijstand – wellicht te overhaast gebeurt. Vaak pakt een vooralsnog algemenere oriëntatie per saldo gunstig uit. Bijvoorbeeld, waarom zoekt iemand eigenlijk zgn recht?

Veronderstel om te beginnen twee actoren, **x** en **y**. De ene actor, **x**, kan de andere actor, **y**, tot bepaald gedrag willen bewegen. Daartoe dient communicatie. Volgens semiotiek (lees ook: tekenleer) op z'n algemeenst beschouwd richt **x** daarvoor een teken tot **y**: aanspraak c.q. verzoek tot inschikkelijkheid (P.E. Wisse, [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#): “Every sign is a request for compliance”). In figuur 6 is aangegeven dat een specifiek teken-als-verzoek-tot-inschikkelijkheid een actor telt als aanspreker resp. een actor als aangesprokene ermee.

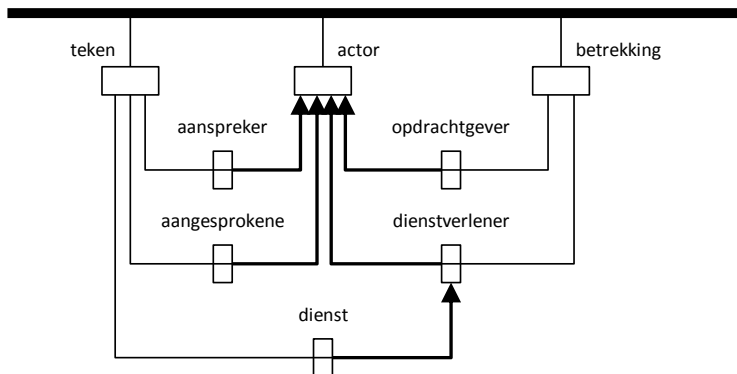
figuur 6

Het kan gebeuren dat **y** niet doet wat **x** verlangt. En wie weet heeft **x** zelfs géén verzoek aan het adres van **y** gewaagd, omdat hij vermoedde dat **y** er zich toch niets aan gelegen zou laten liggen (en erdoor mogelijk zelfs aangespoord zou worden tot een voor hemzelf, **x** dus, onwelkom verzoek). Indien **x** desalniettemin **y** inschikkelijk wil krijgen, kan hij daarvoor een teken richten tot een actor met z.i. terzake beslissende macht over **y**. Ook dat teken is dan onvermijdelijk een verzoek tot inschikkelijkheid, zij het dat **x** ermee mikt op navolging door de aangesproken rechtsmacht die dan op zijn beurt **y** op e.e.a. aanspreekt.

In beginsel geldt ook daarvoor het model in figuur 6, dwz zolang het een voortgezette uitwisseling van tekens betreft. Maar alvorens verbijzonderingen volgens rechtspraak toe te voegen, lijkt het nuttig om dat allereerst voor bijstand te doen.

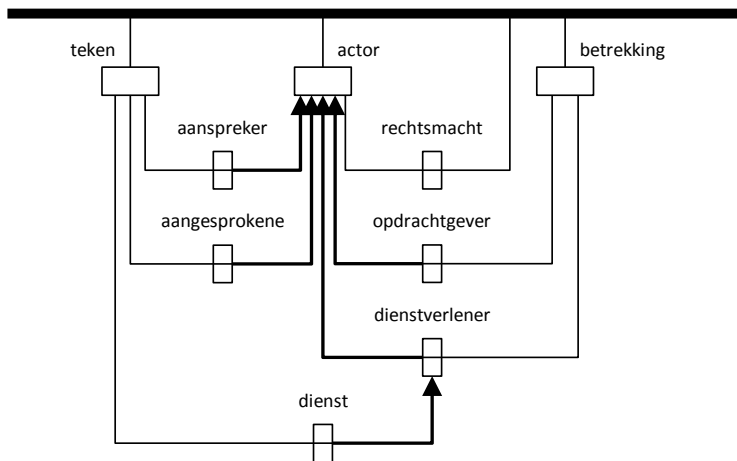
Er kunnen allerlei redenen zijn, waarom een aanspreker bijstand (lees hier ook: hulp) nodig heeft, en hetzelfde geldt uiteraard voor de aangesprokene. Daarvoor onderhouden actoren een betrekking. De ene actor verlangt en de andere actor verleent volgens zo'n betrekking (lees ook: overeenkomst) bijstand. In figuur 7 zijn die rollen aangegeven. Als dienstverlener kan dus nog weer een andere actor de

aansprekende actor helpen om een teken, het oorspronkelijk veronderstelde verzoek tot inschikkelijkheid dus, op te stellen resp. de aangesproken actor om dat teken te interpreteren.

figuur 7

Let wel dat inschakeling van een dienstverlener voor bijstand volgens het model in figuur 7 niets verandert aan wie geldt als aanspreker resp. aangesprokene. Ook kan datzelfde model ruwweg reeds ingevuld worden voor inschakeling van (een) rechtsmacht, te weten dat voor een bepaalde zaak de rechtzoekende doorgaat voor opdrachtgever en de rechter voor dienstverlener. Verdient het voorkeur dergelijke nadere associaties voor rechtspraak te vermijden? Dat lukt dan het eenvoudigst door rechtsmacht te verbijzonderen, zoals in figuur 3, zij het dat in figuur 8 rechtsmacht als verbijzondering van actor is getypeerd. Het basisidee voor aanhangig maken keert verderop echter terug, zie figuur 16.

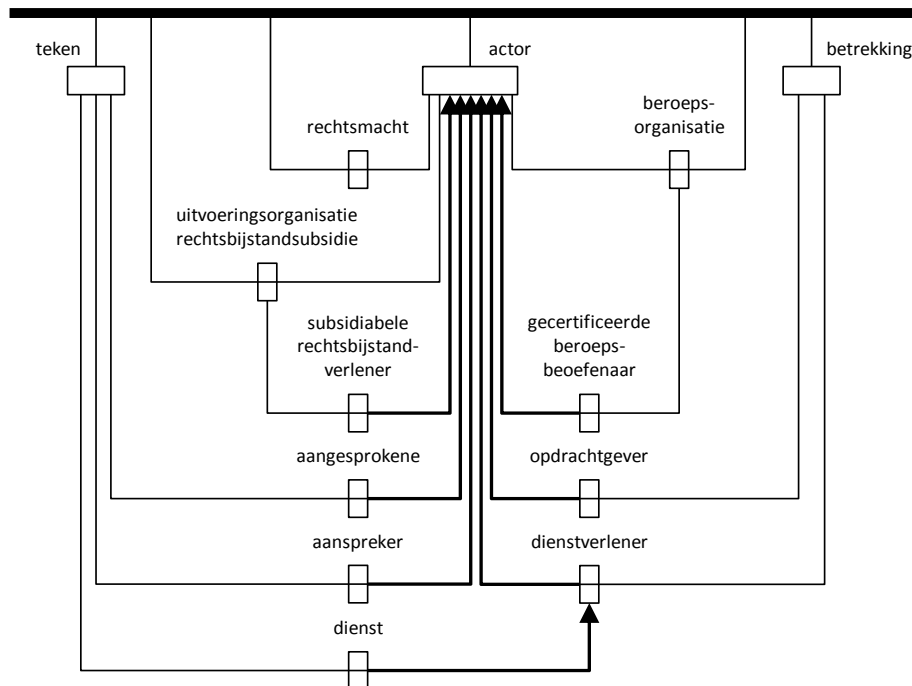

figuur 8

De subsidie die – een instelling zoals – RRb verstrekt, betreft inschakeling van een rechtsbijstandverlener. Dat veronderstelt een betrekking tussen actoren, met elk in een dienovereenkomstige rol (zie figuur 7). De, zeg maar, opdrachtgever in die betrekking komt voor subsidie in aanmerking indien aan voorwaarden voldaan is die de subsidieverstrekker stelt aan

- rechtsbelang en –grond
- eigen inkomen en vermogen
- beoogde rechtsbijstandverlener.

Wat beoordeling van rechtsbijstandverlener betreft, ligt het voor de hand dat de subsidieverstrekker zich hoofdzakelijk verlaat op certificering. Indien een beroepsorganisatie daarop toeziet, kan de subsidieverstrekker de inschrijving in het desbetreffende beroepsregister volgen. Wanneer dat register niet onmiddellijk raadpleegbaar is, kan de verstrekker zèlf een register voeren. Dat blijft relevant, zolang andere c.q. èxtra eisen gelden voor rechtsbijstandsubsidies; in dat geval certificeert ook de subsidieverstrekker feitelijk, al dan niet aanvullend, zie figuur 9.

figuur 9

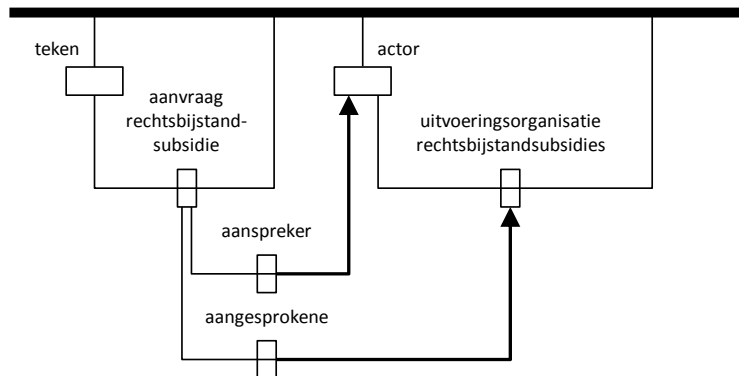
Omdat de subsidieverstrekker criteria toepast voor rechtsbijstandverleners, doet de actor die zich gesubsidieerd wil laten bijstaan er uiteraard verstandig aan om diezelfde criteria reeds te gebruiken wanneer hij een betrekking met een dienstverlener aangaat. De willekeurige actor **x** kan zich door een andere willekeurige actor, **z**, laten bijstaan. Of zijn dienstverlener een gecertificeerde beroepsbeoefenaar is, valt na te gaan door te onderzoeken of **z** als zodanig ingeschreven staat bij (lees ook: lid is van) de relevante beroepsorganisatie. Eventueel voert de subsidieverstrekker een lijst met zoiets als geaccrediteerde bijstandsverleners.

Het pleit voor stelselmatigheid, dat zulke verhoudingen doorgaans voor bijstand in het algemeen opgaan. Er zijn in figuur 9 drie knooppunten opgenomen waarvan de aanduiding het voorvoegsel “rechts” bevat. Voor ruimere strekking kan dat worden weggelaten. Voorts moet een stelselmatig model juist omvatten wat willekeurig is, dus niet slechts wat volgens voorwaarden past. Dat vergroot de kans aanzienlijk dat het model toepasselijk blijft, ook wanneer voorwaarden enz. wijzigen.

Een nòg algemenere opzet wordt bereikt door allerlei verbijzonderingen van actor

eveneens als actor te beschouwen, enzovoort. Dat levert nodig en voldoende gespecificeerde hoedanigheden op. Die zijn zelfs onmisbaar voor facilitering van autorisatie.

Neem een aanvraag voor rechtsbijstandsubsidie. Met uitvoeringsorganisatie rechtsbijstandsubsidies als apart knooppunt, en aanvraag als verbijzondering van teken, ontstaat een specifiek model. Zie figuur 10.

figuur 10

Dat is echter geen goed idee. Het nadeel is dat dergelijke verbijzonderingen dóórwerken. Voor een aparte, kleinschalige toepassing is dat vrijwel nooit een doorslaggevend bezwaar. Maar op de stelselschaal van het reële maatschappelijke informatieverkeer leidt dat gauw tot chaos. Want er moet voor verdere verbijzonderingen rekening mee gehouden blijven. Daardoor raakt het aantal verknopingen alsmatig verder vermenigvuldigd.

De oplossing is variabilisering van actor, dus facilitering van verbijzondering van hoedanigheden met één en hetzelfde begrip. Nota bene, waar actor op die manier in modellen verschijnt, zit er dus een compleet deelsysteem ‘achter;’ zie [Informatieverkeer op stelselschaal](#). Daardoor kunnen alle aparte verbijzonderingen van actor uit de modellen verdwijnen.

Bijvoorbeeld, organisatie RRb constitueert een – exemplaar van – actor. (Natuurlijk) persoon z constitueert een ander(e) – exemplaar van – actor. Dan kan van/voor RRb als actor de functie subsidiabele rechtsbijstandverlener ingesteld zijn. Dáárvoor kan o.a. z als actor tot functionaris benoemd zijn. Vervolgens laat dát zich wederom tot actor vestigen voor eventuele vèrdere verbijzonderingen. Hoe dan ook, dwz als zodanig verbijzonderd, biedt zo’n actor een aanknopingspunt voor autorisatie met vereiste precisie. In zijn hoedanigheid van door RRb erkende subsidiabele rechtsbijstandverlener kan z desbetreffend aandeel van administratie – helpen – verzorgen. Als zodanig zou hij allereerst een aanvraag voor rechtsbijstandsubsidie kunnen indienen. Dat doet hij dan namens (een) actor x. Dat betreft dan weer een andere hoedanigheid, in dat geval volgens een betrekking tussen x en z waarin x de rol van opdrachtgever heeft en z de rol van dienstverlener.

Indien z-als-dienstverlener-van-x, herstel, x-vertegenwoordigd-door-z klopt wellicht beter, een aanvraag voor rechtsbijstandsubsidie indient, ‘weet’ de subsidieverstrekker dat x volgens zijn criteria voor rechtzoekende resp. z volgens zijn criteria voor rechtsbijstandverlener beoordeeld moet worden. Bijvoorbeeld de toets op inkomen vergt navraag naar x als inkomenspersoon. Dat klinkt weliswaar flauw, dat etiket, maar preciezer kan stelselmatig niet. Verbijzonderingen naar

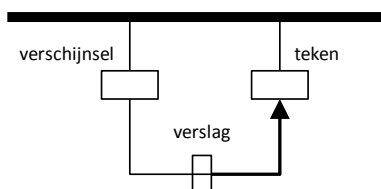
inkomens- en vermogenspersoon zijn reeds gemaakt in het rapport [Stelselmatige semantiek door Suwinet](#) (2008); zie o.a. ook [Oefenschema: basisregistraties enz.](#) (2008).

Een belangrijk onderdeel van de kunde & kunst van modellering voor stelselmatig informatieverkeer betreft het trekken van de overgang tussen verbijzondering enerzijds onder de aanhoudende noemer van actor, anderzijds begripsmatig 'aparte' verbijzonderingen. Dat is ook weer in deze verkenning zoeken.

Er blijkt verrassend veel onder die ene noemer te kunnen vallen. Zoals gezegd, het duidelijkste criterium dáárvoor biedt – de noodzaak van – beheersbare autorisatie op stelselschaal. Adequate opzet vergt standaardisatie en handhaving van parameterisering, zoals 1. volgorde van verbijzondering vanuit resp. reconstitutie tot actor en 2. classificatie van relevante functies en rollen (althans, volgens model van [Informatieverkeer op stelselschaal](#)).

De – Een? – uitvoeringsorganisatie voor rechtsbijstandsubsidies beoordeelt de aanvraag tevens inhoudelijk. Is een belang aan de orde, dat kans maakt op erkenning door de rechtsmacht? En, zo ja, loont het de moeite van rechtsbijstand? Voor die beoordeling moet de aanvrager zijn belang e.d. beschrijven. De beoogde rechtsbijstandverlener wordt geacht dat de aanvraag inclusief zo'n verslag op te stellen. Over inschikkelijkheid gesproken, daardoor kan de subsidieverlener – enige – standaardisatie in aanvragen verwachten. Er komt bij dat de rechtsbijstandverlener in kwestie de financiële vergoeding ontvangt; de rechtzoekende krijgt daardoor subsidie louter in de vorm van diensten (waarvoor hij toekomt met een zgn eigen bijdrage; voorts kan de rechtzoekende 'bijstand' verkrijgen in de vorm van verlaging van griffierecht en dat de subsidieverstrekker de kosten van exploitatie betaalt). Inhoudelijke beoordeling door de subsidieverstrekker is onvermijdelijk al een vorm van rechtspraak. Een afgewezen aanvraag houdt immers in, dat – verder – zoeken naar recht voor de aanvrager praktisch onmogelijk is.

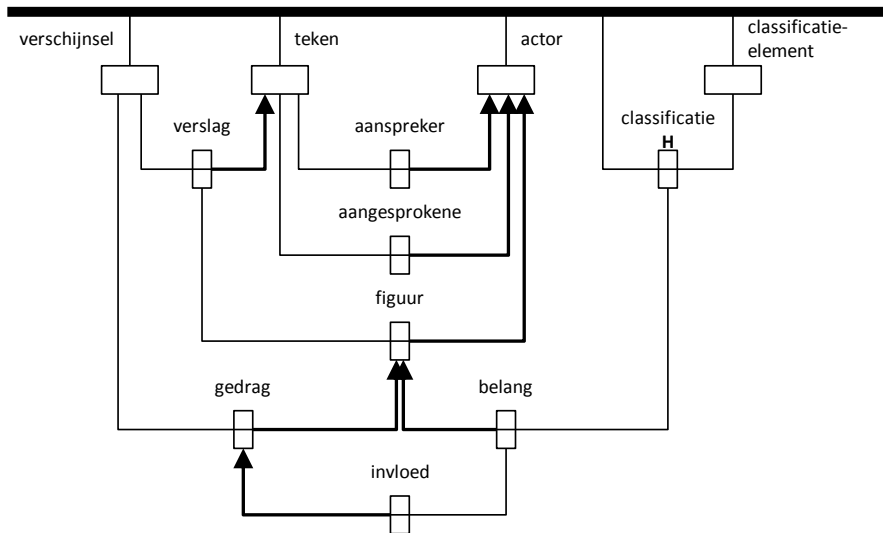
Verslag is zelfs het andere knooppunt, het ene is dus actor, waar ook eerdere modellen reeds opzettelijk om draaien. Zie eveneens [Door de blinddoek: semiotiek van rechtspraak](#) (2014). Vergelijkbare verbijzondering(en) zijn denkbaar voor verzekerd persoon, met o.a. verwijzing naar eventuele – private – rechtsbijstandverzekering; zo'n verzekering kan worden opgevat als een betrekking (lees ook: overeenkomst) met een andere actor, resulterend in dienovereenkomstig verder verbijzonderde hoedanigheden, al dan niet hertypeerd als actoren. Het verdient aanbeveling om verslag nog algemener te plaatsen. Die aanzet staat in figuur 11 afgebeeld.

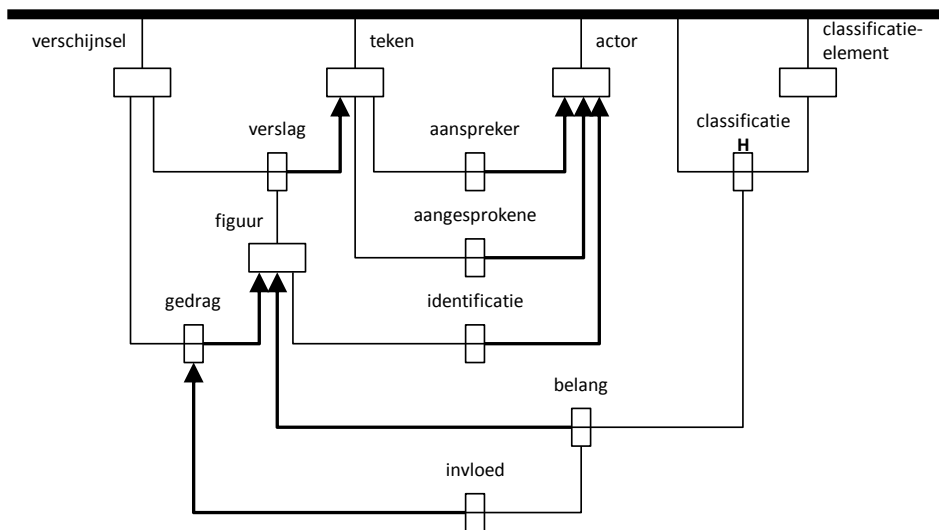
figuur 11

Door het onderscheid tussen teken en het verslagaspect ervan laten zich deelnemers aan tekenverkeer resp. verschijnsel dienovereenkomstig aanwijzen. Dit onderscheid strookt met indeling volgens proces- resp. materieel recht. Een vergaand gestileerd model toont figuur 12. De aanvrager van rechtsbijstandsubsidie,

in figuur 12 algemener aangeduid als aanspreker, moet als figuur (lees ook: personage) in het verslag voorkomen. En daaraan moet een belang zijn toegeschreven; voor figuur 12 geldt dat zo'n toeschrijving is ontleend aan een classificatie. Ook moet het verslag aangeven, dat – en hoe – het aangegeven belang is beïnvloed door een figuur resp. diens gedrag.

figuur 12

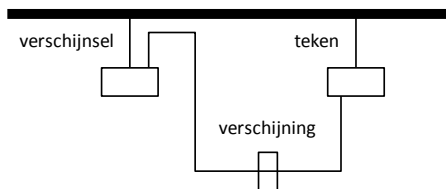

figuur 13

Het is overigens maar de vraag of voor een figuur in een verslag daadwerkelijk een actor aangewezen kan worden (en of dat dan klopt is weer een andere vraag). Opnieuw biedt ontkoppeling een uitweg. Dat komt er in dit geval op neer om figuren in het kader van het desbetreffende verslag te specificeren. Voor de desbetreffende verbijzondering zijn niet alleen uitgangssituatie en -object van gelijk type, maar gaat het tevens om hetzelfde exemplaar. Dat is herkenbaar aan de, zeg maar, enkele ophanging. Die minimalistische notatie is overigens al benut voor knooppunten met de zgn horizon – bovenin een model getekend als vette horizontale lijn – als zowel

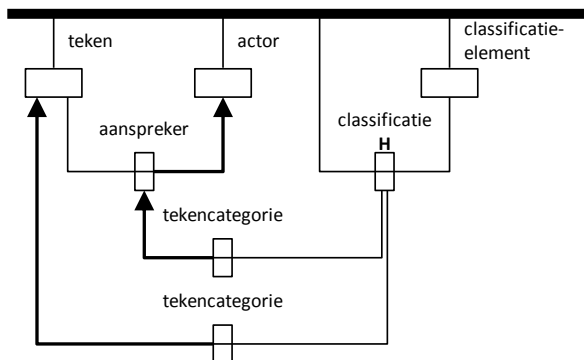
uitgangssituatie als –object (waar voor de horizon bijkomt, dat type en exemplaar samenvallen). Vervolgens kan zo'n figuur eventueel geïdentificeerd zijn, dwz door een actor eraan toe te schrijven. Deze wijziging is in het model van figuur 13 verwerkt.

Voor de uitkomst van de complete beoordeling, en de mededeling ervan terug aan de oorspronkelijke aanvrager, wordt de oplossing traditioneel gezocht in verdere verbijzonderingen. Veralgemeinerend komt ook daarvoor echter weer hetzelfde model in aanmerking. Dat vergt zoiets als herpositionering, vergelijkbaar met de mogelijkheid die actor reeds biedt. Nu blijkt dat een eerder teken productief opgevat kan zijn als volgend verschijnsel. Dergelijke begripsmatige recycling (lees ook: retrotypering of, korter, hertypering) laat figuur 13 zien. Daar zijn overige knooppunten weggelaten om de notatie optimaal te laten uitkomen. Zo'n hertyperingsrelatie behoeft geen pijl; wat ervoor dient als uitgangssituatie resp. -object is al duidelijk doordat de lijn van onderaan het ene naar bovenaan het andere knooppunt is getrokken.

figuur 14

De eenvoudigste manier om tekens van een bepaalde soort eruit te halen, bijvoorbeeld zgn toevoegingen, is om ze tijdig expliciet te classificeren. Bijvoorbeeld, dat kan op z'n algemeenst en/of – specifieker – per aanspreker. Beide opties zijn in figuur 14 weergegeven.

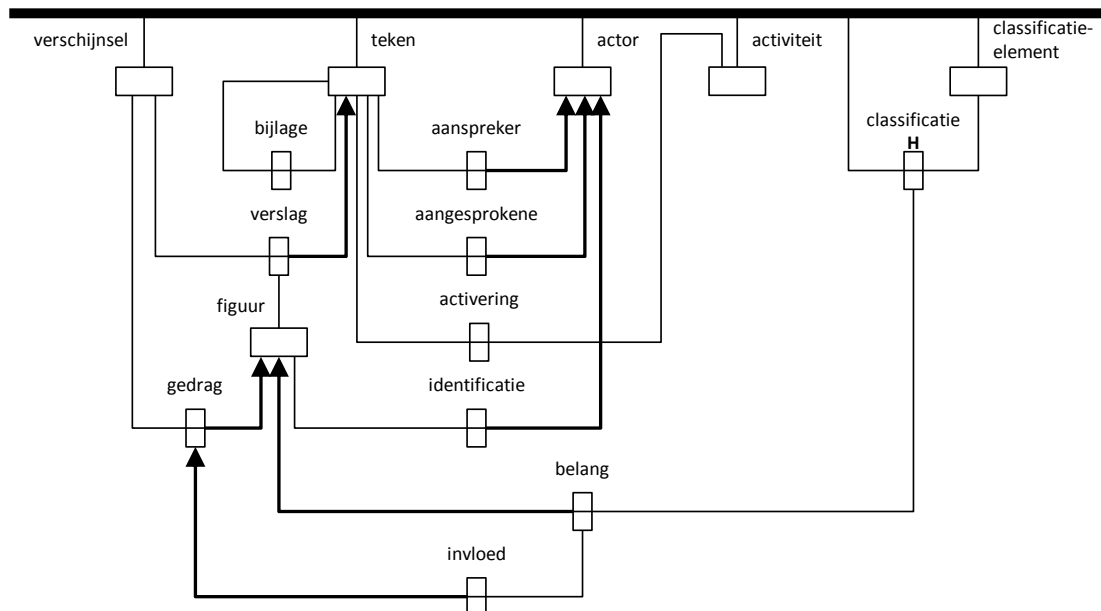
figuur 15

Subsidie onder de noemer van rechtsbijstand, het woord zegt het al, dient om professionele bijstand tijdens een gerechtelijke procedure – grotendeels – te bekostigen voor iemand die zelf zulke kosten niet kan dragen. De zgn rechtzoekende ontvangt de subsidie in natura, dwz – vooral – als diensten door een rechtsbijstandverlener. Dankzij de toegekende subsidie maakt de rechtzoekende een rechtsgeding aanhangig. Kortom, hij 'gaat naar de rechter,' daarbij vertegenwoordigd door de ingeschakelde, zeg dus ook maar toegevoegde, rechtsbijstandverlener.

Rechtsgang is echter niet afhankelijk van – verkrijging van een – zgn toevoeging, laat staan principieel. Als beginsel geldt wèl dat rechtsgang openstaat voor iederéén. Een toevoeging is dan een eventuele factor. Voor stelselmatigheid van een model, en zo door naar operationele middelen voor facilitering van informatieverkeer, moeten zulke factoren willekeurig zijn. In dit geval mag het voor adequate werking dus niet uitmaken, of een toevoeging aan de orde is, of juist niet.

Volgens het algemene beginsel is het eerdere model opgesteld. Let wel, daarin is toevoeging als factor nog niet verdisconteerd. Daarom gebeurt hier de verkenning met een modelontwerp dat daarin aanvullend voorziet. Gelet op de eis van willekeurige factoren loont het om nog verdere veralgemenisering uit te proberen (vergeleken met het eerdere model), bij voorkeur zo extreem mogelijk. Dat gaat uiteraard gauw ten koste van onmiddellijke herkenbaarheid van relevantie. De extra moeite die het kost om een abstract(er) model te duiden, wordt – op termijn – echter ruimschoots ‘vergoed’ door flexibiliteit enz. van resulterende middelen; dat effect neemt met toenemende schaal van verkeer nog eens èxtra toe.

Om een verschijnsel rechtmatig te laten uitmaken spreekt een rechtzoekende er ter beslissing een rechtsmacht mee aan (en daarmee is hij nota bene niet slechts rechtzoekend, maar onderhevig aan rechtspraak). Als opmerking bij figuur 7 staat reeds, dat ook inschakeling van een rechtsmacht gepaard gaat met uitwisseling van een teken. Het meest compacte èn – dus – algemene model ervoor toont figuur 6. Dat valt dus o.a. concreet te ‘lezen’ door rechtzoekende in te vullen voor aanspreker, en rechtsmacht voor aangesprokene. Dat kan overigens uitsluitend betrouwbaar werken met zulke vergaande typen annex variabelen, indien mogelijke waarden ervan èn invulling ermee gestandaardiseerd zijn. Daarop is hierboven al eens gewezen.

figuur 16

Figuur 13 kan als uitbreiding van figuur 6 worden opgevat. Dat model schetst dat een teken een verslag(aspect) kan omvatten. Daarvan is óók sprake met een teken waarmee een rechtzoekende zich meldt bij een rechtsmacht voor rechtsgeding. Verder kan een aanspreker èlk teken voorzien van bijlagen. Indien de

verbijzonderingsrelatie loopt van het ene naar het andere exemplaar van hetzelfde type (lees ook: knooppunt), dan komt dat tot uitdrukking door de verbijzonderingslijn van onderaan naar één van de zijanten van het knooppunt in kwestie te trekken; een pijl blijft achterwege. Dat zijn dan andere tekens, met op hun beurt eveneens elk een verslag(aspect). Indien de rechtzoekende in dat stadium over een toevoeging beschikt, kan hij die als bijlage toevoegen. (Een suggestie voor structurelere oplossing volgt.)

De aangesproken rechtsmacht besluit allereerst of inderdaad een rechtsgeding volgt (of een reeds ingesteld rechtsgeding ermee wordt uitgebreid). Zo'n aparte zaak is dan een exemplaar van – het algemene type – activiteit. Voor een stelselmatig model verdient daarvoor hertypering voorkeur. Daarvan geeft figuur 14 al een voorbeeld.

Nogmaals, dankzij hertypering kan dezelfde systematiek – in beginsel eindeloos – hergebruikt worden. Overdrachtelijk gesproken laat hertypering uit het ene ei weer een andere kip komen. Die legt op haar beurt eieren, enzovoort. Voor een traditioneel informatiesysteem (lees ook: toepassing) met navenant beperkte betekenissen speelt die kip/ei vraag niet. Want daar lijkt het alsof de kip absoluut bestaat. En de eieren die zij legt verdwijnen door verkoop voor consumptie; er hoeft zich niemand om te bekommeren dat er weer kippen uitkomen die op hun beurt ... Op stelselschaal is dat kwalitatief anders, dwz allesomvattend. Dat vergt modellering die voor een aparte toepassing stellig vreemd aandoet. Maar kleinschalig bemeten modellering voldoet op stelselschaal domweg niet.

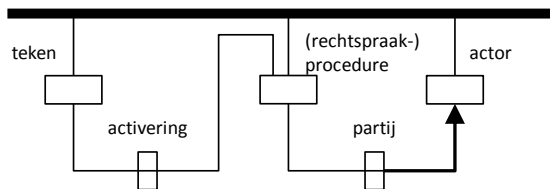
Voor een concreet rechtsgeding-als-activiteit gaat het om hertypering van een teken-als-verzoek-tot-rechtsgeding. Figuur 16 geeft de stand volgens de voorgaande alinea's.

Wie de maatregel van hertypering doorziet, herkent de mogelijkheid voor nog verdere veralgemenisering door de voorziening om teken tot actor te hertyperen. Volgens [Informatieverkeer op stelselschaal](#) heeft een teken-als-actor dan aanspreker en aangesprokene als rollen. Waarom het hier echter gaat, is dat teken-als-actor aparte hertypering van teken tot activiteit overbodig maakt, althans volgens [Informatieverkeer op stelselschaal](#). Dat model voorziet immers reeds in hertypering van actor tot activiteit. Dat klinkt in eerste aanleg stellig tegenstrijdig. Is een actor niet van een andere categorie dan een activiteit? Die begripsmatige strijdigheid verdwijnt door actor te associëren met de – mogelijkheid van, eventueel voortgezette – verbijzondering tot hoedanigheden. Want een bepaalde hoedanigheid is precies een actor op maat van bijbehorende activiteit(en), vice versa. Onder de noemer van hoedanigheid-voor-activiteit(en) zijn actor en activiteit als het ware, zeg ook maar spreekwoordelijk, de beide kanten van dezelfde medaille. En alleen op die manier laat zich autorisatie integraal faciliteren. Hoe dan ook moet het verslag(aspect) van teken voldoende tot uitdrukking blijven komen.

Wie de tot dusver ondernomen veralgemenisering (voor)al(snog) te gortig vindt, kan in figuur 16 voor het knooppunt activiteit specifiek(er) rechtsgeding lezen. Nota bene, door hertypering van teken tot activiteit kan in elk geval op hoofdlijn de behandeling van een willekeurige (vergunning)aanvraag tot het ermee ... aangevraagde gemodelleerd worden. Omgekeerd, is ook een rechtzoekende niet een vergunningzoekende? Met aanhangig maken verzoekt hij immers om toegang tot rechtspraak (die hem in beginsel is toegestaan).

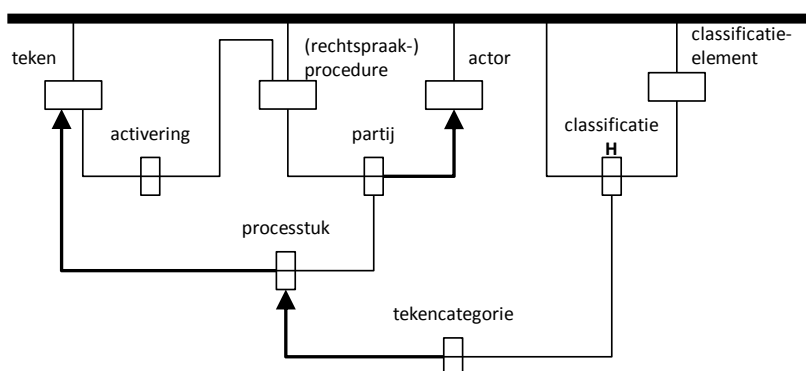
Het zou dus een doorbraak voor zgn semantische interoperabiliteit in

maatschappelijk informatieverkeer betekenen (!), indien overheidsinstellingen daarvoor een dergelijk algeme(n)er) geldig model benutten. Vooralnog volgen ze echter, meestal ook nog eens per taak, afwijkende modellen in de simplistische veronderstelling dat verschil van inhoud tevens verschil van vorm vergt. Van weersomstuit worden talloze dienovereenkomstig verschillende informatiesystemen ontwikkeld en vervolgens onderhouden, waartussen informatieverkeer eveneens nodeloos ingewikkeld – als het al lukt – en daarom kostbaar is. In dit verband is het relevant om een andere ogenschijnlijke paradox te verklaren. Metapatroon geeft voorrang aan erkenning van reële verschillen. Opmerkelijk genoeg resulteert dat niet in uitdijende modellen, integendeel. Dat komt omdat er dankzij reële verschillen géén uitzonderingen bestaan. Daardoor kunnen allerlei ad hoc maatregelen – waarbij ook nog eens tegen interferentie moet worden gewaakt, enzovoort – principieel achterwege blijven. Stelselmatig komt daarmee het knooppunt (rechtspraak)procedure overeen, met dienovereenkomstig herkenbare vèrder verbijzonderde knooppunten. Met weglating van enkele knooppunten uit figuur 16, overigens louter om de gekozen richting het duidelijkst te laten zien, gaat onderhavige verkenning dan verder met het model in figuur 17.

figuur 17

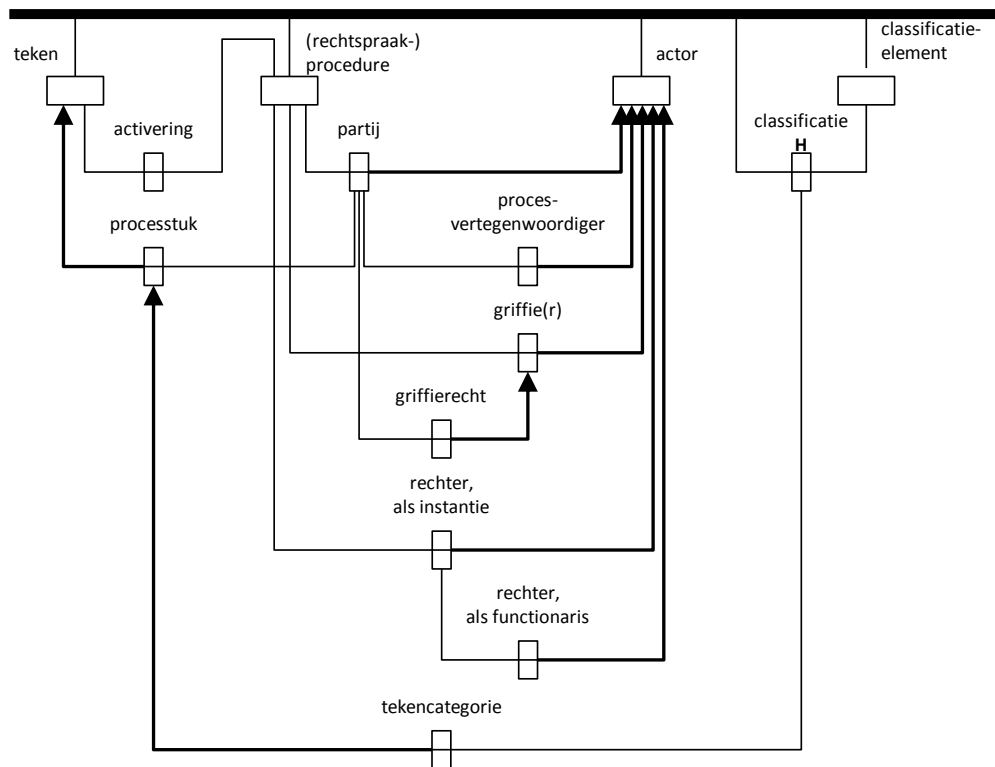
Elke partij kan documentatie terzake inbrengen, zeg maar processtukken. Daar hoort een eventuele toevoeging dan bij, eenvoudig expliciet als zodanig aan te merken – en daardoor terug te vinden – door toevoeging van classificatie, zie figuur 18. Merk op dat het stelselmatig o.a. voor een toevoeging in beginsel om een verwijzing gaat. Via die verwijzing kan het teken in kwestie bij de, zeg maar, bron worden geraadpleegd. Voor een toevoeging is dat dan het desbetreffende (basis)register dat RRb voert.

figuur 18

Op grond van een toevoeging kan de rechter voor een partij besluiten tot verlaging van zijn griffierecht. Omdat er in het geval van een toevoeging rechtsbijstand aan de orde is, wordt – eventueel verlaagd – griffierecht in rekening gebracht bij de

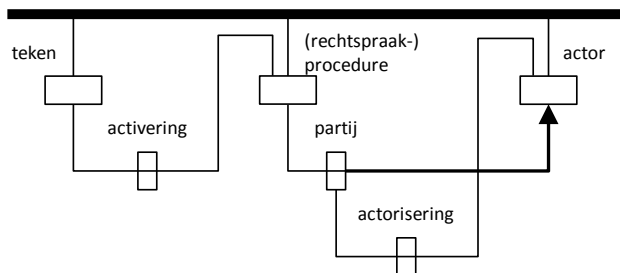
ingeschakelde rechtsbijstandverlener resp. vertegenwoordiger (die voor griffierecht al dan niet een zgn rekening courant bij de rechtspraak heeft); dat maakt de vordering van het griffierecht op de rechtzoekende een zaak van de rechtsbijstandverlener in kwestie. In figuur 19 zijn enkele knooppunten toegevoegd.

figuur 19

Dat maakt o.a. controle mogelijk of de actor die in de toevoeging als rechtsbijstandverlener is aangegeven tevens de desbetreffende partij terzake vertegenwoordigt. En de rechtbank-als-griffie(r) heeft voor eventuele verlaging van griffierecht uiteraard inzage nodig in de toevoeging. Voor het model in figuur 19 is aangenomen dat over griffierecht formeel de griffier beslist. Wanneer de rechter griffierecht voor een partij wijzigt, doet hij dat dus namens de griffier. Vanaf figuur 17 verschijnt partij in de (deel)modellen, en in figuur 19 zijn er andere verbijzonderingen bijgekomen waarvoor bijbehorende autorisatie geldt. Hierboven is dat als reden vermeld om dergelijke verbijzonderingen onder de ene noemer van – het complex – actor te vatten. Een alternatieve opzet is om hertyping tot actor, dus vanwege autorisatie, voor allerlei knooppunten te faciliteren. Dat is in figuur 20, als uitbreiding van figuur 17, voor partij aangegeven. Indien daarmee autorisatie nog niet specifiek genoeg geldt, moet voor bedoelde hertyping uiteraard vanuit een verdere verbijzondering van partij gebeuren (indien daarvoor actor niet integraal benut is). Ligt volgens zo'n consequent mogelijk stelselmatig model de oplossing met kosteloze exploten niet voor de hand? Een declaratie geldt dan eveneens als een processtuk, door de desbetreffende deurwaarder ingebracht 1. namens een partij 2. in een bepaald rechtsgeding. Via die partij kan worden nagegaan of hij voor dat geding inderdaad een toevoeging heeft; die moet als een ander processtuk beschikbaar zijn. Voor – nadere – controle, o.a. om dubbele betalingen te vermijden,

is eveneens als processtuk eventueel ook het exploit vereist waarop de declaratie betrekking heeft; dat is óók een teken ... Verder is de mogelijkheid van kortsluiting met de rechtzoekende geboden; daardoor valt na te gaan of voor hetzelfde exploit wellicht declaraties aan meerdere 'adressen' zijn gestuurd.

figuur 20

Uiteraard moet de deurwaarder weten, om de declaratie aan de rechtspraak te richten – z/hij zou dat ook aan RRb kunnen doen – dat zijn exploit past in een rechtsgeschied waarvoor de rechtzoekende een toevoeging heeft. Daarvoor zou hij het desbetreffende register van RRb moeten kunnen raadplegen. En/of de ingeschakelde rechtsbijstandverlener stelt hem ervan/-mee op de hoogte.

Wanneer voorzieningen voor informatieverkeer stelselmatig worden ingericht, kunnen ook maatregelen die tot dusver strikt tot een bepaalde instelling beperkt blijven, ruimer gedimensioneerd worden. Zo geldt de rekening courant thans voor debiteuren griffierecht, en betreft het een 'rekening' bij de rechtspraak. Het zijn echter veelal diezelfde wederpartijen die bij RRb crediteur voor subsidie rechtsbijstandverlening zijn. Dan zou RRb dus financiële afwikkeling uitbesteden aan LDCR (Landelijk DienstenCentrum Rechtspraak). Dat kan toch alom voordeliger enz. met één en dezelfde rekening courant? Ook verrekening van kosteloze exploitaten zou er 'onder' kunnen vallen.

Het overzichtsmodel, hier overigens niet opgenomen, valt nog op allerlei manieren te wijzigen resp. verbeteren. Zo moet opvallen dat er bij een rechtsgeding diverse, zeg maar, niet-partijen betrokken zijn die volgens dat model allemaal volgens hun eigen verschijningsvorm (lees ook: verbijzondering) moeten verwijzen naar tekens als processtukken. Dat laat zich veralgemeniseren – waarbij in de voorliggende versie de deurwaarder die namens een partij exploit uitbrengt overigens reeds als diens vertegenwoordiger verondersteld is – door tevens zulke ònpartijdige deelnemers aan een rechtsgeding als 'partij' te hertypen. Zo'n overweging moet altijd stelselmatig worden gemaakt, dus óók rekening houdend met nodige en voldoende precisie voor autorisatie.

59.46

onderwerp: van basisregistraties naar infrastructuur voor informatieverkeer (vervolg)

Met haar brief met kenmerk 2017-0000358118 dd. 24 juli jl. liet directeur Concernondersteuning mij namens u zeer attent weten "[v]oor een goed antwoord [op mijn brief dd. 6 juli 2017] drie weken extra tijd nodig" te hebben. Zelfs maar enig antwoord heb ik echter nog niet gekregen.

Allereerst wil ik u laten weten daarvoor begrip te hebben. Wat mij betreft nog belangrijker, uzelf hoeft evenmin verrast te zijn over kennelijk onvermogen. Dat zit 'm in uw kwalificatie "goed." Zo'n antwoord vergt dus relevante kennis. Tja, slechts op

één punt slaat de studiegroep Informatiesamenleving en Overheid met haar recente rapport **Maak Waar!** de spijker op z'n kop: die kennis ontbreekt thans bij de overheid (en daarom wijst dat rapport verder onverminderd een spoor van verspilling aan). Nota bene, een verwijt hierover maak ik vooralsnog niemand. Relevante kennis ontbreekt immers alom, dus tevens – vooral? – in bedrijfsleven en wetenschap. Terwijl iedereen geneigd blijft om het met méér van hetzelfde te proberen, moet het kwalitatief anders (zoals ik reeds aangaf in mijn brief dd. 6 juli jl.). Omdat u zoiets als stelselverantwoordelijk bent voor infrastructuur voor informatieverkeer en bijgevolg aanspreekbaar op aanhoudende problemen, is het juist uw taak om opbouwend begin met resp. voor verandering te maken. Op mijn beurt, omdat ik gestuntel met zgn ict-projecten op stelselschaal zie voortduren, ervaar ik als burger verantwoordelijkheid om op noodzaak van verandering te wijzen en daarvoor praktische voorstellen te doen. Als het nu eenmaal kwalitatief anders moet, is de enige manier door met passende opleiding te beginnen.

Ter geruststelling, zó nieuw is het qua grondslagen ook weer niet. Graag neem ik aan dat u wèl van Plato heeft gehoord, de Griekse wijsgeer. In **De Staat** (Griekse titel: **Politeia**) verklaart Plato het goede tot enkel oriëntatiepunt voor, als ik het hier wat moderner mag uitdrukken, overheidsbemoeienis. Daaraan verbindt hij meervoud van verschijnselen, ook nog eens veranderlijk. Kortom, Plato's ideeën zijn door-en-door actueel voor de huidige opgave van facilitering van maatschappelijk informatieverkeer, met reële variëteit van dien. Ik heb twee opstellen bijgesloten met nadere uitleg (en veel meer geschreven dat als opleidingsmateriaal beschikbaar is). Klopt, Plato stelde destijds een academie in.

In weerwil van het uitdagende slot van mijn vorige brief geldt uiteraard, dat het zonder ambtenaren niet gaat. Mijn concrete voorstel luidt daarom, dat de directeur Informatiesamenleving en Overheid van uw departement, drs. S.B. Luitjens, de bijgevoegde opstellen zowel spoedig als grondig bestudeert en vervolgens mij netzo spoedig bezoekt voor nader overleg. Ik zou niet weten, en dit bedoel ik als compliment aan zijn adres, wie anders bij de overheid praktisch als sleutelfiguur voor invoering van noodzakelijke paradigmawissel kan optreden. Hij is zéér welkom!

bijlagen:

1. [Daar heeft Plato natuurlijk een wezenlijk punt voor de informatiemaatschappij](#)
2. [Platoonse bewegingsleer voor ontwerpers](#)

[brief dd. 29 augustus 2017 aan dr. R.H.A. Plasterk, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; zie aantekening 59.5 voor afschrift van eerdere brief]

59.47

Ik koop wat boeken e.d. betreft dus van alles en nog wat waarvan ik denk dat het wellicht ooit van pas komt.

59.48

Ondanks de aankondiging met daaraan expliciet verbonden, maar inmiddels alweer ruim verstreken, termijn van een “goed antwoord” heb ik inhoudelijk nog steeds helemaal niets teruggezien op de brief dd. 6 juli jl. die ik Plasterk in zijn hoedanigheid (!) van minister van BZK stuurde. Dankzij bestudering van een exemplaar – pas vorige week gekocht op de Haagse boekenmarkt, ik dook er meteen in – van **Een Keerpunt in Plato's Denken** (H.J. Paris, 1936) door Cornelia J. de Vogel (1905-1986) kwam ik op een m.i. prikkelende, opbouwende insteek voor een vervolgbrief mijnerzijds, zie aantekening 59.46]. Want om na te gaan of mijn beoordeling strookt

met die van De Vogel, herlas ik vervolgens de twee opstellen die ik over Plato's ideeënleer schreef: [Daar heeft Plato natuurlijk een wezenlijk punt voor de informatiemaatschappij](#) en [Platoonse bewegingsleer voor ontwerpers](#). Al zeg ik het zelf, ik vind ze uiterst relevant voor de opgave van ontwikkeling van infrastructuur voor informatieverkeer (en precies daarvoor schreef ik ze destijds natuurlijk ook). En mij kan je als zgn lastig neerzetten, want wie ben ik nu helemaal? Maar Plato, tja, als je hem niet serieus neemt, heb je wat uit te leggen. Toch? Zal wel niet, maar in elk geval kwam ik zo op het ... idee om genoemde opstellen dringend onder Plasterks aandacht te brengen, nou ja, feitelijk onder die van een ambtenaar, nou ja, had ik een hopelijk opvallende aanleiding bedacht om dat te proberen. Wat overigens het keerpunt betreft, dat De Vogel aanwijst, nee, dat had ik eerder niet beseft. Nu zij mij erop wijst, zeer leerzaam, kom ik in mijn opstellen met zoveel woorden eerder in Plato's werk – zoals de volgorde gereconstrueerd is – uit dan zij beargumenteert. Het lijkt mij reeds met **De staat** gebeurd, wie weet zelfs eerder. Nota bene, vergeleken met wat haar proefschrift was, is mijn analyse in vrijwel alle opzichten echter nogal oppervlakkig. Pff, wat een klassieke geleerdheid spreidt zij ten toon, prachtig boek! Maar De Vogel miste nog de semiotische enneade als referentiekader ...

59.49

Bedankt voor je suggestie, maar ik vind het inderdaad “niks.” Iedere keer als ik weer iets in de krant zie staan over blockchain, bitcoin e.d. denk ik sinds ons laatste gesprek natuurlijk aan jou. Dus ook gisteren, nav een zoveelste artikel in een bijlage van **NRC Handelsblad**. Ik begrijp er nog steeds niets van, zij het dat ik uit dat ene artikel van gisteren inderdaad slechts de indruk kreeg dat het idee is om onder de noemer van de zoveelste e-coin toch vooral ouderwets geld op te halen voor, tja, waarvoor eigenlijk? Of begrijp ik het juist prima? Herken ik er terecht een nieuwe aflevering in van het sprookje **De kleren van de keizer**? Voordat je het weet ben je met een vermeende oplossing op zoek naar een reëel probleem. Dat lijkt mij de verkeerde volgorde. Een reëel probleem is natuurlijk dat een teken met het beoogde betekenispotentieel moet overkomen. Zonder menselijke tussenkomst vergt overdracht van het ene naar een ander register opzettelijke maatregelen voor expliciete structurering en rubricering. Stelselmatig beschouwd is zulke overdracht overigens onzin, maar dat begrijpt nog bijna niemand. Want met zulk informatieverkeer ontstaat feitelijk slechts een – volgende – kopie. Zodra autorisatie met stelselbereik adequaat geregeld is, en verbindingen ‘doen’ het, zijn kopieën overbodig. Het gaat inderdaad nog even duren, voordat het zo ver is. Vooruit, vooralsnog gaan we dus dóór met het maken van wat feitelijk kopieën zijn. Indien betrokken verkeersdeelnemers daarvoor etiketten afspreken, moet het redelijk lukken. Klopt, daartoe dient o.a. XML. Voor specifiek(ere) inhoud met informatieverkeer zijn er talloze, zeg maar, dialecten. XBRL, UBL, enzovoort, principieel allemaal méér van hetzelfde, en dat gaat maar door. Nota bene, in functioneel opzicht staat de behoefte aan zekerheid dan zoiets als haaks op bedoelde inhoud. Is wat is aangekomen inhoudelijk gelijk aan wat verstuurd is? Ofwel, is er een getrouwe kopie gemaakt? Als je zgn separation of concerns adequaat regelt, behoren de maatregelen ter borging van integriteit zelfs volledig l0s van inhoudsstructurering en –rubricering te staan. Verder ontgaat me nog steeds waarom je voor integriteitsbeheer een voortgezette blockchain zou opzetten. Met – zoiets als – PKI ben je er toch?! Of mis ik iets? Verder lijkt het mij een denkfout te

veronderstellen dat processen simpelweg zgn ketens zijn. Door integriteit, beveiliging e.d. per stap te regelen, dus met eenduidig beperkt bereik, kan willekeurige samenhang worden gevestigd.

Ik besef dat juist volgens een alweer achterhaald idee meestal het meeste geld valt te verdienen. Mijn aandacht blijf ik echter richten op methodische ordening van reële betekenisvariëteit. Daarvoor vind ik met voorrang een oplossing nodig. Dan blijkt of allerlei secundaire maatregelen al dan niet relevant zijn (en valt m.i. bijvoorbeeld blockchain àf, evenals een willekeurige e-coin, enzovoort). Zakelijk heb ik ook geen enkele behoefte om me in verdere activiteiten te mengen. Ik heb er allang méér dan genoeg aan om binnen enige tijd mijn bedrijf – wat het commercieel eigenlijk nooit geweest is – zonder al te grote financiële schade tot een einde te brengen (om nog meer tijd aan m.i. fundamenteel informatiekundig onderzoek te wijden). Daar kunnen geen zorgen bij, al helemaal niet als ik er dus niets in zie.

Tenslotte merk ik op dat – zoiets als – blockchain naar mijn opvatting géén infrastructurele voorziening biedt, integendeel zelfs. (Want) daarvoor ontbreekt het – nog? – aan verantwoordelijkheid tot en met aansprakelijkheid van – een – overheid(sgezag) ervoor. Zo'n derde partij is vooral ook praktisch onmisbaar (en precies die ontbreekt bij blockchain). Dat is wellicht ... ouderwets gedacht, maar een alternatief ken ik niet.

Ik ben er gerust op je niet te hebben ontmoedigd. :-)

59.50

In **Een Keerpunt in Plato's Denken** (H.J. Paris, 1936) stelt Cornelia J. de Vogel (1905-1986) dat voor Plato

de opstijging naar de idee heeft plaats gemaakt voor een afdaling naar de wereld.[p. 7]

Ik zou zeggen, diens poging tot “opstijging.” Kennelijk gaat Plato de illusie ervan beseffen, terwijl hij zich tot dusver

met hartstocht[heeft] afgewend van het relatieve om het absolute te zoeken; om dat en dat alleen te zien.[p. 161]

Zijn keerpunt is aldus

een punt van diepgaande verandering, waar fundamentele zekerheden van vroeger worden betwijfeld, en beslist een nieuwe richting ingeslagen.[p. 7]

Want

blijkbaar **kan** het absolute eene geen **object** van filosofisch denken zijn. Het gaat daar bovenuit. Het denken raakt hier aan zijn grens. Maar daarmee is een dwingende terugwijzing naar “beneden” gegeven, naar de “betrekkelijke” stelling, waar begripsverbinding mogelijk wordt.[p. 155] Zoo komen we tot een [...] harmonie tussen de symboliek van het geheel en die der onderdeelen.[p. 160]

In een begrippenmodel volgens [Metapatroon](#) is die “grens” als horizon getrokken: een dikke(re) horizontale lijn bovenaan. De “begripsverbinding” betreft gedrag, resulterend uit samenloop van object en situatie. Door herhaling van dit verbindingsbeginsel (recursie) kan gedrag met Metapatroon nader worden verbijzonderd. Zonder expliciete horizon ontbreekt aanknopingspunt voor verwikkeling. Bepaald gedrag past bij een netzo bepaalde samenloop, inclusief tijdsverloop. Daar geldt het principieel, zeg maar, positief. Nèrgens anders bestaat het. Wat De Vogel aan Plato toedicht, vind ik daarop van toepassing:

Het begrip der relativiteit zelf is het, dat den band heeft gelegd tusschen zijn en niet-zijn.[p. 158]

Ik maak bij dit citaat wel de kanttekening, dat “begrip” daar beter als metabegrip kan worden opgevat. Nogmaals, met een horizon is de grens getrokken voor zulke onderscheidingen. Dat maakt de grens niet zozeer óók positief, maar laat zich met nul-status aanduiden. Plato is met nul als grens(begrip) echter niet bekend. Anders had hij zijn – volgens De Vogel gewijzigde – ideeënleer m.i. stellig formeel preciezer uitgewerkt. Reeds vergelijkbaar voltrekt hij echter

de scheiding in het idee-zijn [...]: de idee heeft een kant die boven zijn en denken uitgaat – zij heeft ook een kant die naar onze wereld is toegewend.[p. 162]

Dit verklaart waarom Plato

verder [...] over het zijnskarakter dier ideeën [heeft] gezwegen.[p. 180] Men kan niet zeggen **wat** de idee is, die achter het empirisch begrip staat.[p. 245]

Er is immers domweg niets redelijks over te zeggen. Ofwel, verder dan resp. boven de horizon kunnen we niets waarnemen enzovoort, punt:

Tenslotte kan men slechts het vraagteken laten staan, als men iets heeft begrepen van de grenzen van het kennen.[p. 187 Er blijft] **onder** het keerpunt een zekere metafysische grond [...] liggen [...].[p. 211] Plato's ideeënleer is een antwoord op de kencritische vraag **hoe het menselijk kennen mogelijk is**.[p. 226]

Nota bene,

practische kans, levensvatbaarheid blijkt [...] maar één [denkmogelijkheid] te hebben, [te weten] de betrekkelijke, die begripsverbinding mogelijk maakt.[p. 160]

Wat De Vogel een keerpunt bij Plato noemt, betreft dus zijn inzicht dat

bij de absolute stelling van het eene geen begripsverbinding mogelijk [is]; en met toenemende helderheid [lijkt] het relatieve eene zijn inhoudrijken zin te krijgen met betrekking tot het andere.[pp. 160-161]

Ik veronderstel met subjectief situationisme “het relatieve eene” dus nòg ... relatiever: gedrag. Voorzover een object èn een situatie de samenloop in kwestie constitueren, hebben zij deel aan dat “eene,” maar behoren ze verder tot “het andere,” evenals überhaupt alle andere objecten resp. situaties. Enfin, **Een Keerpunt in Plato's Denken** verscheen ook alweer ruim tachtig jaar geleden, maar met haar boek vind ik De Vogel thans helpen om actualiteit van Plato's werk voor informatiekundige ontwerpleer te benadrukken; zie ook aantekening 59.48. En voor ontwikkeling van informatie(verkeers)kunde tot serieus vak is onverminderd véél hulp nodig.

59.51

Als je het zó ziet, te weten “dat er toch veel in [blockchain] geïnvesteerd wordt door allerlei tech-bedrijven,” zou ik juist niet “[b]lij[ven] zitten met [da]t feit.” Nu meen ik echter te begrijpen – en verbeter me ajb als ik je verkeerd beoordeel – dat jij je gauw verveelt en dat je vindt pas serieus bezig te zijn als je er geld mee kunt verdienen. Kortom, zakelijk. Maar is dat blockchain-gedoe wel zakelijk resp. commercieel interessant? Als je mijn bezwaar niet deelt om volgens ruimer, dwz infrastructureel perspectief, een schijnoplossing te bieden, dus per saldo averechts, vooruit, hoeveel kans denk jij – nog – te hebben om je er winstgevend tussen te positioneren? Sterker, hoeveel kans geloven potentiële geldschieters dat jij maakt? Tja, als je er daarvan genoeg kan werven, waarom zou je op hùn kosten geen poging wagen?

Anders besteden ze hun geld stellig zelfs klakkeloos aan “kapitale missers.” Let je trouwens op je gezondheid? Over zakelijk gesproken, juist daar vragen potentiële geldschieters naar: confronterend.

Toegegeven, ik ben alweer bijna dertig jaar met iets ‘kennelijk’ nog veel moeilijkers bezig, althans, zo zie ikzelf het ... Ik probeer noodgedwongen ongesponsord een ànder paradigma te slijten, wat mij als idee niet eens geld kàn opleveren. Zitten? Dat o.a. jij dáárin niets ziet, weerhoudt mij er evenmin van om ermee dóór te gaan. :-) Ooit moet ik er natuurlijk mee ophouden, maar dan zeker niet voor iets dat minder idealistisch, herstel, door-en-door praktisch is. Zulke ònzakelijke mensen zijn er dus ook of, beter gezegd, mensen die toekomstige zaken voorbereiden. Iemand moet het doen.

59.52

Informatiekundig ontwerpen moet een vak zijn, dus professioneel beoefend en waartoe passende opleiding bestaat, want

[a]nalyzing behavior [...] is complicated, not only because the influence is all-pervasive, but because feedback mechanisms are involved: we live in an environment, we adapt to it, the adaptation changes it, and the change influences the way we behave.[**Contexts of Behavior, Anthropological Dimensions**, Robert J. Maxwell, Nelson-Hall, 1983, p. viii]

Als beeld van reële dynamiek annex wisselwerking vind ik de Möbius-ring toepasselijk; zie ook o.a. aantekeningen 59.31, 59.32 en 59.42. Volgens de semiotische enneade verdient overigens de term “contextual” in de titel van Maxwells boek vervanging door: situational.

59.53

(Ook) Plato’s werk heb ik selectief gelezen. Overigens, anders kàn het natuurlijk niet (volgens subjectief situationisme). Uit **Een Keerpunt in Plato’s Denken** (H.J. Paris, 1936) leerde ik van C.J. de Vogel (1905-1986), dat wat mij van Plato (427-347) voor informatiekunde enz. aanspreekt door haar ná dat zgn keerpunt gedateerd is. Haar ontwikkelingsschets vind ik aannemelijk, klopt, over selectief gesproken, vooral ook omdat mijn eigen bevindingen ermee stroken. Vervolgens zag ik dat Hans Meyerhoff (1914-1965) het opstel **From Socrates to Plato** bijgedragen heeft aan de bundel **The Critical Spirit** (Beacon Press, samenstellers K.H. Wolff en B. Moore, 1967, herdruk 1968, pp. 187-201). Dankzij De Vogels indeling viel mij meteen op dat Meyerhoff de verhouding zowat òmdraait. Daarbij lijkt, dus zonder expliciete verwijzingen, zijn interpretatie ook nog eens aan – die door – Aristoteles ontleend. Paradigmatisch hebben we daar voor stelselmatige informatiekunde m.i. inderdaad, zachtjes uitgedrukt, niet veel aan. Voor mijn nogal terughoudende oordeel over Aristoteles’ werk, zie [Aristoteles, nee, \(nog\) géén interdisciplinair variëteitsfilosoof van de informatiemaatschappij, \(maar\) wèl inspirerend.](#)

59.54

In de Nederlandse vertaling draagt het boek **Flat Earth News** van Nick Davies de titel **Gebakken lucht** (Lebowski, 2010). Ik heb het helemaal gelezen. Daarom meen ik me de beoordeling als langdradig te veroorloven. Zó belangwekkend vind ik die getailleerde gevalsbeschrijvingen van vooral Engelse krantschandalen ook weer niet. Davies zèlf lijkt mij te veel krantenpersoon voor omvattender analyse, laat staan aanbevelingen. Het boekomslag vermeldt:

Een topjournalist ontmaskert de **leugens, verdraaiingen & propaganda** in de wereldwijde media.

En aangekomen op pagina 482 (!) besluit hij met een verzuchting:

[I]k vrees dat het om een terminale ziekte gaat.

Het komt prompt allemaal minder mysterieus over vanuit de veronderstelling dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Davies erkent weliswaar, dat

[d]é grote mythe van de moderne journalistiek [...] objectiviteit [is], [p. 140]

maar ook hij durft de expliciete aanname van – situationele – subjectiviteit niet aan. Feitelijk blijft hij objectiviteit als norm hanteren:

De werkelijkheid bestaat objectief, maar elke poging de waarheid erover vast te leggen betekent altijd en overal noodzakelijkerwijs een keuze [...]. In die zin is alle nieuws vertekend.[p. 140]

Voor deugdelijke analyse verdwijnt onmiddellijk een belemmering door nieuws niet langer als aparte categorie te beschouwen. Wat een (nieuws)bericht heet, is “altijd en overal” een teken, punt. Een zgn nieuwsdienst is dus een subject en wil als zodanig iets bereiken. Rara, wat is dat?

Voor een subject dat wil bevorderen dat àndere subjecten een kritische houding – gaan – vertonen, verschuift als het ware de bedoeling naar metacommunicatie (wat natuurlijk ook weer een verzoek tot inschikkelijkheid is). Zakelijk is daar echter vrijwel niets – meer? – aan te verdienen. En een overheidsinstelling is gauw bang dat eenmaal ingezet beleid gefrustreerd raakt door burgers die zich nader gaan informeren. Tja ...

Heb ik in tegenstelling tot Davies dan wèl een opbouwende suggestie? Volgens mij kunnen we vaststellen dat verbetering èn verspreiding van welvaart gebaat is bij kritische zin. Daarvoor valt bevordering ervan onder infrastructurele voorzieningen; zie o.a. [Infrastructuurkunde](#). Dat gebeurt uiteraard reeds vergaand onder de noemer van leerplicht resp. verdere opleidingen. Metacommunicatie verdient echter uitgesproken aandacht. Dat is dan de belangrijkste opgave voor publieke ‘omroep’ enzovoort. Dat voorbeeld gaan zgn private partijen hopelijk volgen. Nee, dat zit er zonder besef van – noodzaak tot – solidariteit niet in. Maar laten alle andere mensen dan op z’n minst geleerd hebben hoe ze manipulatie tegen hun belangen in kunnen voorzien.

59.55

Indien èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, verschillen opvoeding, -leiding enzovoort principieel niets van overig intersubjectief tekenverkeer resp. intrasubjectieve semiosis. (Ook) onderwijs oid is voor gròndig begrip daarom overbodig als aparte gedragscategorie (maar stellig nuttig voor het treffen van praktisch herkenbare enz. infrastructurele voorzieningen). Het betreft immers altijd afstemming van gedragingen. Zodra b doet wat a verzoekt, heeft b ‘het’ volgens a geleerd. Nota bene, het meeste doet een subject overigens aan, zeg maar, zelfstudie. Formeel uitgedrukt, dan delen a en b een nul-identiteit. Populair gezegd, b is hetzelfde subject als a. Als **situationele** subjecten verschillen ze echter (onder meer door – de aanname van – tijdsverloop dat met semiosis gepaard gaat).

59.56

Volgens de semiotische enneade, met motief als één van de onlosmakelijke

elementen, herkent een subject slechts wat het wil 'zien.' Hoe komt een subject dan tot een andere 'zienswijze,' zeg ook maar paradigma? Daarvoor moet zijn motief wijzigen! Dat gebeurt natuurlijk niet, zolang het subject ervaart dat het optimaal leeft volgens onveranderd motief. Daar hoort de opvatting bij, let wel, dat het anders nog slechter gaat. Voor de meeste bestuurders houd ik het echter op angst voor verlies van eigen comfort.

59.57

Aan de hand van de column **Gesloten cultuur** (in: **NRC Handelsblad**, 2 september 2017, p. 20) van Bas Heijne illustreer ik waarmee en –om ik me zoal aan het schrijven zet. Heijne geeft commentaar op

het strafontslag van [de Amsterdamse] adviseur [anti]radicalisering.

Na opsomming van enkele vergeefse, kostbare pogingen om de adviseur in kwestie nog een beetje te laten functioneren,

stelt Heijne terecht algemener dat hem

toch vooral die "gesloten cultuur" [van het team van die adviseur interesseert]. Hoe heeft die kunnen ontstaan? Waarom heeft men het zo lang laten gebeuren? Vanwaar die omzichtigheid met een ambtenaar die zo overduidelijk niet functioneerde [...]?

Op dit punt in Heijne's column aangekomen, maak ik de vergelijking met m.i. falende overheidsbemoeyenis met infrastructuur voor informatieverkeer. Ver gezocht? Wellicht. Ik lees dóór.

Vervolgens oppert Heijne enkele verklaringen die verband houden met de taak van de adviseur. In mijn woorden, dan zou de gemeente met de coulante behandeling van haar ambtelijk adviseur blijk geven van respectvolle omgang met de bevolkingsgroep waartoe radicaliserende burgers doorgaans gerekend worden. Heijne wijst echter op de opkomst

van de antiradicaliseringsexperts, en van bedrijfjes die bereid waren bestuurders de helpende hand te bieden [...].

Als er een 'gebied' is waarvoor dat – veel eerder en nog steeds – geldt, is het gebruik van digitale technologieën wel. Maar hoe deskundig zijn de zgn deskundigen? Heijne:

Daar zitten zeker capabele mensen bij, maar juist de onwetendheid, of erger, het gebrek aan wezenlijke interesse van bestuurders, biedt ambitieuze klimmers een buitenkansje. Weten die ambtenaren veel!

Van infrastructuur voor informatieverkeer weten 'ze' zelfs minder en minder. En mede als gevolg van tegenstrijdige toepassing van Europese aanbestedingsregels maken gevestigde ict-bedrijven allang de dienst uit in hun eigen belang ipv het algemene belang dat bestuurders en ambtenaren moeten dienen (en waarvoor infrastructuur kenmerkend is). Medewerkers van die bedrijven zijn – dus – evenmin deskundig, integendeel. Anders loopt hun profijtelijke relatie gevaar. Opnieuw Heijne:

Vandaar dat er zoveel incidenten zijn [...].

Heijne vermeldt nog een ander geval:

Ook hier een bestuurlijke instantie die het uit gebrek aan eigen expertise aan handige buitenstaanders overliet [...]. [...] Door laks- en luiheid [is men] zelf medeplichtig

geworden [...]. [...] De corruptie [...] is een symptoom – van een gemakzuchtig beleid van uitbesteding [e]n, ernstiger, van een fundamenteel gebrek aan betrokkenheid [...].

Wie trekt zich – ook weer deze – column van Heijne aan? Of verwacht ik heus een opbouwende reactie op, zie aantekeningen 59.5 en 59.46, mijn recente brieven aan de minister van BZK? Wellicht werken zulke columns, brieven enz. zelfs averechts. (Want) wie zich erdoor aangesproken zou moeten weten, heeft kennelijk geen idee waarover het gaat. En dat zelfvoldane onbegrip kan de valse illusie van eigen gelijk juist versterken. Zo van, ach, de schrijver weet niet eens waarover z/hij het heeft. Alom wordt opbouwende kritiek prompt als verstorend afgedaan, de schrijver ervan als lastig, het wanbeleid luider herhaald, klaar. Mis!

59.58

Zoals ik je met desbetreffende literatuurverwijzing al liet weten, ontdekte ik onlangs het nummer **Brein, kunst en educatie** van het tijdschrift **Cultuur + Educatie** (nr 34, jaargang 12, 2012). Inmiddels heb ik alle artikelen gelezen. Graag geef ik je enig kort, en onvermijdelijk vooringenomen, commentaar.

In het openingsartikel **Educatieve neurowetenschappen: visies en ontwikkelingen** (pp. 10-25) stelt Folkert Haanstra m.i. terecht

dat tussen het biologische niveau van de neurowetenschap en het gedragsniveau van de onderwijskunde het cognitieve niveau de verbindende schakel moet zijn.[p. 16]

Als je naar mijn zgn informatiekundige werk kijkt, zie je dat daarvoor de semiotische enneade als zo'n "schakel" dient. Sterker nog, de gedragsdimensie is daarin onlosmakelijk opgenomen resp. 'gekoppeld' aan – wat daar heet – de interpretatiedimensie. Door interpretatie (lees hier dus ook: cognitie) van gedrag komt via teken ... interpretatie ... resulterend in gedrag, enzovoort. Hoe dat neuronaal verloopt, interesseert mij wel, en uiteraard heb ik speculaties in die richting (ook) niet kunnen laten, zie o.a. [Semiotic connectionism in artificial intelligence](#), maar hoef ik voor gedragsoriëntatie verder niet te weten, althans, zolang uit zgn neurowetenschap, over semiosis gesproken, geen signaal komt dat de enneade onderuit haalt. Haanstra kent zo'n precies (meta)model als de enneade nog niet, maar beseft dat

[h]et onderzoeksterrein is verbreed naar de interactie van hersenen, lichaam en omgeving. De term **embodied cognition** wijst op het belang van lichamelijke en de interactie van lichaam en omgeving in relatie tot denkprocessen en ook emoties hebben hun plaats gekregen.[p. 12]

Ik rangschik emotie overigens onder motief. Haanstra vermeldt voorts nogal tautologisch:

[E]lke mentale activiteit [leidt] ergens tot hersenactivatie [...].[p. 17]

Hij voegt er de opmerking aan toe, dat

die [hersenactivatie] kan worden gelokaliseerd, maar dat is op zich niet theoretisch betekenisvol.[p. 17]

Wat mij betreft gaat het erom welke theorie aan de orde is. Zo geeft Haanstra aan, dat

[o]nderwijs steunt op actietheorieën: werkt iets in een bepaalde praktijk, rekening houdend met een specifieke context.[p. 13]

Wat Haanstra context noemt, nota bene, is volgens de enneade – vooral – situatie. Langs de veronderstelde tekendimensie corresponderend met annex bemiddelend tussen situatie en motief is context onderdeel van een teken, samen met signatuur. Het is pas als zo'n configuratie dat elk teken specifiek kan worden opgevat; zie ook verderop.

Ter verificatie van enneadische structuur doet bedoelde lokalisering er m.i. zelfs niet toe. (Want) volgens mij wordt plasticiteit van hersenen sterk onderschat. Ik meen dat de volgorde van leerervaringen mede bepaalt welke neuronale verbindingen tellen. Dat kan daarom van individu tot individu verschillen. Verder is er zonder cognitief model uiteraard geen verklaringskader voor "activatie." Okee, ergens gebeurt blijkbaar iets, maar wàt dan? Alle auteurs van bijdragen aan **Brein, kunst en educatie** zijn het erover eens, dat eigenlijk niemand daar enig steekhoudend idee van heeft. Haanstra:

[F]undamenteel neurologisch onderzoek [is] niet of nog niet praktijkrelevant. [...]
A]ctietheorieën op neuraal niveau bestaan (nog) niet.[p. 13]

Ik vind het zelfs naïef om ernaar te zoeken, althans ter eensluidende verbinding. Over context gesproken, wat actie betekent op verschillende zgn niveaus is juist niet ... hetzelfde. Haanstra wijst er dus terecht op, dat

[o]m betekenisvol te zijn moet worden gezocht naar cognitieve constructen die én voldoende specificiteit hebben én flexibel toepasbaar zijn.[p. 17]

Blijkbaar is Haanstra wiskundig echter niet onderlegd. Anders zou hij beseffen met die eis op "het cognitieve niveau" alles op één ... niveau te gooien, met verwarring van dien. Hoe je in elk geval alweer veel verder komt, klopt, is met de enneade. Dat zou je een cognitief metaconstruct kunnen noemen. Als zodanig toont de enneade de structuur van feitelijke "cognitieve constructen." Nodige en "voldoende specificiteit" ontleent elk feitelijk construct aan het – recursieve – verbijzonderingsbeginsel. Dat klinkt ingewikkeld, maar de winst is doorgezette eenvoud omdat allerlei verschijnselfmatige deeltheorieën vermeden kunnen blijven. En met [Metapatroon](#) laten zich daadwerkelijke constructen ook nog eens samenhangend methodisch modelleren.

Mijn hypothese luidt, nogmaals, dat er één cognitief metaconstruct is, niet meer en niet minder. Zo beweer ik, dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Met de aanname van een enkel metaconstruct moet het o.a. de vraag zijn, of allerlei gangbare verschillen wel zo principieel – houdbaar – zijn. Bijvoorbeeld, is kunst iets aparts? Ik zou zeggen dat het altijd om een teken gaat, met kwalificering als kunst ook weer een teken, enzovoort. Kortom, daar is – verder – niets bijzonders aan, nou ja, ik zie géén aanleiding voor een bijbehorend specifiek metaconstruct. Maar als het cognitieve metaconstruct, zeg maar, generiek is, zie ik géén reden om een veelvoud van neuronale metaconstructen te veronderstellen, dwz overeenkomstig – feitelijke variëteit van – cognitieve constructen. In zijn bijdrage **Het kunstzinnige brein** (pp. 28-71) rapporteert Haanstra:

Er komen uit de onderzoeken geen aanwijzingen voor specifieke kunstmodules in de hersenen.[p. 33]

In meerdere bijdragen komen zgn spiegelneuronen ter sprake. Tja, als er nergens aparte modules voor zijn, dan evenmin voor empathie. Dat is natuurlijk ook helemaal geen, zeg maar, aparte functie. Indien de stelling hout snijdt, dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, is o.a. empathie inherent onderdeel van semiosis.

Het ene subject geeft zich immers rekenschap van wat het andere subject middels het als teken ervaren gedrag in kwestie van hem wil. Dat geldt zowel intra- als intersubjectief.

In **De neurobiologie van het leren: nieuwe benaderingen van het muziekonderwijs** (pp. 74-94) verkondigen Wilfried Gruhn en Rances H. Rauscher, dat

[l]eren [...] altijd domeinspecifiek [is], en muziek leren is een eigen domein, ook al is het met tal van andere domeinen verbonden.[pp. 75-76]

Maar wanneer iets “verbonden” is met van alles en nog wat, wat is er dan “eigen” aan? Mijn idee is dat ook en vooral leren altijd gedrag is, dus subjectief-situationeel. Ofwel, wat bevordert interdependentie van motieven, opdat het subject-als-leerling komt tot een, enneadisch uitgedrukt, gemotiveerd concept voor situationeel (leer)gedrag? Gruhn en Rauscher wijzen o.a. op het belang van

ervaringen, waarin zich een wisselwerking voltrekt tussen de verschillende zintuiglijke modaliteiten [... p. 80 en] van context [...].[p. 89]

Van de enneade heb ik toch een mooi plaatje gemaakt ...

59.59

Volgens een elftal invalshoeken opperen Stine Jensen en Rob Wijnberg in **Dus ik ben** (De Bezige Bij, 2010), zoals hun ondertitel luidt, "een zoektocht naar identiteit." Algemeener beschouwd gaat het daarbij steeds om tekengebruik, intra- en intersubjectief. Ik voeg er als zo'n invalshoek dus graag aan toe: Ik lees, dus ik ben. Juist hùn verhaal biedt toegankelijk gidsmateriaal voor maatschappelijke oriëntatie, althans, ik waardeer de evenwichtige verkenning plus uitleg. Er komt van alles en nog wat langs, vlot geschreven, zeer begrijpelijk, nota bene samenhangend. Ik stel me zo voor, bijvoorbeeld, dat vierdeklassers óngeacht type middelbare school als reeks huiswerkopgaven krijgen om telkens een hoofdstuk te lezen ter klassikale bespreking ervan: Ik verklaar mijn opvatting, dus ik ben. Over identiteit gesproken, voor het rapportcijfer schrijft elke leerling over die gehele reeks tevens een eigen opstel: Ik schrijf, dus ik ben. Maar voor wélk (school)vak doen ze dat? Het mooie van **Dus ik ben** vind ik, zoals ik eigenlijk al aangaf, dat het voor allerlei vakken tegelijk is. Tja, daardoor zal dit curriculumvoorstel wel stranden. Maar mocht u **Dus ik ben** nog niet kennen, leest u het boek(je) hoe dan ook gewoon zèlf. Oh ja, nòg ingewikkelder ligt het, vrees ik, 'dus' met mijn voorstel, zie o.a. [Gevorderde tekenleer voor beginners](#), om kinderen zelfs zo jong mogelijk, dwz van meet af aan, besef van enneadische semiotiek te laten ontwikkelen.

59.60

De engelstalige term "discourse" vertaal ik naar het nederlands met de term: tekenverkeer. En ik meen dat zelfs èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is (engelstalig: every sign is a request for compliance; zie [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#)). In zijn bundel **Discourse and the Construction of Society** (Oxford University Press, 1989) schetst Bruce Lincoln met, ondertitel, "Comparative Studies of Myth, Ritual, and Classification" inderdaad treffende – situationele – tekengevallen. Zo begrijp ik dankzij hoofdstuk 9, The Dialectics of Symbolic Inversion, alweer iets beter hoe een oproep tot verandering vaak prompt wordt gesmoord. Indien zo'n oproep de suggestie van òmkering van verhoudingen betreft, bestaat de reactie vaak domweg uit suggestieve òmkering

dáárvan. Kortom, per saldo heerst de suggestie om niets te veranderen ... Het is de vraag, of het überhaupt mogelijk is om met een verandersuggestie die (afweer)reactie vóór te zijn. In de loop der jaren heb ik van alles geprobeerd, maar ben tot dusver elke keer toch weer verrast geworden door de, zeg maar, neutraliserende omkering zoals Lincoln haar verklaart. Ik geef toe, dat ik mijzelf de beperking opleg om slechts te opperen wat ik redelijk acht. Ofwel, afgezien van het zoeken naar vergeefse troost in spot, probeer ik te beargumenteren. Daarvan lijkt wie ik aanspreek geen last te hebben, maar lijdt juist wel aan volkomen gebrek aan gevoel voor humor. Zie ook [fopvatting](#). Hierop werpt Lincoln m.i. met hoofdstuk 10, The Uses of Anomaly, enig nader licht. Aan een oproep tot verandering is inherent kritisch dat er volgens de (op)roeper aan gangbare praktijk iets niet deugt. Over paradigma gesproken, Lincoln stelt terecht dat

there are only things that appear anomalous within the framework of a given taxonomic system[. ...] One can, in fact, define anomaly in rather neutral terms as any entity, the existence of which goes unrecognized under the terms of a given taxonomy.[p. 165]

Ofwel, als een voorstel niet volgens – mensen op posities van – heersend belang past, raakt het subiet verdrongen ... als het überhaupt aandacht kreeg:

[A]n anomaly may both pose danger to and be exposed to danger from the taxonomic order in which it is anomalous[. ...] The responses of taxonomic systems – or more properly, of those who construct, maintain, and deploy such systems – to those things they cannot classify and thereby constrain are many and varied. Anomalies can be ignored, ridiculed, distorted, or suppressed, these all being means whereby they are relegated to the margins and interstices of both a given classificatory system and of lived experience. [... D]efenders of a given paradigm struggle to maintain not only an intellectual construct, but also the privileges, positions, and prestige they enjoy while that construct (which may itself encode social hierarchy [...]) remains dominant.[pp. 165-166]

Het verwijt is uiteraard eenvoudig gemaakt, klopt, als tegensuggestie, dat het iemand met een verandersuggestie er louter om te doen is zèlf een machtiger positie te bezetten. Dat leidt de aandacht prompt af, vaak duurzaam, van argumenten vóór evenwichtiger verhoudingen voor/door maatschappelijk verkeer. Lincoln verklaart zijn

practice to be a form of resistance to[,] and an act of sabotage against, a tendentious taxonomy of knowledge and its legitimating discourses.[p. 172]

Dankzij enneadische semiotiek resp. subjectief situationisme is zulke kritiek begrijpelijker – althans, voor wie ervoor open staat – èn als opbouwend alternatief herkenbaar. Ipv vervanging van de ene door een andere hiërarchie gaat het wat mij betreft om facilitering van, nota bene ook nog eens veranderlijke, reële variëteit.

59.61

In een roman treden personages op. Als de schrijver vooral een gedachtestroom van een enkele hoofdpersoon beschrijft, heb ik gauw de neiging om de tekst als nauwelijks verhulde autobiografie te duiden. Zo'n stroom staat op z'n engels overigens bekend als interior monologue. Semiotisch vind ik ook daarvoor de aanduiding dialogue treffender. De toevoeging interior geeft – immers reeds overduidelijk – aan dat het dialoog niet inter- maar intrasubjectief verloopt. Qua dia- enneadische dynamiek bestaat er m.i. géén verschil, zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#).

Wat schreef ik ook alweer? Oh ja, in hoeverre is een roman – eigenlijk, wèlke dan ook – autobiografisch? Of wat doet het er eigenlijk toe? De portugese schrijver Fernando Pessoa (1888-1935) voert in **Das Buch der Unruhe** (Fischer, herdruk 1990) een assistent-boekhouder op, Bernardo Soares. Tijdens het leven van Pessoa werd in Portugal een dictatuur gevestigd. Commentaar op zgn vooraanstaande personen in politiek, bestuur & bedrijf is kennelijk echter tijdloos. De assistent-boekhouder gaat prat op zijn waarnemingsvermogen:

Das Recht zu leben und zu triumphieren erwirbt man heute fast durch die gleichen Verfahren, mit denen man die Einweisung in ein Irrenhaus erreicht: die Unfähigkeit zu denken, die Unmoral und die Übererregtheit.[p. 14]

Das Buch der Unruhe als duitstalige editie, vertaling en bewerking door G.H. Lind, telt 240, zeg maar, aantekeningen, dus zogenaamd van Soares. Naar verluidt duurde het tot 1982, totdat ze uit Pessoa's literaire nalatenschap tot oorspronkelijke portugese roman waren gebundeld; let wel, Pessoa heeft ze tussen 1913 en 1934 geschreven; de duitstalige versie verscheen voor het eerst in 1985. Hoe dan ook herken ik er nogal wat in van wat ik subjectief situationisme noem. En – naar omstandigheden bijbehorende gedragingen – van mijzelf?

Sicher ist indessen, daß der Autor dieser Zeilen [...] niemals nur eine einzige Persönlichkeit war[. p. 7] Jeder von uns ist mehrere, ist viele, ist ein Übermaß an Selbsten. [...] In der weitläufigen Kolonie unseres Seins gibt es Leute von mancherlei Art, die auf unterschiedliche Weise denken und fühlen.[p. 23]

Als passende methode voor subjectief situationisme gaat Metapatroon uit van onoverkomelijke beperking. Immers,

das Klassifizierbare [ist] unendlich[. p. 46] Die Welt besteht aus herausgehobenen Dinge und unterschiedlichen Kanten[. p. 176] Jedes Ding ist, je nachdem man es betrachtet, ein Wunder oder ein Hindernis, [...] ein Weg oder eine Sorge. Es auf immer verschiedene Weise betrachten heißt, es erneuern und durch sich selbst vervielfältigen.[p. 246]

Veranderlijke verbijzondering betreft, zo luidt mijn aanname, samenloop tussen subject en situatie. Dat kènt een subject steeds als gemotiveerd concept:

Alles, was vor sich geht, wo wir leben, geht in uns selber vor sich. Alles, was aufhört in unserem Gesichtsfeld, hört in uns selbst auf.[p. 52] Alles, was existiert, existiert möglicherweise, weil etwas anderes existiert. Nichts ist, alles koexistiert[. p. 115]

Wat zulke veranderlijkheid verbindt, is ònveranderlijk. Daarvoor komt echter slechts 'iets' in aanmerking dat ... niets is. Dat noem ik – daarom – nul-identiteit van object resp. subject. Pessoa laat Soares opmerken:

Heute habe ich etwas Absurdes und dennoch Richtiges wahrgenommen. Ich habe in einem inneren Blitzstrahl bemerkt, daß ich niemand bin.[p. 64] Und ich, wahrhaft ich, bin der Mittelpunkt, der dabei nicht vorhanden ist, es sei denn in einer Geometrie des Abgrunds; ich bin das Nichts, um das her diese Bewegung nur um des Kreisens willen kreist, ohne daß dieser Mittelpunkt vorhanden wäre, er sei denn weil ihn der ganze Kreis besitzt. [...] Daß man so etwas denken kann![p. 65]

Inderdaad, het begrip nul-identiteit is constraintuïtief, althans, voor wie blijft uitgaan van resp. mikken op zgn logisch atomisme. Als doorbraak volgens ànder paradigma, en daarbinnen is alles – pas – daardoor volstrekt logisch, maar voortaan zeg maar stelselmatig logisch, helpt nul-identiteit systematiek van resp. voor variëteit vestigen:

Ich habe Zeit gebraucht, um mich von dem [...] Irrtum zu überzeugen, in welchem ich mit mir lebe.[p. 125] Ich besitze von allem, was sich verändert, das, was immer das gleiche ist, von dem, was man tut, alles, und das heißt nichts.[p. 130] Ich bin ein abstrakter Mittelpunkt [...], der der Mannigfaltigkeit der Welt zugekehrt ist.[p. 148]

Voorts beschouw ik graag de semiotische enneade in verband met het

zwiespältigem Vergnügen [womit Soares denkt] an die künftige Möglichkeit einer Geographie unseres Bewußtsein von uns selbst.[p. 192]

De enneade telt drie dimensies, volgens een ietwat àndere, en geformaliseerde, ordening dan de veronderstelling dat

jedes Ding [...] der Schnittpunkt [ist] von drei Linien, und diese drei Linien machen die Sache aus: eine Quantität Materie, die Art wie wir sie interpretieren, und das Ambiente, in dem sie sich befindet.[pp. 266-267]

Als, zeg maar, bemiddelingslijn annex –moment omvat de enneade: teken. Nota bene, teken is triadisch volgens C.S. Peirce nog ongeleed. En materieel resp. feitelijk, dwz volgens een andere dimensie, geldt gedrag van een ob- c.q. subject. In samenloop van ob-/subject en situatie is gedrag specifiek. Ik vertaal Ambiente daarom met situatie. En nog een andere dimensie betreft interpretatie (lees ook: cognitie). Klopt,

[i]n diesen Überlegungen steckt [...] eine ganze Philosophie für jemanden, der die Kraft haben könnte, Schlußfolgerungen zu ziehen.[pp. 267-268]

Pessoa annex Soares voegt eraan toe:

Ich habe sie nicht, mir kommen nur vage Gedanken an logische Möglichkeiten[. p. 268]

Nou ja, het ging Pessoa ook niet om – uitwerking tot – een formele methode voor conceptuele modellering. Gelet op de kunstgreep met nul-identiteit, zeg ook maar de noodzakelijkheid van irrationaliteit als grondslag voor rationaliteit snijdt natuurlijk ook zijn bewering hout, dat

[d]ie Metaphysik [...] mir immer als eine verlängerte Form von latentem Wahnsinn erschienen [ist].[p. 268]

Dat verklaart de afzijdige levenshouding van Soares. Pessoa? Zo ver ben ik niet. Verderop maakt Soares bezwaar tegen totalitaire pretenties, en dàt kan ik volgen ..., zij het dat zoiets als infrastructuur voor evenwichtige verhoudingen voor en door maatschappelijk verkeer wel weer stelselmatig bemeten moet zijn, tja ... Ik deel zijn kritiek op een methode

die in der Abgeschlossenheit ihrer eigenen Regeln und Gesetze lebt[. p. 273] Wenn ich etwas hasse, ist es ein Reformierender. Ein Reformierender ist ein Mensch, der die oberflächlichen Übelstände der Welt erkennt und sich vornimmt, sie zu heilen, indem er sie fundamental verschlimmert.[p. 276]

Dat ziet de assistent-boekhouder toch maar scherp. Hij walgt van de

Anmaßung, die gewisse Menschen hegen[. p. 277]

Als de schrijver die Pessoa assistent-boekhouder Soares laat zijn, wijst hij op tegenstrijdig gedrag:

An diesen Meistern und Kennern [...] beeindruckt mich vor allem, daß sie, wenn sie schreiben, um uns ihre Geheimnisse mitzuteilen oder aufzudringen, allesamt schlecht schreiben. Mich beleidigt die Annahme, daß ein Mensch in der Lage sein soll, den

Teufel zu beherrschen und gleichzeitig außerstande, die portugiesische Sprache zu beherrschen. Warum sollte der Umgang mit den Dämonen leichter fallen als der Umgang mit der Grammatik? [...] Was gibt es in Dogma [...], was jemand daran hindern könnte, nicht einmal klar zu schreiben [...]?[p. 277]

Ik vrees dat het geheim nu net berust in onbegrijpelijk taalgebruik. Heersers zijn ook weer niet zó dom, dat zij opzettelijk de ballon doorprikken waarmee zij zich opgelaten houden (maar wel zo dom dat ze menen dat een eigen dikke huid helpt tegen neerstorting). Het is feitelijk maar een dun laagje dat ze voor neerstorten behoedt. Daarom bestrijden zij prompt en fel wie ze van een scherpe pen verdenken. Inmiddels weten ze, dat het volstaat om géén aandacht te schenken aan kritiek van enkele burgers, dus zolang ze ongeorganiseerd zijn. Destijds deed Pessoa er stellig verstandig aan om met zijn assistent-boekhouder uit de publiciteit te blijven. Ik loop geen gevaar met kritiek – zo ver verheven boven het reële maatschappelijk verkeer is vanuit een ballon de opbouwende hoofdzaak blijkbaar niet te herkennen – in de gevangenis te raken. Hoera voor vooruitgang!

59.62

Kijk, dat is nog eens plannen! :-) Als platform- annex commissielid staat o.a. een hoogleraar innovatie publieke sector vermeld. Juist daar moet je dus vroeg of laat langs. Dan maar zo gauw mogelijk, zou ik zeggen. (Want) dat is ook juist een kans. Het lijkt mij optimaal indien een ontmoeting gebeurt op voorspraak van het andere commissielid – nee, zeker geen toeval – dat wij vorige week spraken en die zich daarbij geïnteresseerd toonde – hij suggereerde immers zèlf al met zoveel woorden om een voorstel tot dat jou tot dusver onbekende platform voor innovatieve projecten te richten – in de, zeg maar, dynamische hoedanighedenbenadering inclusief maatschappelijke positionering van rechtspraak.

59.63

Waar(van) volgens mij totaal géén ondersteuning van zgn innovatie valt te verwachten, is het ministerie van BZK. Zoals je weet, stuurde ik minister Plasterk op 6 juli jl. een brief; zie aantekening 59.5 voor afschrift. Gedateerd op 5 september jl. trof ik gisteren bij terugkeer uit Duitsland een brief aan van de BZK-directeur Democratie en Burgerschap. Namens de minister, uiteraard, laat hij weten dat mijn

brief [...] onder de aandacht gebracht [is] van de bij dit onderwerp betrokken directies van mijn departement.

Voor die nota bene vanzelfsprekende, herstel, nietszeggende mededeling hebben 'ze' twee maanden min één dag nodig gehad. Op zelfs maar geen enkele manier is er sprake van een, zeg maar, inhoudelijk antwoord. Mede gelet op wat er in de tussentijd – al dan niet – gebeurde, is dat opmerkelijk. Want vrijwel onmiddellijk ná mijn brief van 6 juli kreeg ik van de directeur Concernondersteuning de namens-mededeling dat er binnen drie weken "antwoord" zou komen. Dat lukte echter niet, maar na die drie weken kreeg ik wèl een volgende mededeling, namens de minister opnieuw van de directeur Concernondersteuning, te weten dat een "goed antwoord [...] drie weken extra" zou vergen. Ook dát lukte niet, maar ditmaal kreeg ik geen bericht van verder uitstel. Zoals je ook weet, stuurde ik daarom op 29 augustus jl. nòg een brief aan Plasterk; afschrift biedt aantekening 59.46. Ik vermoed dat mijn tweede brief pas geleid heeft tot wat volgens BZK-norm kennelijk als een "goed antwoord" geldt. Waarom kan ik er niet aan wennen? Nee, naar mijn tweede brief wordt niet verwezen; zo lijkt het alsof ik 'm nooit schreef ... En die "betrokken

directies” mogen blijkbaar zelf uitmaken of ze er – tja, waarmee eigenlijk? – iets – tja, waarover gaat het dan nog? – mee doen. Ik vrees dat ik begrijp hoe het niet werkt ...

59.64

Tja, over strategie heb ik voor – een organisatie als – Ictu allerlei ideeën. Maar daar ben jij dus nu voor. :-) Gefeliciteerd met je nieuwe baan! Laat ajb weten indien je contact op prijs stelt.

59.65

In de begintijd van Ictu heb ik voorgesteld om vooral naar verband tussen projecten te kijken. Dat was vanuit een – ook weer – project met de naam Architectuur Elektronische Overheid alleszins voor de hand liggend, nietwaar? (Passende) samenhang is voor elke opdrachtgever goedkoper en kwalitatief beter, om nog maar te zwijgen van het nut voor de meeste daadwerkelijke gebruikers, te weten burgers en bedrijven. Verder is er uiteraard geen andere manier om adequate infrastructuur voor informatieverkeer op te zetten. Tja, dan moet je echter wel weten hoe je stelselmatig bemeten voorzieningen ontwerpt, enzovoort. De toenmalige Ictu-directeur verkoos echter positionering als een – wat feitelijk neerkomt op – uitzendbureau voor bemensing van aparte projecten. Herstel, bemiddelingsbureau, want voor die bemensing zette Ictu dan weer bijna uitsluitend medewerkers van commerciële organisaties in (met de waanzin van mantelpartijen van dien). Hij had gelijk, over waan gesproken, dat die positionering potentiële opdrachtgevers streelde: alsof alleen steeds hun project telde. Zo groeide Ictu weliswaar onstuimig, maar dat deed stagnatie resp. verspilling dus ook. Professioneel verantwoordelijk vond ik het niet. Er lijkt weinig veranderd. Ik hoop dat jou dat wel lukt. Afspraak? Ja, goed idee, “over een paar maanden” hoor ik graag dat ik me allang vergis over gebrek aan infrastructureel perspectief.

59.66

Nav zoveelste negatieve publiciteit kaartte jij een tijdje geleden de problematische informatievoorziening bij de Belastingdienst aan. Je handen jeuken ... Tja, als wij rechtspraak optimaal positioneren in de dynamiek van hoedanigheden in maatschappelijk verkeer, kan dat met belastingheffing enz. moeilijk anders lukken. Bijgevoegd stuur ik je de eerste ontwerpaflevering (van wat ik dus tot een reeks hoop te maken). Mocht het tot overleg met die hoogleraar innovatie publieke sector komen, dan hebben we zo nog meer argumenten (tenzij hij zgn atomisme aanhangt; dan kunnen we het vergeten).

Hoe moet het wèl met de Belastingdienst? Gaandeweg verkennend ontwerp ik een zgn conceptueel model. Als modelleermethode benut ik Metapatroon (engels: Metapattern). Wie methodische uitleg enz. zoekt, verwijs ik naar [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#).

Wat is eigenlijk de taak van de Belastingdienst? Voor herkenning van hoofdlijn(en) loont het aanvankelijk van buitenaf ernaar te kijken, dus zonder – last van – afleiding door uiteraard alleszins relevante details. Het idee is om te vermijden dat zulke details bepalend voor hoofdlijn(en) zijn (zoals vermoedelijk tot dusver – ook – bij/met de Belastingdienst gebeurt, met noodlottige fragmentatie van informatievoorziening c.q. voorzieningen voor informatieverkeer als gevolg).

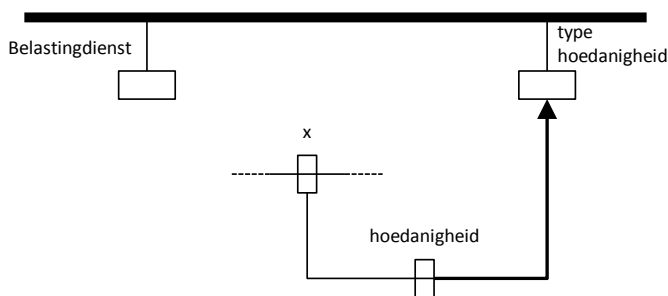
Volgens mij, hier dus om te beginnen opzettelijk als nogal onnozele ontwerper, heft de Belastingdienst, de naam zegt het al, belastingen. Dat doet de Belastingdienst

van allerlei deelnemers aan maatschappelijk verkeer. Zo'n vooralsnog onbepaalde deelnemer staat als x in figuur 1 aangeduid.

figuur 1

Belastingen zijn er echter in soorten en maten. De eventuele belastingplicht(en) van x is (zijn) allereerst nader bepaald door hoedanigheid/-heden waarin hij (lees overall ook: zij) maatschappelijk-verkeersdeelnemer is. De typering(en) van x wordt/-en daarbij ontleend aan een verzameling (verkeers)hoedanigheden; zie figuur 2.

figuur 2

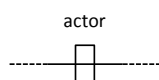
Op dit punt rijst – althans bij mij, en alweer voorbij is het met gespeelde onnozelheid – de vraag al, of de Belastingdienst wel zo bijzonder is. In allerlei hoedanigheden is iemand immers geld verschuldigd aan iemand anders in eveneens steeds een bepaalde hoedanigheid. In een winkel, bijvoorbeeld, betaalt de klant de winkelier voor wat hij koopt. Qua model zie ik geen verschil met een burger die de staat betaalt voor – de mogelijkheid van – gebruik van zgn infrastructuur. Of met een ouder die haar kind een geldbedrag schenkt, enzovoort. En zelfs wat belastingen betreft 'staat' de – nationale – Belastingdienst niet alleen. Op alle bestuurslagen heffen overheden belastingen. Daarom is het contraproductief om rondom zo'n enkele instelling, in dit geval de Belastingdienst, feitelijk een grens voor informatievoorziening annex –verkeer te trekken. Of al dan niet – betrokkenheid van – de Belastingdienst aan de orde is, blijkt modelmatig een ... detail. Nota bene, dat laat verschillende verantwoordelijkheden e.d. onverlet. Nogmaals, hier tellen conceptuele overeenkomsten en verschillen. Daarom verdient het aanbeveling vooralsnog te abstraheren van welke heffingsinstelling dan ook. Wat primair telt, is wat ik maar even het gewone maatschappelijke verkeer noem. Daarvan afgeleid is pas eventuele bemoeienis door o.a. de Belastingdienst structureel begrijpelijk te krijgen. Niet toevallig is er voor bedoelde dynamische hoedanighedenbenadering reeds een conceptueel model opgesteld, zie [Informatieverkeer op stelselschaal](#) met [Reële variëteit van deelnemers volgens hoedanigheden in informatieverkeer](#) voor korte toelichting. Wordt vervolgd.

59.67

Dit is de tweede aflevering van een ontwerpreeks. Zie aantekening 59.66 voor de eerste aflevering. Daarvan luidt de uitkomst, dat het weleens kortzichtig zou kunnen zijn om de Belastingdienst centraal te stellen voor verbetering van informatievoorziening voor en door zo'n organisatie. Wat 'ze' daar al dan niet doen, is immers grotendeels afgeleid. Klopt, dat gaat op voor elke organisatie. Stelselmatig opgevat is dat voor voorzieningen voor informatieverkeer ook logisch. Juist informatie doorkruist immers organisatorisch getrokken grenzen. Al helemaal voor overheidsinstellingen geldt, dat vrijwel alle informatie niet van de instelling in kwestie is, maar zogenaamd uitgevraagd, dwz afkomstig – en eigendom; zie [Manifest voor informatieverkeer](#) – van burgers en/of bedrijven.

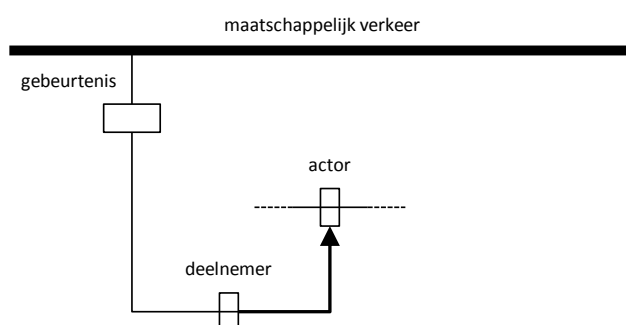
Ipv een of andere aparte organisatie staat maatschappelijk verkeer voorop. Welk specifiek gedrag deelnemers verkeersmatig al dan niet vertonen, hangt steeds nader af van hun respectievelijke hoedanigheden (zoals o.a. in aantekening 59.40 met literatuurverwijzing verklaard staat).

In het conceptuele model van [Informatieverkeer op stelselschaal](#) is voor een willekeurige hoedanigheid actor als noemer verondersteld. Figuur 3 – in deze reeks zijn de figuren dóórgenummerd – abstraheert van de dynamiek waaruit hoedanigheden voortkomen resp. waartoe ze leiden.

figuur 3

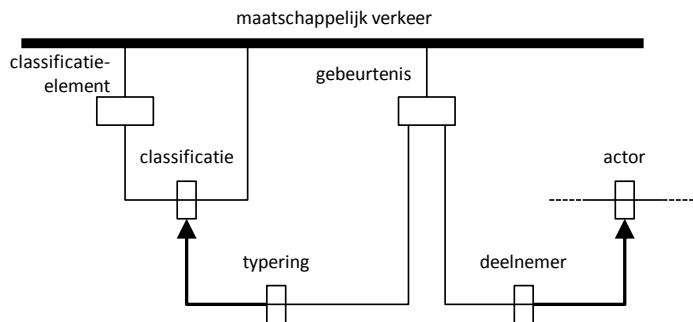
Een actor is een potentiële deelnemer aan gebeurtenissen (lees ook: verschijnselen). Het totale maatschappelijk verkeer wordt hier gedacht te 'bestaan' uit – zulke – gebeurtenissen. De betrokkenheid van een actor bij een gebeurtenis maakt hem – pas – tot deelnemer; zie figuur 4.

figuur 4

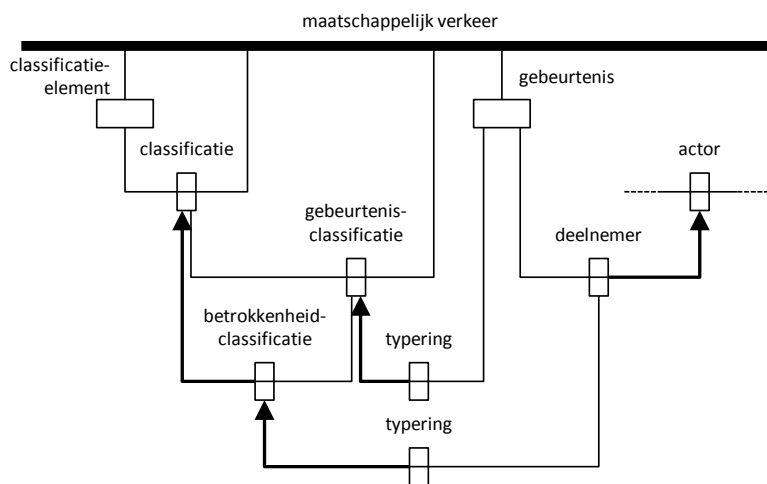
Een gebeurtenis valt op allerlei manieren te classificeren. In figuur 5 is een classificatiestelsel toegevoegd, alsmede de – eventuele – feitelijke classificatie(s) per gebeurtenis.

Overigens blijft over aanduidingen discussie principieel open. Volgens zgn logisch atomisme zijn we eraan gewend geraakt c.q. verwachten we, dat een naam absoluut geldig is. Volgens enneadische semiotiek is een naam echter slechts een onderdeel van een teken. Onlosmakelijk hoort er een context bij. Zo blijkt uit actor en gebeurtenis wat deelnemer als hun samenloop betekent. Nota bene, die relativiteit geldt voor elk knooppunt in een model à la [Metapatroon](#); met de dikke lijn als horizon is kunstmatig een grens gesteld.

figuur 5

Volgend op classificatie voor gebeurtenissen kunnen – eventuele – soorten van betrokkenheid voor deelnemers onderscheiden zijn. In figuur 6 is het classificatiestel aldus uitgebreid. Tevens is typering van betrokkenheid van een deelnemer opgenomen.

figuur 6

Ik wijs erop dat er in het model van figuur 6 twee knooppunten zijn met dezelfde ... naam: typering. De betekenissen verschillen echter eenduidig vanwege verschillende contexten. In het ene geval is het de typering van een gebeurtenis, in het andere de typering van de betrokkenheid – bij een gebeurtenis – van een deelnemer.

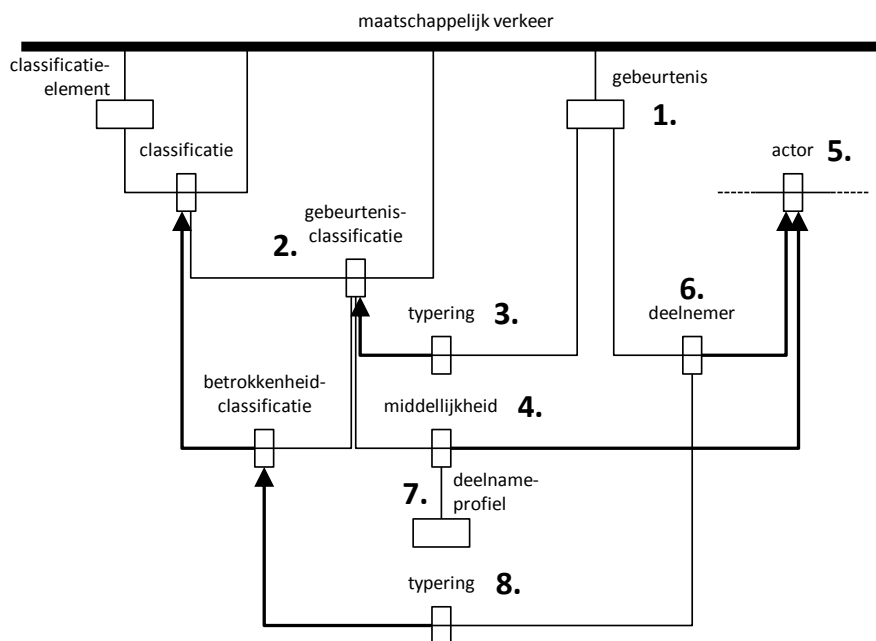
Voor wie vertrouwd is met [Informatieverkeer op stelselschaal](#) als model van dynamische hoedanigheden herkent voorts wellicht reeds de mogelijkheid om te 'spelen' met verbijzonderingen. Bijvoorbeeld, indien hoedanigheid annex actor als **potentiële** deelnemer minder gespecificeerd staat, moet typering van **actuele**

betrokkenheid méér gespecificeerd – kunnen – worden. Een opzet is optimaal flexibel door dergelijke keuzes open te laten. Ze kunnen dan steeds naar omstandigheden worden getroffen zònder structuuraanpassingen.

Wie zich een gebeurtenis voorstelt, herkent doorgaans slechts – wat ik hier noem – primaire of, nog beter gezegd, onmiddellijke deelnemers. Consument A koopt een brood van bakker B. (Meer) op de achtergrond kan echter tevens een secundaire c.q. middellijke deelnemer tellen. Zo van, voor de verkeersbeweging in kwestie, die gebeurtenis dus, benutten A en B infrastructuur, zeg ook maar algemeen beschikbare verkeersmiddelen. Voor dat gebruik voor die gebeurtenis kan de actor verantwoordelijk voor infrastructuur een bijdrage van de onmiddellijke deelnemers verlangen. Per gebeurtenis is bedoelde infrastructuur-actor dan een middellijke deelnemer.

Om meteen maar te benadrukken dat herontwerp uitloopt op een voorstel voor zgn stelselherziening merk ik op, dat gebruik van infrastructuur m.i. een passender heffingsgrondslag biedt dan o.a. toegevoegde waarde. Daarop ga ik hier echter niet verder in; voor alvast een aanzet, zeer beknopt, zie [Infrastructuurkunde](#).

Welke actor voor een gebeurtenis geldt als middellijke deelnemer kan variëren. Hier laat ik de soort gebeurtenis als criterium gelden. Daar hoort dan een profiel voor deelname bij, ofwel welke typering van betrokkenheid is voor daadwerkelijke gebeurtenissen van dat soort van toepassing op de middellijke deelnemer(s)? In figuur 7 is het model dienovereenkomstig verder uitgebreid.

figuur 7

In figuur 7 zijn nummers voor achtereenvolgende stappen opgenomen. Een gebeurtenis (1) wordt met een gebeurtenisclassificatie (2) getypeerd (3). Uit die classificatie (3) volgt via middellijkheid (4) welke actor (5) in aanmerking komt als secundaire/middellijke deelnemer aan de desbetreffende gebeurtenis (1). Die actor (5) wordt eveneens als deelnemer (6) geactualiseerd en op basis van wat het

deelnameprofiel (7) ervoor aangeeft vervolgens ook getypeerd (8).
Wordt vervolgd.

59.68

Ook en, wie weet, juist voor de rechtspraak blijkt de ontwerpreeks zeer nuttig. Er komt, althans, zo meen ik dat te herkennen, extra zicht op – het vestigen van – relevante relaties tussen hoedanigheden annex actoren. Aan deze derde aflevering gaan als eerdere afleveringen de aantekeningen 59.66 en 59.67 vooraf.

Stel volgens het model in figuur 7, zie daarvoor de vorige aflevering, dat actor A als koper en actor B als verkoper deelnemen aan een handelstransactie. Vanwege het type van de gebeurtenis, hier dus ruwweg aangeduid als handelstransactie, telt de Staat als aanvullende deelnemer.

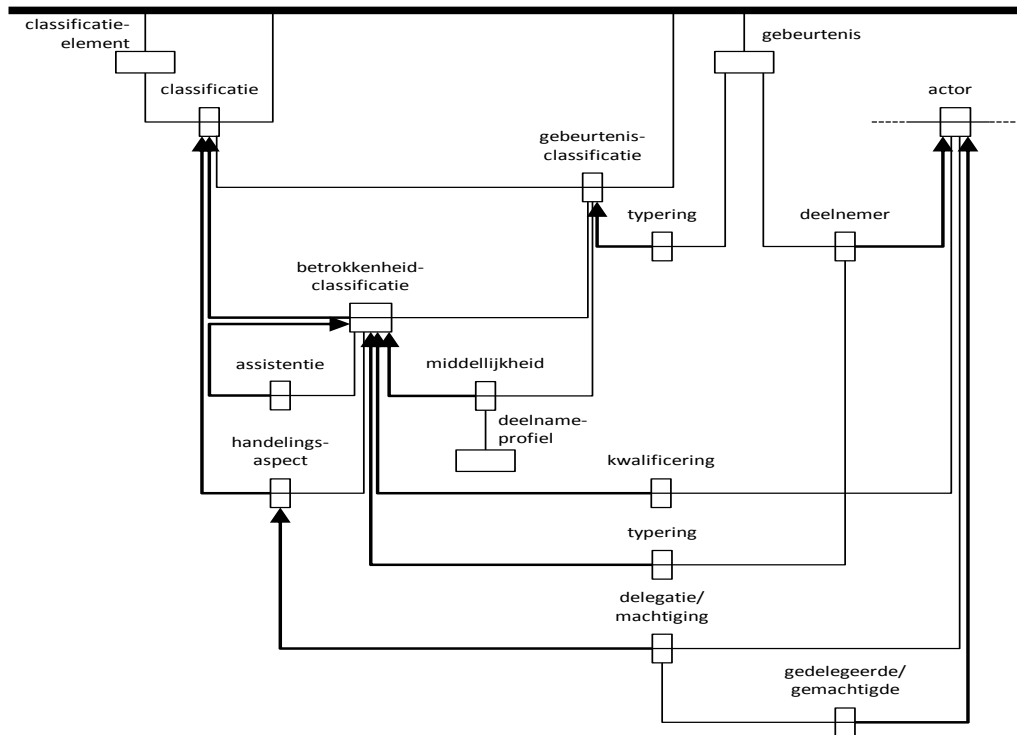
Vooruit, ik houd het nog op zgn belasting over de toegevoegde waarde (btw). Dat – financiële – aandeel verkrijgt de Staat. Door het type gebeurtenis is bepaald zowel welk netto aanschafbedrag A schuldig is aan B als welk btw-bedrag aan de Staat. Nee, het is stelling allang geen oorspronkelijk idee om eens uit te gaan van elektronische betaling. Waarom beheert B nog tijdelijk het feitelijk door A aan de Staat verschuldigde btw-bedrag, om het pas later aan de Staat te (door)betalen? Met een gelijktijdig tweeledige elektronische betaling door A kan ook btw-afdracht immers direct gebeuren, klaar (en heeft B er voor die gebeurtenis zelfs niets mee te maken). En voor de heffing is de – periodieke moeite van de – Belastingdienst dan niet meer nodig. Dat betekent echter niet dat allerlei problemen prompt zijn verdwenen. De gewijzigde opzet vergt nieuwe infrastructuur. Nota bene, die moet – vrijwel – foutloos functioneren (en de ‘staat’ van dienst is in dat opzicht tot dusver weinig florisant).

Modelmatig mag het trouwens niets uitmaken, wie voor dergelijke afdrachten optreedt als, zeg maar, staatskassier. Als dat de Belastingdienst blijft, ook goed. Vaak laat een, zeg ook maar even, formele deelnemer aan een gebeurtenis zich assisteren oid door een andere, maar gerelateerde actor. Dan heeft de Staat de ontvangst van btw-heffingen blijkbaar gedelegeerd aan de Belastingdienst. Wat op hetzelfde neerkomt, is dat de één de ander ertoe gemachtigd heeft. Op de schaal van maatschappelijk verkeer verschilt dat eventueel per aspect van betrokkenheid van een deelnemer. Hoe dat als uitbreiding van figuur 7 valt in te richten, toont – het model in – figuur 8 (waarbij maatschappelijk verkeer als horizon niet langer expliciet vermeld is).

Gaat dit model ook voor ingewikkelder verhoudingen op, bijvoorbeeld voor een rechtsgeding als gebeurtenis? Actor A daagt actor B voor de rechter. De rechter is dus de middellijke deelnemer aan die gebeurtenis. Voor het juridische handelingsaspect kunnen resp. moeten zowel eiser als gedaagde een actor machtigen (lees: advocaat). Op zijn beurt kan een individuele advocaat zijn maatschap, kantoor, of welke organisatie dan ook, machtigen om griffierecht te voldoen (waarbij het de vraag is of de aanduiding machtiging daarvoor zo gelukkig is, maar vooruit).

Wat de middellijkheid van de rechter betreft, klopt figuur 7 echter niet. Voor deelname als rechter aan een rechtsgeding komt niet één actor in aanmerking. Er is een aantal, zeg maar, potentiële rechters. Voor een bepaald rechtsgeding volgt daaruit aanwijzing van de actuele rechter(s). Voor welke betrokkenheid dan ook kan de kwalificering van een actor geregistreerd staan door een relatie met betrokkenheidsclassificatie, zoals figuur 8 eveneens aangeeft. Eén van de

aanknopingspunten voor middellijkheid wijzigt dienovereenkomstig. Wat kwalificering betreft kan een formele beroepsgroep aan de orde zijn. De vraag is dan of A zich – nog wel – direct tot zo'n specialist wendt, of feitelijk tot bijvoorbeeld zijn (lees overal ook: haar) zorgverzekeraar en aldus met die specialist als middellijke deelnemer aan de gebeurtenis. De certificeringseis kan overigens voor assistentie doorgezet zijn; dat komt in figuur 8 met een classificatie van deelbetrokkenheid tot uitdrukking. Bijvoorbeeld, tijdens een medische operatie moet een chirurg worden bijgestaan door een gediplomeerde medewerker, eventueel enzovoort.

figuur 8

Nogmaals, maak het ontwerpmodel zo algemeen denkbaar en aldus ontwikkelde voorzieningen voor maatschappelijk (informatie)verkeer zo algemeen en ruim bruikbaar mogelijk!

Let wel, het is in dit ontwerpstadium niet gezegd dat het model erkenning verdient, enzovoort. De status luidt: verkenning. Ofwel, doe een afwijkende veronderstelling – want méér volgens hetzelfde werkt blijkaar niet – en probeer zo consequent mogelijk te vervolgen waartoe dat leidt. Tot dusver heb ik geen belemmering kunnen ontdekken die onderhavige poging diskwalificeert. Uiteraard kan die nog komen. Maar zo'n figuur 8, wie begrijpt dat nog? Dat is inderdaad niet zo eenvoudig. Er hoort toelichting bij, en die staat hier dan ook. Met die toelichting èn zorgvuldige aandacht moet het allemaal redelijk te volgen zijn. Dat is heel iets anders, over specialisatie gesproken, dan zèlf in staat zijn zo'n model te ontwerpen. Verder is het bezwaar van moeilijkheidsgraad betrekkelijk. Want zo ontstaat eindelijk overzicht. Weliswaar zijn de talloze gangbare informatiesystemen èlk apart beschouwd niet zo ingewikkeld, nou ja, dat zouden ze niet mogen zijn, maar er valt zelfs onmogelijk samenhang productief te duiden. Daarom, dwz vanwege de reële verkeersschaal, moet het andersom. Stelselmatig ontwerp verdient voorrang. Eventuele modules laten zich

vervolgens pas beheersbaar aanwijzen.
Wordt vervolgd.

59.69

In eerste aanleg was ik de doorwerking van – het toegevoegde knooppunt, zie het model in aantekening 59.68 – kwalificering ‘vergeten.’ Met excuus voor de – vooralsnog stellig – kunstmatig voorkomende etiketteringen, welke actor(en) volgens middellijkheid deelnemen, laat zich niet a priori eenduidig bestemmen. Daarentegen is er een, zeg maar, beroepsgroep. En slechts de leden ervan komen in aanmerking voor bedoelde deelname.

59.70

Nav. nòg maar eens een krantenartikel, ditmaal **Waar gáát die ICO-hype eigenlijk over?** (in: **NRC Handelsblad**, katern **Economie**, p. 3), verklaar ik graag wat verder waarom ik geen voorstander, zelfs een tegenstander, ben van bitcoin(s) en verwante verschijnselen. Ik beschouw betalingsverkeer als aspect van maatschappelijk verkeer. (Ook) geld behoort daarom tot infrastructuur. En als infrastructuur is een integraal politiek-bestuurlijk verband onontbeerlijk om samenhang met àndere aspecten van maatschappelijk verkeer te borgen. Dat lukt inderdaad slechts ten dele, maar m.i. is er géén alternatief (en moeten ‘we’ natuurlijk wèl vooral de ‘organisatie’ ervan bijhouden). Zo vergt betalingsverkeer toezicht en handhaving ter bescherming van ‘onze’ belangen, en zo door naar rechtspraak, enzovoort. Dat zie ik bij een zgn bitcoin niet terug, integendeel. In de huidige opzet althans is dat een, zeg maar, neoliberale interventie. En parasitair door de valse schijn van apartheid. In een citaat is een “internetondernemer” er duidelijk over:

Ik doe het [...] puur voor kortetermijn-beleggingen. Als de waarde van een nieuwe valuta is verdubbeld of verdriedubbeld, stap ik er snel weer uit. Ik vrees dat veel projecten uiteindelijk waardeloos blijken te zijn.

Met het woord speculatie is dat zachtjes uitgedrukt. Wie zulke “nieuwe valuta” van hem koopt, tja, die had maar niet zo dom moeten zijn ... Het ontgaat me wat dat met evenwichtige, opbouwende maatschappelijke verhoudingen heeft te maken. Ondernijmend zelfs is dat, zoals het in het genoemde artikel staat, de desbetreffende

munten kunnen verhandeld worden [...] totaal buiten het zicht van welke regulerende instantie dan ook.

Ik beweer beslist niet, dat de “regulerende instantie[s]” in kwestie optimaal functioneren. Maar zònder dergelijke maatregelen hebben bedriegers het zelfs véél gemakkelijker:

Er zijn veel verhalen over oplichting en niet nagekomen beloften: dat is ook waar veel toezichthouders voor waarschuwen.

Tja, wie met waardeloos geworden bitcoins opgescheept zit, kan nergens verhaal halen. Wat is zo’n internal coin offering (ICO) anders dan een èxtra speculatieve aandelenuitgifte zònder zelfs maar borging door beurstoezicht? En waarmee koop je eigenlijk bitcoins? Precies, met traditioneel geld ... en een veelvoud ervan wil je er zsm voor terug, nietwaar? Genoemd artikel vermeldt, dat

Chinese toezichthouders [...] ICO’s in dat land [hebben verboden].

Voor zover ik kan nagaan, vind ik het een wijs besluit. Voor Nederland geldt voorlopig blijkbaar slechts

de vraag wat [...] toezichhouders tegen het fenomeen kunnen doen. [...] De Nederlandse AFM [...] waarschuwt al wel langer dat digitale munten en aanverwante projecten geen veilige belegging zijn.

Dat vind ik dus nog te oppervlakkig beschouwd. Wat eraan ontbreekt, is infrastructureel besef met – bevordering van – solidariteit van dien.

59.71

Met zijn column **Starre liefde voor modellen** (in: **NRC Handelsblad**, katern **Wetenschap**, p. 3, 16 september 2017) waarschuwt Jeroen Geurts tegen de trend dat

studenten steeds meer als technici [worden] opgeleid in plaats van als conceptuele denkers.

Hij bedoelt er kennelijk mee, dat technici hun modellen als werkelijkheid opvatten ipv als onvermijdelijk selectieve gedragsoriëntatie. Dat is inderdaad onverantwoord, gevaarlijk e.d. Die vergissing leidt geheid tot beleidsblunders. Hij geeft er echter nog geen blijk van te beseffen, dat het een kwestie van modelleren is en blijft om

rekening [te houden] met de individuele omstandigheden[, dwz met steeds] de unieke situatie[.]

Ja, inderdaad,

methodenpluriformiteit,

maar reële verschillen vertonen netzo reële samenhang. Wat doen we dáármee?! Dat vergt een extra techniek of, beter gezegd, methode, zeg ook maar een metamethode. Gedragsvariëteit resulteert immers uit, vooruit, methododynamiek. Dat is waarvoor ik [Metapatroon](#) (engels: Metapattern) ontwierp met de semiotische enneade als grondslag (lees ook: axioma's). Nota bene, die enneade wijst o.a. op principieel onderscheid tussen situatie en context. Over

versimpeld model

gesproken, ook Geurts gebruikt die termen nog als synoniemen, en mist dus de spanningsboog nota bene enneadisch inclusief motief. Althans in genoemde column komt hij met zo 'weinig' woorden feitelijk niet verder dan analytisch modelrelativisme, dus zonder wisselwerking met synthese. Dat lukt, al zeg ik het zelf, met Metapatroon alweer veel beter. Zoals Geurts over het verband van "specifieke context" (moet enneadisch zijn: situatie) met "passende onderzoeksmethode" opmerkt:

Dat lijkt onomstreden genoeg.

Tja, dat vind ik allang van subjectief situationisme resp. Metapatroon óók. Geurts houdt het helaas op

een rijk palet aan onderzoekstechnieken.

Dat klinkt genuanceerd, maar blijft onsamenhangend. Dat "palet" heeft op zijn beurt structuur nodig, waarbij omgekeerd die structuur (subjectief-)situationeel relevante methoden katalyseert. Ik zou zeggen, wie begrijpt dat nou niet? Nogmaals, ook Geurts lijkt nog geen idee ervan te hebben.

[Zie ook [aantekeningen 57.78 en 57.79](#).]

59.72

Toegegeven, volgend op jouw vermelding van De Blije B(ank) resp. URA als

munt(eenheid) heb ik enige voorlichting erover slechts summier bekeken, en er nog nauwelijks over nagedacht. Toch alvast in de gauwigheid vind ik tussen de regels door de bedoeling door-en-door politiek, en dáárvóór heb ik waardering. Het komt op mij over als mengsel van marxisme (arbeid als grondslag) en islam (geen rente). Op z'n minst spreekt ervoor, dat het inderdaad nogal wat anders is dan de zoveelste bitcoin ter viering van oerkapitalisme, met excessieve uitbuiting van dien. Ik haast me eraan toe te voegen, dat ik over zowel marxisme als islam weinig weet. Trouwens, over kapitalisme ook niet veel. Zoals Wim T. Schippers zijn figuur Sjef van Oekel (tenorzanger/acteur Dolf Brouwers) liet zeggen, "Ik ben ook maar een boerelul."

Au fond gaat het onveranderd om verandering van menselijke houding c.q. evenwichtiger verhoudingen. In het voorlichtingsmateriaal dat ik las, komt vaak het woord "rendement" voor. Wat betekent het daar? Wat ik zou kunnen volgen, is dat 'onze' inleg dient voor infrastructurele werken waarvan 'we' als deelnemers aan maatschappelijk verkeer allemaal ' profiteren.' Het verschil met belastingheffing zou dan vooral zijn, denk ik zo, dat je bij De Blije B. je URA's kunt opvragen om zèlf te besteden bij iemand met eveneens een URA-rekening. Maar kan die B(ank) dat geld eigenlijk wel uitkeren, indien het aan een investering is besteed en er nooit een negatieve kasreserve op nahoudt? Oh, ik snap het, je krijgt geen URA's in handen. De B(ank) schrijft ze van de ene naar een andere URA-rekening(houder) over. Waar zijn intussen je euro's gebleven? Kan je er strikt voor jezelf dan niet netzo naar fluiten als naar betaalde belasting? Daar kan ik prima mee leven, met belasting betalen, bedoel ik, zolang ik dat geld overwegend goed besteed vind (en ik erken dat infrastructurele activiteiten onmogelijk c.q zelfs ongewenst zijn per individu). Met een, zeg maar, karakteristieke munteenheid kunnen voorstanders zich stellig herkenbaarder identificeren met een verwante mentaliteit annex (sub)cultuur. Zgn belevingseconomie, hoera. Je blijft er echter euro's voor nodig hebben. Het principiële verschil met zoiets als een, vooruit, ideëlere gedragscode onder handhaving van de euro zie ik daarom niet.

Ik zal het wederom wel niet goed begrijpen, maar m.i. zijn nut èn noodzaak van een munteenheid er vooral in gelegen dat de gebruikers ervan onlosmakelijk tevens – potentiële – gebruikers zijn van overige infrastructurele voorzieningen. Omdat we zo vertrouwd met dat verband zijn, er als het ware vanzelfsprekend op rekenen, raken we er maar moeilijk van bewust.

In het huidige samenlevingsstadium is infrastructuur grotendeels per staat, dwz nationaal, geregeld. Waarmee 'we' alweer enkele eeuwen worstelen is de internationale schaal van verkeer. Zelfs aan de euro kan je nota bene afzien, dat overheersing van monetair aspect maatschappelijk tekort schiet. Samenhang vergt tegenwoordig nu eenmaal expliciete politiek. Of – als vòlgend stadium – er daadwerkelijk Europese politiek komt, is nog maar de vraag. Het lijkt mij evident dat de allang feitelijke verkeersintegratie politieke integratie behoeft. Wie klaagt over verlies aan zelfbeschikking, beseft kennelijk niet hoe weinig invloed z/hij allang heeft. Wellicht lucht een protest tegen overkoepelend verband even op, maar het is een futiele oprisping.

Het lijkt me al met al een illusie, als je mij dit onbehouwen oordeel veroorlooft, :-) dat zo'n munteenheid als URA de euro vervangt. Want zodra zij die noodzakelijkerwijs (!) infrastructurele functie verkrijgt, kàn zij onmogelijk iets anders zijn dan netzo borgend. Wat zijn we ermee opgeschoten? Nogmaals, het zijn de ontwrichtende

effecten die we moeten bestrijden. Het gaat volgens mij dus principieel om die functie, en daar leidt een zoveelste munteenheid-in-infrastructureel-isolement eerder van af dan dat zij verbetering bevordert. Tegelijk begrijp ik uiteraard dat je zo'n 'goed doel' steunt. Het zou mij echter verrassen als de bankvergunning er komt (en het woord "bank" voluit in de naam mag verschijnen). Interessant is dan de motivatie van af- of toewijzing van de aanvraag. Op z'n minst zou dat aanleiding moeten zijn om regulering van bestaande financiële instellingen infrastructureel evenwichtiger te maken. Dat zal echter – ook – wel niet ...

59.73

Zeg je nu met zoveel woorden, "er is absoluut geen ruimte voor werkelijke vernieuwingen[, ofwel] werk ebt weg [langs] trefzekere paden richting afgrond," dat de organisatie waar je – nog – een baan hebt vroeg of laat, wellicht zelfs binnenkort, door een ander bedrijf wordt overgenomen?

59.74

Ter verkenning werk ik aan nog maar eens een ontwerpreeks, dus een poging tot conceptuele modellen met voortschrijdende dekking, ditmaal nav van zoveelste negatieve publiciteit over Belastingdienst. Ik vind het opnieuw verbluffend hoe snel, en veelbelovend, die reeks vordert volgens verkeersoriëntatie. Het is in dit geval dus de truc om aanvankelijk vooral géén model van zoiets als interne processen van zo'n organisatie op te – willen – stellen. Wat – ook – de Belastingdienst 'doet,' betreft altijd maatschappelijke gebeurtenissen. Daarom is het 'logisch' om met modellering van zulke gebeurtenissen te beginnen. Die ruimste schaal dwingt tot veralgemenisering, waardoor het model zowel compact als flexibel uitvalt. Pas vervolgens kan de bemoeienis van de Belastingdienst erop worden geënt. Dat blijkt eveneens vergaand te veralgemeniseren, zodat het resulterende model veel ruimer relevant blijft. O.a. wat de Belastingdienst 'doet,' laat zich faciliteren door parameterisering van variabelen.

Inderdaad, het probleem met zo'n algemeen(st) geldig model is dat een specifieke opdrachtgever zich er niet onmiddellijk in kan herkennen. En wanneer z/hij het na enige uitleg begrijpt, wijst z/hij het af. Z/hij is toch gekke Henkie?! Moet ik soms betalen voor wat iemand anders dan voor niets krijgt? Dat ga ik niet doen. Dan helpt het niet om te verklaren, dat algemeen opgezette voorzieningen veel goedkoper e.d. zijn dan specifieke. Enfin, ook deze ontwerpreeks is dus maar een vingeroefening met Metapatroon.

59.75

Wat volgt is aflevering 4 in een ontwerpreeks. Eerdere afleveringen zijn als aantekening 59.66, 59.67 resp. 59.68 beschikbaar. Ik blijf het zo kort mogelijk door de bocht proberen. :-) Kan je 't nog volgen? Ik ben de eerste die toegeeft, dat ik in het streven naar compacte flexibiliteit een flater geslagen kan hebben. Maar mocht het tot dusver opgestelde model tegen redelijke kritiek bestand blijken, dan hebben we meteen ook een alom bruikbare aanzet.

Om samenhang optimaal te dienen kan, herstel, moet een modelleur het zich juist tijdens verkennend ontwerp veroorloven om gangbare facilitaire praktijk(en) niet zo serieus te nemen. Dan betreft het model zoiets als geïdealiseerde praktijk (om wellicht vervolgens te besluiten dat 'we' het op die manier zeker niet wensen, bijvoorbeeld omdat het met aldus gereguleerd informatieverkeer op een politiestaat zou uitdraaien). In een eerdere aflevering heb ik reeds geopperd, beslist niet

origineel, dat betalingsverkeer (!) in het kader van gebeurtenissen elektronisch (lees ook: digitaal) verloopt. Ik voeg er netzo verkennend hier de veronderstelling aan toe, dat de classificatie van gebeurtenissen dekkend is (en dus op structureel veranderend maatschappelijk verkeer afgestemd gehouden wordt).

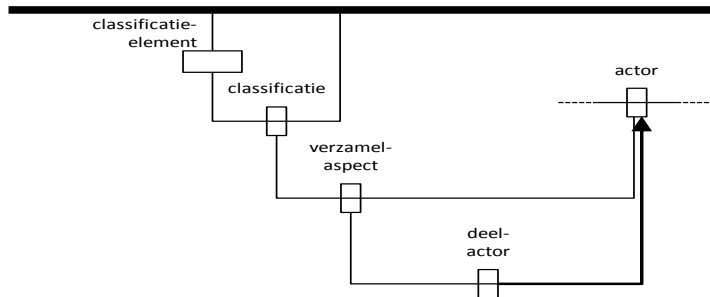
Maar zijn 'we' er dan met het model in figuur 8 al vergaand voor – onder andere – de Belastingdienst? We kunnen toch 'gewoon' alle belastingplichten inventariseren? Eén of meer van die concrete plichten brengen we dan 'onder' bij een bepaalde gebeurtenisclassificatie. Neem, en opnieuw kom ik met een stellig gebrekkige aanduiding, werk-in-loondienst. Actor A is werknemer, actor B werkgever. Voor – het aspect van – de periodieke verloning is de Staat middellijke deelnemer. Klopt, tweeledige betaling geldt hiervoor allang. De werkgever betaalt de loonheffing direct aan de Staat (waarvoor de Belastingdienst 'slechts' als kassier dient), terwijl de werknemer het netto loon ontvangt. Als we dat beginsel van afdracht per gebeurtenis nu eens algemeen, vooruit, steeds algemener toepassen, wordt daardoor dan de taak van de Belastingdienst niet alsmaar geringer? Let wel, zulke gebeurtenis-specifieke – in het Engels klinkt het toch wat haalbaarder: event-based – afrekening tussen betrokken deelnemers voorziet niet alleen in (overheids)heffingen, maar omgekeerd tevens in (overheids)subsidies. Modelmatig behoort het rekenteken van een bedrag er niet toe te doen.

Nee, op die manier zijn 'we' er m.i. niet, nog afgezien van haalbaarheid c.q. wenselijkheid van gestelde voorwaarden (dekkende digitale facilitering van relevante gebeurtenissen). Vooralsnog ding ik met het oog op samenhang op de voorwaarden echter niet af. Wat klopt er, zeg maar, principiëler nog niet? In verband met soorten gebeurtenissen zit 'm dat – onder meer? – in de meervoudigheid van hoedanigheden en hun onderlinge afhankelijkheid. Als vereenvoudigd geval wijs ik wederom op rechtspraak. Een partij in een rechtsgeding heeft recht op gesubsidieerde rechtsbijstand indien zij een gestelde inkomens- en/of vermogensgrens niet overschrijdt. Voorlopig beperk ik me hier tot inkomen. De hoedanigheid waarin een actor deelneemt aan een rechtsgeding hoeft echter niet dezelfde hoedanigheid te zijn als waarin/-mee hij via – deelname aan – andere maatschappelijke gebeurtenissen inkomen verwerft. Voorts kunnen er allerlei verschillende hoedanigheden voor inkomen van 'iemand.' En dan zijn er nog talloze soorten van – financieel gewaardeerd – inkomen. Het is de opgave van stelselmatig modelleren om dergelijke reële verschillen te expliciteren. Anders valt de netzo reële variëteit van maatschappelijk verkeer infrastructureel onmogelijk te faciliteren. Het soort inkomen waarop voor eventuele rechtsbijstandssubsidie getoetst wordt, is wat telt voor belastingheffing voor particulieren. Het ligt voor de hand om die hoedanigheid te verbijzonderen. Dat kan beginnen met een natuurlijk persoon tot actor te verklaren. En de Staat der Nederlanden is eveneens een actor. Een verdere actor is dan bepaald door de rol van belastingplichtige van de natuurlijk persoon in kwestie bij de Staat.

Ook weer algeme(e)n(er) kan een concrete actor door verwijzing naar een classificatie bestempeld zijn als – zoiets als – verzamelactor. Van een actor die aan een rechtsgeding deelneemt, kan dan worden nagegaan tot welke verzamelactor voor belangheffing hij 'behoort.' En vervolgens kunnen vanuit de desbetreffende verzamelactor alle ertoe behorende actoren, mits geregistreerd, uiteraard, op een rijtje verschijnen. Figuur 9 laat slechts de uitbreiding rondom actor zien.

Voor vermogenstoets gaat dit – dan uiteraard – óók op, enzovoort. Maar wanneer

dergelijke toetsen adequaat gefaciliteerd worden voor kortingen, subsidies, toeslagen en ga zo maar door, wordt feitelijk steeds mededeling gedaan over heffing van inkomens- c.q. vermogensbelasting van een actor. Dus ook voor de Belastingdienst is hiermee op hoofdlijn het conceptuele model af, vooruit, in concept. Ofwel, wie haalt het onderuit? Op serieuze suggesties volgt zsm reactie.

figuur 9

Een nuttige modelleeroefening bestaat eruit om na te gaan of de uitbreiding volgens figuur 9 nodig is. Kan het model van figuur 8 soms óók voor bedoelde verzameling dienen? Dat lukt bijvoorbeeld door zo'n verzameling als gebeurtenis te beschouwen met – minstens – twee soorten van betrokkenheid. Volgens de ene soort is de 'aangesloten' deelnemer dan de verzamelactor, terwijl volgens de andere soort één of meer deelactoren 'aangesloten' zijn.

Over het algemeen verdient een model dat variëteit faciliteert door parameterisering – sterk – de voorkeur boven een model waarin verschillen met 'eigen' variabelen tot uitdrukking – moeten – komen. Zo is het de vraag of voor inkomen en vermogen verschillende variabelen (lees ook: knooppunten in een model) nodig zijn.

Veronderstel ter verkenning nog steeds, dat betalingen allemaal digitaal verlopen, en geregistreerd staan voor eventuele, nota bene geautoriseerde, rapportage. Uit de mutaties onder de noemer van inkomen volgt dan – de stand van – het vermogen op enig tijdstip. Of omgekeerd leiden mutaties van het vermogen tot het inkomen, positief dan wel negatief, tijdens de gepeilde periode.

Wordt vervolgd.

59.76

In eerdere afleveringen van deze ontwerpreeks, zie daarvoor aantekeningen 59.66, 59.67, 59.68 en 59.75, is reeds enkele malen een verstrekkende veronderstelling gedaan. Ik herhaal: sociale gebeurtenissen, dwz in maatschappelijk verkeer resp. publiek domein, zijn stelselmatig digitaal gefaciliteerd. Die – vooralsnog? – radicale insteek is bedoeld om de hoofdlijn voor ontwerp enz. van voorzieningen voor informatieverkeer strakker te herkennen.

Aan gedigitaliseerd informatieverkeer, zeg ook o.a. maar elektronische communicatie, al helemaal zolang de boodschap met louter letters en/of cijfers vormgegeven is, ontbreekt echter veel van waarop deelnemers voor contact kunnen vertrouwen als zij elkaar als het ware onmiddellijk zien, horen, enzovoort. In zgn persoonlijk contact blijft veel impliciet. Of, op z'n enneadisch beter gezegd, doorgaans is er onuitgesproken een rijke context. Context is principieel onontbeerlijk voor interpretatie. Duiding vergt immers een zo compleet mogelijk teken, en volgens enneadische semiotiek is dat de configuratie van signatuur en context. Daarbij is signatuur wat vaak ten onrechte als nodig en voldoende teken opgevat wordt. Maar

wat gebeurt er, wanneer van benodigde context door reductie feitelijk niets overblijft? Prompt is interpretatie problematisch.

Toen informatiesystemen op basis van digitale technologieën noodzakelijkerwijs nog strikt apart van elkaar functioneerden, manifesteerde dat probleem zich niet. Want de apartheid van een informatiesysteem biedt als het ware, en onveranderd grotendeels impliciet, relevante context. Maar zodra iemand dankzij digitale communicatietechnologieën met één en hetzelfde middel aansluiting heeft op van alles en nog wat, moet er op een andere manier in relevante context worden voorzien, en wel expliciet! En dat is de crux van [Metapatroon](#). Stelselmatige modellering, dus grenzeloos mikkend op verschillen en samenhang ertussen met nota bene veranderlijkheid van dien, vergt een kwalitatief andere methode dan toereikend is voor steeds een enkele, apart gehouden zgn toepassing.

Voor routinematige gebeurtenissen zijn deelnemers zich vrijwel nooit ervan bewust, dat zij over en weer een passende hoedanigheid aangenomen hebben. We leren meervoud en afwisseling ertussen beheersen door opvoeding en –leiding (zoals we ons algemener in/voor alledaags gedrag niet of nauwelijks van via context van situatie bewust zijn). Indien de culturele annex sociale achtergronden van betrokkenen voldoende overlappen, kan de ene deelnemer voor het bekend stellen van zijn hoedanigheid in kwestie vooral met context volstaan, vice versa. Dat is overwegend enscenering. Een ‘sprekend’ voorbeeld is een uniform, maar ook – keuze van – dialect, enzovoort, enzovoort.

Zodra de ene deelnemer de andere echter niet kan zien, horen e.d., beschikt hij domweg niet over dergelijke aanwijzingen. Afhankelijk van de te faciliteren gebeurtenis maakt het beperkte(re) medium explicitering van hoedanigheden noodzakelijk. Zie ook de paragraaf **Gevarieerde identificatiebehoeften** in [Informatieverkeer in publiek domein: schetsboek over architectuur en ontwikkelpaden voor de elektronische overheid](#) (Ictu/programma Architectuur Elektronische Overheid, 2004, pp. 62-64). De dynamiek van – maatschappelijke – hoedanigheden staat gemodelleerd in [Informatieverkeer op stelselschaal](#). De detaillering van hoedanigheden moet bepaald zijn, heel praktisch, door de – uiteraard ook weer veranderlijke – behoefte aan proactieve autorisatie resp. reactieve controle (met reconstrueerbaarheid van verloop als voorwaarde). Inclusief noodzakelijkerwijs vergaand expliciete context vanwege, zeg maar, expressieve armoede van digitale (communicatie)technologieën, gaat die detaillering véél verder dan ‘redelijk’ lijkt voor wie uitgaat van contact met oog- en/of oorcontact. Sterker nog, de borging van veranderlijke hoedanighedenvariëteit voor autorisatie (en controle) verdient voorrang voor infrastructuur voor informatieverkeer. De verdere inrichting van infrastructuur behoeft er nog ‘slechts’ op te worden geënt, zoals het verdere gebouw op een degelijk fundament. [Informatieverkeer op stelselschaal](#) toont dat het fundament voor digitale infrastructuur inderdaad nogal ingewikkeld is. Maar juist dankzij die variëteitsvoorziening is het model hier in figuur 8 zeer beknopt. Neem figuur 8 op in [Informatieverkeer op stelselschaal](#), zoals alle modellen in deze reeks overigens veronderstellen, en voilà, dynamiek van rijk geschakeerd maatschappelijk (informatie)verkeer laat zich stelselmatig faciliteren.

Hierboven staat benadrukt, dat digitalisering van communicatie noodzaakt tot een kwalitatief andere houding ter borging van samenhang. Voorheen was de technologie in kwestie slechts geschikt voor aparte informatiesystemen. In die omstandigheden is het, zeg maar, logisch om eventuele overdracht van informatie

van het ene naar een ander systeem netzo apart in te richten, enzovoort. Het idee van zulke informatieverzameling was om elk informatiesysteem vervolgens voor zijn verwerkingsopgaven zelfvoorzienend te laten zijn. De noodzaak tot apartheid van informatiesysteem bestaat echter – allang – niet meer. Voor een kritische analyse plus aanbevelingen voor synthese, zie o.a. [Stelselmatige semantiek door Suwinet](#) (Bureau Forum Standaardisatie, 2008). Onder voorwaarden van betrouwbare overdracht van digitale signalen en autorisatie is verveelvoudiging (lees ook: kopiëring) van informatie voor talloze aparte informatiesystemen achterhaald. Naar – geautoriseerde – behoefte kan gericht worden geput uit een stelsel informatieverzamelingen (lees ook: registers). Dat geldt dan ook voor – een organisatie als – de Belastingdienst. Zulke grootverzamelaars voor eigen taken zijn inmiddels overbodig. Duplicatie van informatie is ondoelmatig. In eerste aanleg geldt dat het veelvoud van afschriften voor allerlei (uitvoerings)organisaties. Vervolgens is er de zorg om een kopie in overeenstemming met oorspronkelijke informatie, dwz de bron, te houden, met dan weer risico van gebruik van achterhaalde informatie, enzovoort. Van oudsher bestaat een voorziening om (bron)informatie toegankelijk te maken en houden voor gevarieerde gebruikers: archief. Dus het enige dat ik met [Pentas politica](#) gedaan heb, is om de status van archief formeel herkenbaarder voor te stellen: registermacht. Voor nauw verwante overwegingen, zie ook [Manifest voor informatieverkeer](#). Let wel, volgens mij beheert de zgn registermacht niet een gecentraliseerde informatieverzameling, maar een federatief registerstelsel. Daarmee strookt tot dusver de opzet van zgn basisregistraties echter nog niet; zie opbouwende kritiek in o.a. [Willen de èchte basisregistraties...?](#) en [Stelselmatige oriëntatie op meervoudig informatiegebruik](#). Daarentegen in een stelselmatig adequate opzet heeft o.a. de Belastingdienst – nagenoeg – géén registers in eigen beheer. Zodra zo'n (uitvoerings)dienst daarvoor op de registermacht kan vertrouwen, kan zij zich voor allerlei maatschappelijke gebeurtenissen concentreren op het leveren van de uitslag van inkomens- resp. vermogenstoets. Dat staat met zoveel woorden al in [Stelselmatige semantiek door Suwinet](#), zie aldaar de paragrafen **15. Apart accent op vermogenstoets** en **22. Ook apart accent op inkomenstoets**. Ook in het model van [Oefenschema: basisregistraties enz.](#) (Bureau Forum Standaardisatie, 2008) zijn dienovereenkomstige verbijzonderingen opgenomen. De functie als (deel)kassier van overheid kan voor dergelijke organisaties eveneens vervallen. Het relevante gedeelte van het (de) register(s) van de kassier behoort immers ook tot het registerstelsel onder beheer van de registermacht. Waartoe, in dit geval, de Belastingdienst geautoriseerd is, kan zij inzien. Wordt vervolgd.

59.77

Jij stelt dat “reizen naar de VS [...] met de huidige president sowieso lastiger geworden [is].” In **Das Buch der Unruhe**, de Duitstalige editie van een postuum verschenen roman van de Portugese schrijver Fernando Pessoa, las ik onlangs de volgende kenschets. Let wel, Pessoa stierf in 1935. Zgn leiders, zo geef ik hier kortaf weer wat hij schreef, vertonen gedrag waarvoor mensen gewoonlijk in het gekkenhuis worden opgenomen. Voor de ene (regerings)leider geldt dat natuurlijk nòg sterker dan voor een andere, en voor sommigen juist helemaal niet. Een land geregeerd door wie Pessoa bedoelt, kan ik inderdaad maar beter mijden. Wat een morele luxe toch, om burger van een land te zijn dat er niet of nauwelijks toe doet,

dwz zonder al te veel onuitstaanbare gekkigheid (waarvoor ik dan wel gebrek aan visie op de koop moet nemen). Je kunt niet àlles hebben ...

59.78

Hmm, ik betwijfel of het om “tegenkrachten” gaat in de zin van daadwerkelijk effect. Zoals je weet, probeer ik alweer decennia ‘de wereld te overtuigen,’ nou ja, ergens een praktisch beginnetje zou ik al prachtig vinden, van nut & noodzaak van een stelselmatige(r) modelleermethode. De overheersende reactie is en blijft: Geef domweg geen enkel blijk van aandacht. (Ook) spot helpt dan niet. (Want) wie ergens de spot mee drijft, toegegeven, ik kan het vaak niet laten, bevestigt in het, zeg maar, postmoderne milieu van aandachtmanipulatie slechts zijn/haar eigen machteloosheid ... tenzij je al macht hebt, tja, waarom zou je dan nog spotten? En iemand zonder zelfs maar een sprankje van gevoel voor humor neemt bedoelde spot nog eens èxtra serieus, met escalatie van dien. Dan kan je zeggen, dat iemand zich op die manier ècht belachelijk, onmogelijk enzovoort maakt waartoe spot toch maar mooi heeft bijgedragen. Het risico is echter, dat vernietiging van alles en nog wat in gang gezet wordt (zoals Erasmus al m.i. overtuigend beredeneerde in zijn pamflet **De klacht van de Vrede**). Het zou weleens de meest wijze koers kunnen zijn om de waan van zo iemand juist te strelen waardoor z/hij prompt bevestiging krijgt (en er dus niet naar gaat zoeken) – maar intussen de draadjes onder de rode knop e.d. lès te maken – en hopen dat burgers intussen voldoende beseffen dat herverkiezing geen pas geeft. (Vooralsintussen) als het om de VS gaat, lijkt mij de uitkomst overigens onzeker.

59.79

Ik weet niet wat ik er méér mee kan dan er een zoveelste aantekening aan wijden. Zoals ook Bas Heijne, in dit geval als columnist, nog maar weer eens stelt,

het gaat om diversiteit. Diversiteit is waar de samenleving aan moet wennen. (**NRC Handelsblad**, 23 september 2017, p. 2).

Wat verderop in dezelfde editie geeft Tom-Jan Meeus m.i. een verklaring voor kortzichtig beleid enz. met zijn column **De Haagse ziekte om openheid te veinzen en beslotenheid te eisen** (p. 19). Zo kreeg ik een “goed antwoord” aangekondigd op mijn brief dd. 6 juli 2017 aan de minister van BZK, zie aantekening 59.5 voor afschrift, maar moet het kennelijk doen, nota bene pas nadat ik nòg een brief, zie aantekening 59.46 voor afschrift, stuurde toen enig antwoord uitbleef, met de mededeling dat “de bij dit onderwerp betrokken directies” – welke zijn dat dan – mijn brief – tja, welke van de twee, alleen de eerste, of toch allebei? – doorgestuurd kregen. Moet dat, na pakweg twee maanden, voor “goed antwoord” doorgaan? Is daarmee de – willekeurige? – procedure reeds formeel gevolgd, en dus in één moeite door de inhoud behandeld door total(itair)e veronachtzaming ervan? (Want) verder vernam ik nog steeds niets. Meeus wijst op

[e]en angst voor de buitenwereld die in essentie een angst voor andere feiten, opvattingen en analyses inhoudt. Voor ideeëncompetitie die hen kracht zou geven in plaats van zwakte: die hen gezag zou toekennen in plaats van de schroom die zij nu verspreiden.

Mee eens, maar Meeus zou op zijn beurt weleens door dezelfde angst – of is arrogantie een juistere typering? – bevangen kunnen zijn. (Want) op emailberichten die ik hem stuurde, in eerste aanleg via de zgn ombudsman van **NRC Handelsblad**, zie [aantekeningen 57.21 en 57.30](#) voor afschriften, kreeg ik überhaupt geen antwoord.

59.80

Informatieverkeer is een aspect van maatschappelijk verkeer, zelfs karakteristiek ervoor. Wie het daarmee òneens is, moet het niet alleen zomaar zeggen, of anderszins blijk van louter afkeuring geven, maar tevens grondig verklaren waarom informatieverkeer kennelijk volkomen lòs staat van maatschappelijk verkeer. Het blijft stil ...

Er is dus àlle reden om reële variëteit van maatschappelijk verkeer fùndamenteel maatgevend te beschouwen voor passende infrastructuur voor informatieverkeer. Voor dergelijke reële variëteit zijn zgn rolpatronen kenmerkend. In zowat elke sociologische tekst staat dat vrijwel meteen benadrukt, inderdaad, ook in **Samenlevingen, Inleiding in de sociologie** (samenstellers N. Wilterdink en B. van Heerikhuizen, Wolters-Noordhoff, zesde druk, 2007). Waarom blijft vrijwel iedereen er voor informatieverkeer desondanks van uitgaan, dat verbijzonderde hoedanigheden niet tellen, of hoogstens van sterk òndergeschikt belang zijn? Wilterink stelt het zó:

In sterker gedifferentieerde samenlevingen [...] hebben sociale betrekkingen veel meer een specifiek [...] karakter[. ...] Dergelijke relaties zijn gesegmenteerd of rolspecifiek: de betrokkenen zijn alleen in een bepaald opzicht direct van elkaar afhankelijk en treden elkaar alleen in die hoedanigheid ('rol') tegemoet.[p. 56]

Nota bene, òmgekeerd groeit mede door – digitale – communicatietechnologieën het potentiële bereik met informatieverkeer, en aldus van sociaal verkeer. Ofwel, de grenzen tussen traditioneel – nog meer – gescheiden samenlevingen vervallen ook weer in allerlei opzichten. Op alsmaar ruimere schaal van verkeer is, uiteraard, navenant behoefte aan èxtra positionering volgens hoedanigheden. Verderop in **Samenlevingen**, in een hoofdstuk geschreven door K. Roukens, heet het

dat in iedere samenleving voorschriften worden gehanteerd over de manier waarop mensen in bepaalde posities zich dienen te gedragen. [...] Mensen proberen elkaar daarom voortdurend duidelijk te maken wie zij zijn. Zij spelen een rol[. ...] Dit zelfbeeld wordt voorgehouden en opgedrongen aan anderen, die tegelijkertijd hun rol spelen. [...] In ieder contact tussen mensen claimt iedereen dus een bepaalde persoon te zijn. Iedereen drukt zich uit, opdat anderen een indruk krijgen.[p. 122]

Nog steeds in – de bundel – **Samenlevingen** wijst J. van der Weiden er op, dat

contacten [...] in de regel slechts een segment van de persoon [bloot]leggen, namelijk voor zover de belangen van de participanten dat nodig maken. Voor dit verschijnsel worden in de sociale wetenschappen allerlei termen gebruikt [...]: rolsegmentatie, rolspecificiteit, partiële integratie, differentiatie. [...] De contacten [...] zijn specifiek en partieel[. ... Zodra] de mensen elkaar [...] niet persoonlijk kennen, is herkenbaarheid van de sociale rol van groot belang[. pp. 262-263]

Die “herkenbaarheid” gebeurt eveneens met informatie. Klopt, dat biedt tegelijk de mogelijkheid van bedrog, met de noodzaak van èxtra maatregelen van dien voor ‘ordelijk’ verloop van informatieverkeer. Je zou zeggen, altijd nuttig, alsmaar zulke bevestiging van uitgangspunt voor passende variëteit van infrastructuur. Aan relevante literatuur is geen gebrek. Maar ja, zolang niemand dat informatiekundig serieus neemt ...

59.81

Mee eens, aan zulke mensen valt niets – meer – te sturen. Maar wègsturen blijkt moeilijk. Ook mee eens, zulke mensen parasiteren slechts, maar ze kunnen verval enz. dramatisch versnellen. Intussen hebben we hier nog niet eens een nieuwe

regering om eventueel weg te sturen ... Wat mij betreft stellen 'we' dat overigens verder uit tot in Duitsland een nieuwe regering is gevormd.

59.82

Over **Taal en betekenis** (Boom, 2000) beweert auteur Martin Stokhof dat het, zoals de ondertitel luidt, "een inleiding in de taalfilosofie" biedt. Ik vind zijn boek echter de zoveelste poging om vanuit een enge opvatting over logica tot een opvatting over taal te komen. Dat is natuurlijk tot mislukken gedoemd. Aan het begin vond ik het nog veelbelovend dat Stokhof een referentiekader aankondigt, te weten

de conceptuele ruimte waarin diverse opvattingen over betekenissen kunnen worden geplaatst, en [ge]schets[t] hoe de verschillende posities zich tot elkaar verhouden.[p. 16]

Hij noemt dat kader

[d]e driehoek van betekenis [met als] elementen[:] taal, denken en werkelijkheid[. p. 16]

Het probleem met dat kader is, dat er voor elke opvatting wel wat bij moet. Daardoor komt ook van vergelijking weinig terecht. Ik meen dat principieel te vermijden door de m.i. rijkst denkbare opvatting tot kader te verklaren, zie [Dia-enneadic framework for information concepts](#). Het aantal mogelijke opvattingen over betekenis e.d. komt aldus overeen met het aantal deelverzamelingen dat het rijkste model telt. En ik kom tot een véél rijker model vanwege een radicale taalopvatting. Volgens mij is èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid. Het gaat met taal dus niet primair om beschrijving van 'de' werkelijkheid, maar om beïnvloeding van gedrag, zowel intra- als intersubjectief. Dergelijke sociale psychologie is echter ook weer bij Stokhof zelfs helemaal niet aan de orde. Ik vind dat dus een taalfilosofie van niets. In elk geval voor zgn informatiekunde, of tegenwoordig beter gezegd informatieverkeerskunde, is wat feitelijk neerkomt op beperkende logica niet louter irrelevant, maar werkt zelfs averechts. Dit neemt overigens niet weg, dat Stokhofs boek nut heeft als overzicht van enkele taalfilosofische dwaalwegen. In zijn afsluitende hoofdstuk wijst hij enthousiast nog kortweg op

het moderne filosofische en taalkundige onderzoek naar betekenis[. p. 257]

Hij benoemt het als

formele semantiek [met] dynamische semantiek [als] een van de meest recente ontwikkelingen[. p. 257]

Tja, zo lijkt Stokhof tevreden vast te stellen, dat vergt

kennis van formele logica[. p. 257]

Daarover merk ik dan weer op, dat het kennelijk gaat om wat naar zijn opvatting als zulke logica geldt. Wat mij betreft is dat logica die blijft hangen op zgn logisch atomisme, allerlei vermeldingen van context e.d. ten spijt. Voor modellering van wederzijdse gedragingen hebben we er nog steeds niets aan, integendeel. Daarvoor beveel ik via subjectief situationisme de semiotische enneade als kader aan, en zo door – nota bene, ipv omgekeerd – naar zgn stelsellogica en [Metapatroon](#) als dito formele modelleermethode.

Van een omgekeerde, daardoor reducerende afleiding is m.i. ook sprake in literatuur waarnaar Stokhof voor nadere uitwerking van zgn dynamische semantiek verwijst. Dat is het hoofdstuk **Dynamics** van R. Muskens, J. van Benthem en A. Visser in

Handbook of Logic and Language (samenstellers J. van Benthem en A. ter Meulen, Elsevier, 1997, pp. 587-648). De openingszin luidt:

Intriguing parallels can be observed between the execution of computer programs and the interpretation of ordinary discourse.[p. 589]

Prompt storten ze zich 'dus' op wat zij de logica achten van

sequences of statements in an imperative program[, p. 589]

maar met een serieus te nemen taalopvatting enz. heeft dat netzo onmiddellijk natuurlijk niets meer te maken. In [Vertaalde informatiekunde](#) heb ik kritiek van Isaiah Berlin op zulk wereldvreemd werk aangehaald. Of zoals Gerrit Krol in **Het gemillimeterde hoofd** (Querido, 1978, oorspronkelijk 1967) opmerkt:

Ik vind niet wat ik zoek, ik vind de logica niet, zoals ik denk dat die is, mijn logica, die is er nooit bij.[p. 11]

Inderdaad, waarvoor dergelijk volstrekt betekenisloos gegoochel wèl enig nut heeft, ontgaat ook mij. Overigens vind ik het dan weer onzin, dat Krol stelt dat

[d]e kern van elk bewijs [...] de identiteit [is].[pp. 12-14]

Nogmaals, voor informatie(verkeers)kunde leidt dergelijke logica slechts hopeloos af. Desondanks neem ik de moeite voor kritiek. Want die beperkende opvatting(en) zijn informatie(verkeers)kundig onverminderd gangbaar. Dat leidt onvermijdelijk tot – herhaalde – mislukking; projecten volgen die – doorgaans ook nog eens impliciete – averechtse opvatting. Zolang dat niet verandert, blijven we vergeefs bezig met infrastructuur voor informatieverkeer. Oh ja, met o.a. verspilling van dien.

59.83

Nogmaals dank voor gesprek en drank, vanmiddag in de buitenlucht. Zoals afgesproken, bijgevoegd tref je evenzovele afschriften aan van mijn twee brieven die ik de minister van BZK stuurde nav beëindiging – zou het echt? volgens mij gaat het onder de zoveelste andere naam 'gewoon' door met ook verder voorspelbare mislukking – van het project Basisregistratie Personen (BRP). Als het goed is, spreekt de inhoud voor zichzelf, tja, verklaart dus stellig ook :-) waarom op die tweede brief na bijelkaar twee maanden slechts als antwoord kwam dat mijn – eerste? – “brief [...] onder de aandacht gebracht [is] van de bij dit onderwerp betrokken directies van [het] departement.” Dat ik in de tweede brief verwijs naar mijn opstel [Daar heeft Plato natuurlijk een wezenlijk punt voor de informatiemaatschappij](#) acht ik overigens, zeg maar, dubbel relevant. Daarin geef ik tevens commentaar op de moeilijkheidsgraad van communicatie over samenhangende meervoudigheid waarvan Plato zich in zijn zgn dialoog Philebus m.i. terdege bewust is; zie daarvoor vooral meteen de eerste paragraaf van genoemd opstel.

Naar eigen goeddunken kan je de afschriften eventueel – verder – verspreiden. Hoe dan ook zijn de teksten in kwestie raadpleegbaar op mijn website, opgenomen in een aflevering met zgn aantekeningen.

Laat ajb weten, indien je toelichting e.d. op prijs stelt.

59.84

De Nederlandse overheid beweert innovatie te bevorderen. Mijn herhaalde er- resp. aanvaring met zgn beleidsambtenaren is echter, dat je alleen niet met iets nieuws moet aankomen ...

59.85

Zo'n alsmaar mislukkend GBA- resp. BRP-project is helaas – dus – slechts één van talloze gevolgen van vooralsnog ontbrekend besef enz. van de reële infrastructurele opgave voor maatschappelijk informatieverkeer. Mocht jij je nog wat verder willen oriënteren op wat ik ervoor voorstel, dan beveel ik je ter lezing – wat mij betreft bij voorkeur in de hier opgegeven volgorde, en nrs 4 en 5 pas als je de smaak goed te pakken hebt – graag enkele opstellen aan: 1. [Integratiemethode voor informatiestelsel](#), 2. [Strijders tegen stelselmatige modernisering](#), 3. [Bipolaire informatiearchitectuur rondom de burger](#), 4. [Willen de èchte basisregistraties...?](#) en 5. [Basispuzzel met stelselmatige registerstukjes](#). Let wel, ik heb me met deze selectie sterk ingehouden. :-)

59.86

Tot dusver heb ik voor – een organisatie zoals – de Belastingdienst gedaan, alsof er voor vernieuwing van informatievoorziening géén belemmeringen bestaan. In **The Art of Problem Solving** (John Wiley, 1978) noemt Russell Ackoff zo'n aanpak: geïdealiseerd ontwerp. Hij wijst erop, dat wat voor een belemmering doorgaat vaak verdwijnt dankzij kwalitatief àndere opzet. Zijn aanbeveling luidt daarom om ons pas over – eventuele – voorwaarden e.d. druk te maken voor wat reeds een veelbelovend ontwerp(voorstel) lijkt. In de vorige vijf afleveringen van deze ontwerpreeks, zie daarvoor aantekeningen 59.66, 59.67, 59.68, 59.75 en 59.76, heb ik bedoeld geïdealiseerd ontwerp op hoofdlijn geschetst. Een belemmering is èn blijft natuurlijk, dat dergelijke infrastructuur voor informatieverkeer niet van het ene op het andere moment beschikbaar is. Ofwel, de huidige voorzieningen zijn vast gegeven voor welke praktische verandering dan ook. Er is nu eenmaal geen ontkomen aan om het geïdealiseerde ontwerp gaandeweg te realiseren, zie ook [Vergeet samenhang door-de-tijd-heen niet!](#). Aanvankelijk biedt het ontwerp dus heel praktisch 'slechts' oriëntatiepunt, maar dàt is juist onmisbaar.

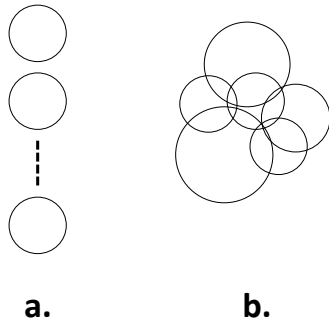
Ik herhaal, voor praktisch begin ergens tellen de aldaar bestaande informatiesystemen enzovoort. Nu heb ik geen idee, hoe dat zit bij de Belastingdienst, laat staan in noodzakelijk detail. Zijn er eigenlijk wel problemen zoals door media gesuggereerd?

Wat ik gevoeglijk meen te kunnen veronderstellen, is dat het vooral gaat om véél informatiesystemen die ooit èlk vergaand apart opgezet zijn. Met relaties ertussen is structureel géén rekening gehouden. Een bepaald verband wordt dan achteraf steeds ad hoc geregeld, wat feitelijk neerkomt op nòg een informatiesysteem, enzovoort.

Juist bij de Belastingdienst zou het toch geen al te moeilijke opgave mogen zijn om alweer wat structureler – enig – verband te vestigen. Dat moet met een zgn informatieronde aardig lukken; zie [Stelselmatig overzicht via informatiesleutels](#) voor een korte inleiding.

Neem zgn natuurlijke personen. Voorheen waren ze uniek geïdentificeerd met voor elke persoon een sociaalfiscaal nummer. Sinds enkele jaren is dat vervangen door het burgerservicenummer, opdat hetzelfde identificatienummer zelfs algemener geldt. Hoe dan ook, indien het sofinummer resp. bsn consequent wordt benut, is nadere informatie over een bepaalde natuurlijk persoon in de talloze verschillende informatieverzamelingen 'van' de Belastingdienst zelfs toegankelijk via dezelfde soort informatiesleutel èn nota bene dezelfde waarde ervan. Dat maakt inrichting van een informatieronde wel erg gemakkelijk, zeg maar triviaal.

Van buitenaf bekeken staan de verschillende informatiesystemen met bijbehorende informatieverzamelingen 'netjes' naast elkaar opgesteld. Dat verbeeldt figuur 10.a. Wat nadere informatie over – in dit voorbeeld steeds – een natuurlijk persoon betreft, kunnen echter allerlei overlappingsen aan de orde zijn. Daarvan geeft figuur 10.b een schetsmatige indruk.

figuur 10

Dankzij stelselmatige vergaring van informatie over eenzelfde maatschappelijk object uit verschillende verzamelingen (lees ook: registers) kan met de modelleermethode [Metapatroon](#) allereerst een eenduidig model worden opgesteld van reële betekenisverschillen resp. –overeenkomsten. Daardoor laat zich reeds intern informatiebeheer stroomlijnen. Waar dezelfde informatie blijkbaar wordt bijgehouden in twee of meer eigen registers, hoeft dat voortaan slechts in/door één register te gebeuren (want via de informatierotonde is die informatie beschikbaar, en ook betrouwbaarder omdat de zorg om afstemming tussen meerdere registers vervalt). Maar op een informatierotonde laten zich willekeurige registers aansluiten, dus ook van buiten de zgn eigen organisatie. Voor àlle informatie die tot dusver – ook – in eigen registers is bijgehouden, kan daarom worden nagegaan of die steeds naar concrete behoefte niet beter, zeg maar, vers uit de authentieke bron geput kan worden (zodat ook afstemming van eigen register met zo'n bron vervalt, met sterk verbeterde borging van informatiekwaliteit van dien). (Pas) in het stadium van zulke algemenere, met excuus voor mijn woordkeus, authenticering van registers – ipv de averechtse beperking tot zgn basisregistraties – is (inter)organisatorische herschikking aan de orde. Dat is dus een omkering van traditionele aanpak, waarin – inrichting van – informatievoorziening – de inrichting van – organisatie volgt. Op de allang reële schaal van informatieverkeer, nogmaals, zijn allerlei verhoudingen kwalitatief anders. Zonder besef ervan blijven 'we' aanmodderen.

Zoiets als omslagpunt is m.i. de keuze om voor informatie voortaan praktisch te vertrouwen op de feitelijke bronnen ervan (en, uiteraard, om ook zèlf in zo'n stelsel als eventuele bron 'mee te draaien'). Op dat punt is de onbeheersbaar gebleken werkelijkheid van zoveelste afschriftverzamelingen verdwenen. En wat in deze reeks als geïdealiseerd ontwerp is geschetst, is praktisch binnen bereik gekomen. Wie er – nog – niet in gelooft, moet op z'n minst toch toegeven dat in elk geval zo'n informatierotonde een enorme verbetering biedt. Doe dat dus gewoon, vooruit, intern. En kijk dan later of het loont om verder te gaan met veranderingen voor optimaler verloop van informatieverkeer.

Hiermee is deze ontwerpreeks ten einde. (Want) voor een ruime oriëntatie vind ik het zo wel genoeg.

59.87

Ik kan het mis hebben, maar met de “notities” die hij heeft gebundeld als **Het gemillimeterde hoofd** (Querido, 1978, oorspronkelijk 1967) zoekt Gerrit Krol (1934-2013) vooral onder de noemer van “wiskunde” naar uitdrukingsmogelijkheden voor de meerduidigheid van het woord.[p. 25]

Ik vind zijn poging niet geslaagd. Of is het dat ik hem niet begrijp? Zeg maar algebraïsch is in meerduidigheid zelfs, zeg maar, axiomatisch voorzien. Een zekere variabele kan immers allerlei waarden vertonen. Weliswaar is die ‘vergelijking’ m.i. nog ontoereikend, maar vooruit, als ik dat idee toch even volg, heeft elk van die waarden een dienovereenkomstige betekenis. Krol meent echter nog:

De betekenis van x is de doorsnee van alle uitspraken van x . [p. 27]

Krol erkent de mogelijkheid van

een uitspraak die zich niets aantrekt van andere uitspraken. [...] De doorsnede is dan nul. [p. 28]

Hij past zijn opvatting van betekenis echter niet aan. Voor wat ik een goedverbijzonderd model à la Metapatroon noem, geldt zowat omgekeerd dat gedragingen ermee onderling disjunct zijn gemodelleerd; zie verder o.a. [Metapatroon als logica van goedverbijzonderde informatiemodellen](#). Het kenmerk van zulke verbijzondering is dus zelfs lege doorsnee. Voor samenhang tussen disjuncte – uitdrukkingen van – gedragingen van een object resp. subject dient nul-identiteit (waarmee per definitie géén gedrag geassocieerd is). Waar Krol stelt, dat

identiteit [...] de kern van elk bewijs [is, pp. 12-14]

houd ik het erop dat er bewijsmatig géén kern is en slechts situationele (deel)identiteiten die via een nul-identiteit als het ware verbonden zijn. Met verwijzing naar Kurt Gödel stelt Krol verderop, dat

[e]lke stelling [...] uitspraken voort[brengt] waarvan op grond van deze stelling niet kan worden beslist of ze waar zijn of niet. Elke stelling heeft een gat. Het is zijn kern. [p. 36]

Mijn indruk is dat Krol wat termen oppert in de hoop op ... betekenis. Dat lukt inderdaad weleens, maar in dit geval zie ik er, toegegeven, flauw opgemerkt, géén gat in. Daarentegen biedt elke verbijzondering in een goedverbijzonderd model een dienovereenkomstig ‘plaatselijk’ geldige (veronder)stelling. Uitgaande van een concrete verbijzondering (lees ook: een knooppunt in een Metapatroon-model) kunnen er door op- resp. neerwaartse decompositie andere verbijzonderingen aan worden vastgeknoopt, dwz ook weer stellingen met hun strikt ‘plaatselijke’ geldigheid annex relevantie. Het is daarom zelfs zinloos om van het ene knooppunt te verlangen dat het eigenlijk – nog – een ander knooppunt is. Mocht dat wèl zo zijn, dan is het model domweg nog niet nodig en voldoende goedverbijzonderd. Dat heeft knooppuntoverschrijdend dus met gat noch kern iets te maken. Krol laat overigens weten dat hij het

onderwerp [...] meerduidigheid in de taal [...] wilde inbouwen in de wiskunde, [maar] niet [vond] wat [hij] zocht[. p. 78]

Het is dus maar wat je logica, wiskunde, of wat dan ook noemt. In zijn inleiding wijst hij nadrukkelijk op de

index [die a]chterin is [...] opgenomen. [...] Men zou deze woorden op een groot blad papier kunnen schrijven en elk paar woorden dat in de index een paragraafnummer gemeen heeft, door een lijn kunnen verbinden. Men zou aldus een nauwkeurig beeld krijgen van de structuur van het geheel.[p. 5]

Die structuur lijkt echter in de verste verte nog niet op een model à la Metapatroon, wat metamodel betreft zelfs ervan afgezien dat in bedoelde index van de – namen van de – negen elementen van de semiotische enneade slechts “identiteit” staat vermeld. Krol lijkt zijn dwaling te beseffen, maar gevangen te blijven in kennelijke verleiding:

De wijdverbreide mening dat logica misverstanden uit de weg helpt is onjuist. Naarmate iemand logischer redeneert is hij minder verstaanbaar, dat komt omdat iets wat strikt logisch is geen betekenis meer heeft.[pp. 128-129]

Maar “strikt logisch” is een teken nooit. Want èlk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid. Opmerkelijk aan Krol als productieve romanschrijver vind ik vooral dat hij dàt, vooruit, de kern van taal(gebruik), niet beseft.

59.88

Nogmaals hartelijk dank voor volwassen gesprek met kindermenu!

59.89

Het wonderlijkst aan wat jij als “wonderlijke werkelijkheid” schetst, vind ik – de beleden noodzaak van – zgn economische groei resp. waarmee ‘we’ zulke groei meten, te weten geld(hoeveelheid) en, tja, wat is geld eigenlijk nog? Karl Marx vond religie opium van het volk. Lees geld voor religie. Ook het zoveelste mislukte ict-project heeft al veel geld gekost. Gepruts levert dus zelfs extra bijdragen aan ‘groei,’ want elke volgende poging kost wederom, precies, geld en alsmaar meer, hoera! Vernieuwing die wèrkt, remt ‘groei.’ Dat is natuurlijk niet de bedoeling (voorzover nog besef van verhoudingen bestaat). Nee, over infrastructuur voor informatieverkeer gesproken, ook – of is het allang: juist – brieven aan de minister van BZK halen niets uit, integendeel. Ik schreef ze daarom vooral aan en voor mijzelf, om ze vervolgens als aantekeningen 59.5 en 59.46 te publiceren; aflevering 59 verschijnt zeer binnenkort.

59.90

Het is altijd een poging waard, dank je zeer ervoor! Onzin, dat levert jouw navraag echter prompt op (met ook mijn dank voor inzage in het antwoord dat jij kreeg [van de I&M-medewerker die wij destijds spraken]).

Als er al een redenering gevolgd wordt, kan ik er maar niet aan wennen. Vrijwel zeker verzint hij domweg een uitvlucht. (Want) ‘ze’ werken dus aan het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Let even op de term “Stelsel.” Dan verklaren ‘ze,’ hij duidt die passende manier van modelleren toch echt ook zèlf zo aan, “stelselmatig informatiemodelleren [tot] kind van de rekening, ook al omdat de expertise nogal schaars is.” Blijkbaar geloven ‘ze’ dat het met ònstelselmatig modelleren wel gaat lukken ... Waar gaat het ook alweer over? Stelsel, nietwaar? Ja, wat ik dan weer wèl geloof, helaas als je het consequent ònstelselmatig aangepakt, is zijn mededeling dat het “heel veel tijd en energie opslokt.” Sterker nog, dat lukt zodoende zelfs nooit. Zulke professionele nalatigheid neigt naar corruptie. De schaarste aan relevante modelleerdeskundigheid verdwijnt niet vanzelf. Dàt zouden ze daar dus allereerst moeten helpen ... verhelpen. Voorzover hij dat beseft, waagt hij zich er niet aan. Met zoveel woorden, “[e]en verrassing jouw mailtje,” geeft hij m.i. zelfs toe, dat hij

“stelselmatig informatiemodelleren” allang weer vergeten was. Graag, of niet. Of zoals jij veelzeggend beknopt vaststelt, “Tja.”

59.91

Vandaag negenennegentig jaren geleden is mijn vader geboren; alweer ruim eenentwintig jaren geleden stierf hij.

59.92

Zie [Stelselmatige oriëntatie op meervoudig informatiegebruik](#) voor de beknopte tekst die ik eerder dit jaar schreef als vervolg op het gesprek dat wij hadden met een drietal medewerkers van het project waarmee zij werken aan een nieuwe opzet van/voor zgn referentiegegevens ... Aan iets ècht nieuws, dus aan iets dat werkt, zijn ze, als ik je goed begrijp, kennelijk nog steeds niet toegekomen.

59.93

Wie eenmaal begrijpt waar hij moet lopen, overdrachtelijk gesproken, komt er niet omheen voortdurend te struikelen over aanwijzingen dat infrastructuur voor informatieverkeer moet rekenen met veranderlijke betrekkingen tussen dito veranderlijke hoedanigheden van (verkeers)deelnemers. Ditmaal zie ik ergens een exemplaar staan van **Social systems and the evolution of action theory** (The Free Press, 1977). Ik neem het in handen, sla de index op, zoek meteen naar de term “role,” er staat zowaar “role pluralism,” en volg de verwijzing(en). De socioloog Talcott Parsons (1902-1979) stelt, dat

[d]yadic interaction systems [...] are always subsystems of more extensive social systems[, i.e.] a member of a dyad never interacts **only** with the particular role partner of that dyad. Hence, his **whole** personality, so far as it is engaged in social interaction, is never engaged in a single dyadic interaction. [...] The phenomenon of **role pluralism** is a central feature of all human societies, and this is more important the more highly differentiated the society.[p. 170]

Let wel, zo vervolgt Parsons,

the interactive spheres of different individuals, although overlapping and interpenetrating, are not identical. Any given individual participates in a considerable number of specific interaction systems[. ...] Thus, the unit of collectivity membership is not **the individual** in general but the **person in role**. [p. 170 N]o two persons have the same combination of role involvements[. p. 171] That is, not only do individuals have plural role involvements, but also different individuals' **combinations** of role participations vary widely.[p. 197]

Voilà, hoedanigheden, veranderlijk meervoud! Voor een model van open dynamiek, zie [Informatieverkeer op stelselschaal](#) en [Reële variëteit van deelnemers volgens hoedanigheden in informatieverkeer](#) voor enige toelichting.

Wie z'n kop echter stevig in het zand gestoken houdt, loopt dus niet en kan daardoor ook nooit struikelen (lees: iets leren resp. aangepast handelen). Ofwel, zulke eigen ònbewegelijkheid belemmert inzicht enz. in reële maatschappelijke dynamiek. Ook en vooral voor infrastructuur voor informatieverkeer moet het ècht anders.

Juli – september 2017, webeditie 2017 © Pieter Wisse